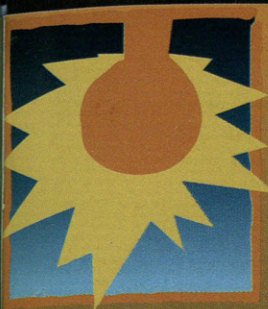

ARGIA

POLITIKA

Nafarroan
sozialismoak
hondoa jo du

KATALUNIA

Jordi Sanchez
Crida-ko bozemale
hiarekin elkarrizketa

GAY

BARROTASUNAREN
EGUNA

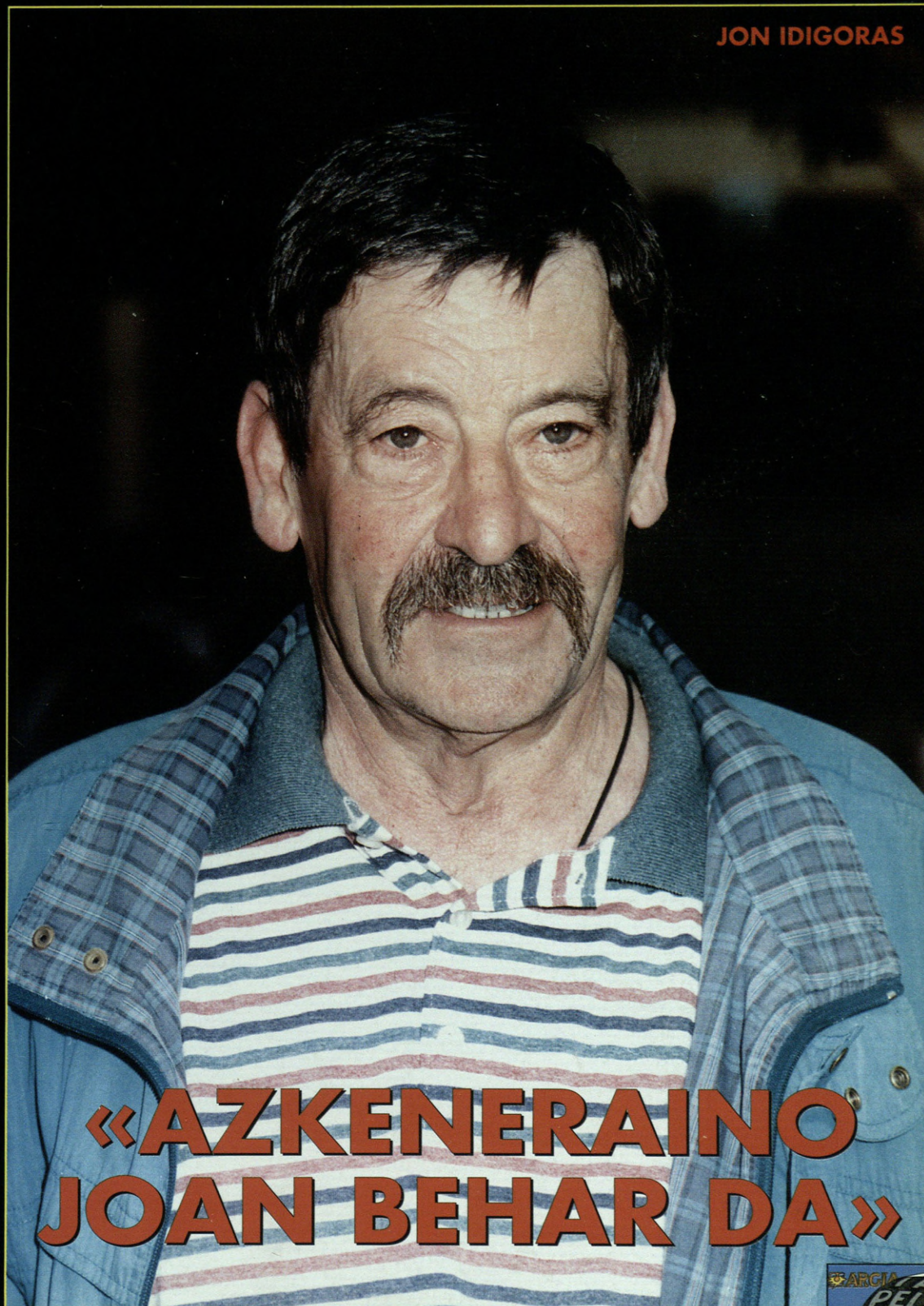
Kale izkinak hiruki
arrosa bilakatuta
urtean behin

INAZIO MUJICA IRAOLA

Biblia idatzi eta gero
ez da kontatzeko
istorio berririk
asmatu»

JON IDIGORAS

«AZKENERAINO
JOAN BEHAR DA»

GARINDAÑEN PREST DA SABIN ARANA GOIRI PASTORALA

TXURA BAINO GEHIAGO...

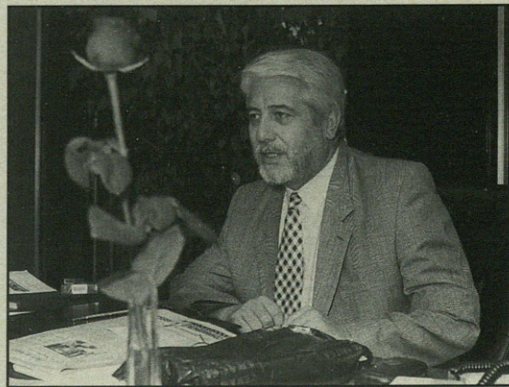

ANTZA

Maisuen Eskutik
soluzio grafikoak

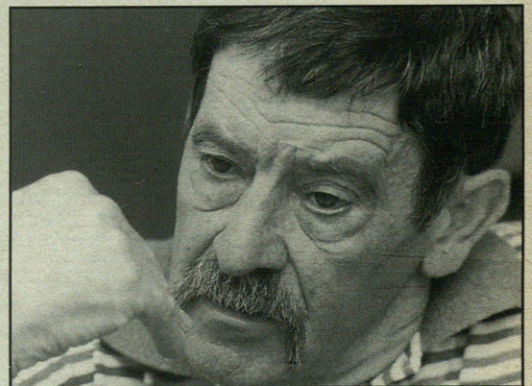

6. Politika kronika. IÑAKI GOROSTIDI.
8. Javier Otanok dimititu ostean, PSN eta hiruko gobernu krisi larrian dira. MIKEL JAUREGI eta PELLO ZUBIRIA.
12. Jordi Sanchez, «Crida»ko bozemailea izana: «Pujolismoaren alternatiba: Kataluniako ezker nazionala». PACO SOTO
15. Metalgintzako lanorduak 37ra murriztu nahi ditu ELAK. XABIER ARANBURU.
17. Euskal Herriko gay eta lesbianen taldeekin mintzatu gara beren antolaketa eta funtzioez. AINHOA MENDIBURU.
20. Enpresetako euskararen erabilera igotzeko esperientzia batzuk abian dira. Lana euskalduntzeaz. ARANTXA ERASUN eta ANDONI URBISTONDO.
22. Harrobien jarduerari aurre egiteko neurri administratiboen eraginkortasun ezean. MYRIAM GARTZIA.
27. Jon Idigoras: «Edonork, helburu batean sinesten badu, azkeneraino joan behar du». ARANTXA ERASUN.
32. Kultura kronika. JUAN LUIS ZABALA.
35. Uztailaren 21ean eta abuztuaren 4an izango dira pastoral-emanaldiak. Sabin Arana Goiri, zuberotarren begietan. RITXI LIZARTZA.
38. Euskal museo eta arte aretoak kolore guztietako petaloekin datoz uda honetan. PATXI SARRIEGI
42. Inazio Mujika Iraola: «Biblia idatzi eta gero ez da kontatzeko istorio berririk asmatu». MAITE ARTOLA.
45. Argitalpenak. ANDONI URBISTONDO.
52. Aukeran. ANDONI URBISTONDO.
56. Denborapasa.
58. Badatorrela Tourra! XABIER USABIAGA.

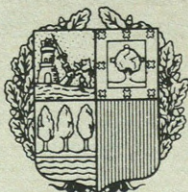

JON IDIGORAS: Espetxetik atera berria, irribarrez kontatu dizkigu Alcalá-Mecoko gora-beherak. Kartzelaz ezezik, baina, bere ibilbide politikoa bizi duen eraz mintzatu gara zornotzararekin. Herri Batasuna, LAB eta KAS erakundeen jaiotzak ikusi zituen eta bere ikuspuntuaz erakutsi digu hauen sorrera eta bizitza. /27

POLITIKA: Suitzan Javier Otanok bere izenean kontu korronte bat zuela ezagutu ostean, iragan asteko asteartean Nafarroako lehendakari ohiak dimisioa aurkeztu zuen. Gero, guztia arrapaladan etorri da: PSNren krisia, hirukoaren zatiketa, gobernu berriari buruzko uste eta zalantzak... Nafarroan sozialistek ondo jo dute. /8

SABIN ARANA GOIRI PASTORALA: Aurtan ere entzungo dira pastoral doinuak Zuberoan. Garindañe herria emanik, Sabin Arana Goiri izango da gaia. Ezin urte aproposagoa aurtengoa, ehun urte betetzen baitira EAJ sortu zenetik. Egilea Allande Agergarai da eta ahaidegilea Pier Paul Berzaitz. Errejentia berriz, maisu zaharra, Battitta Urruti maitatua. /35

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Diputazioa

Kultura eta Euskera Departamendua

Argitarapen honen edizioko laguntzaile:

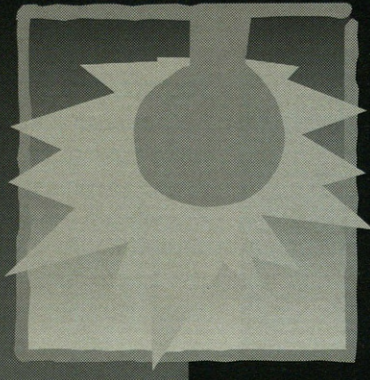
En la edición de esta publicación colabora:

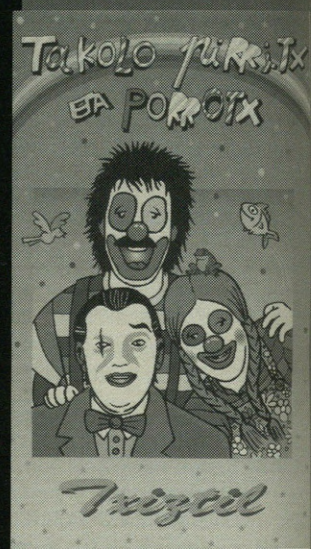
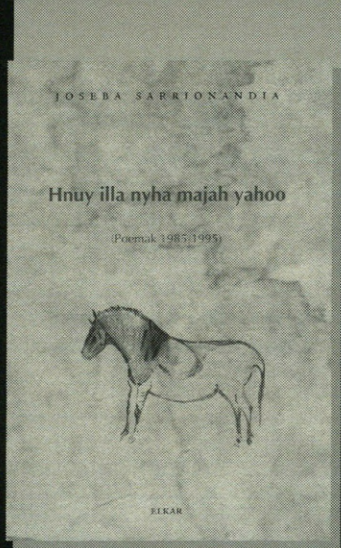
fundazioa
fundación

ORAIN ARGIA REN HARPIDEDUN EGINEZ GERO

HAUETAKO
OPARIREN BAT
ESKURATUKO DUZU
DOHAINIK

NAPARTHEID-KOMIKIA
URTEBETEKO
HARPIDETZA DOHAIN

J O S E B A
SARRIONAINDIAREN
POESIA LIBURUA
"HNUY ILLA NYHA
MAJAH YAHOO"

TAKOLO PIRRITX
ETA PORROTIXEN
B I D E O A

KIOSKOAN BAINO
%20a MERKEAGO

ARGIAREN HARPIDEDUN IZAN ZAITEZ

JOSEBA SARRIONAINDIAREN
POESIA LIBURUA

NAPARTHEID-KOMIKIA
URTEBETEKO HARPIDETZA DOHAIN

"TAKOLO PIRRITX ETA PORROTIX"
BIDEOA

HARPIDETZA TXARTELA

☎ (943) 37 15 45

FAXA: (943) 36 10 48

IZENA _____		1. DEITURA _____	
2. DEITURA _____		TELF. _____	
HELBIDEA _____		POSTA KODEA _____	
HERRIA _____		HERRIALDEA _____	
BANKU EDO AURREZKI KUTXA _____			
SUKURTSAL HELBIDEA _____		SUKURTSAL ZKIA. _____	
KONTU KORRONTEA/LIBRETA _____		Kontu zenbakia _____	
Entitatea _____		K.D. _____	

ARGIA: Zirkuitu ibilbidea 15

LASARTE-ORIA 20160

HARPIDETZA SARIAK
(BEZ barne)
Hego Euskal Herria
12.100 pzt
Ipar Euskal Herria
685 libera
Espainia 12.100 pzt
Beste Atzerriak
15.750 pzt
Airez 24.850 pzt

Euskal Kultura
URTEKARIA
etxean jasoko da

IRAKUR- LEAK MINTZO

Udal-itxiaren jarrera

SAN Joan jaien ohitura gisa, ohitura bihurtu da ere udal-etxearen jarrera Jai Batzordearekiko.

Botere ahalguztidunez, herri osoaren gain datzaten erabakiak hartzen ditu herritarrei arreta zipitzik egin gabe.

Jai Batzordeari muzin egiten diote, antolatzen dituzten bilerak aurrez presatutako erabakietan oinarritzen dira, jaien egitaraua guztion artean zehaztu ordez, Jai Batzordeari kartel aurkezlearen erabakitzea soilik eskaintzen diote. Herri giroko jaiak antolatu ordez dirutza mordoa gastatzen dute eskaintza ugari-rik ez duen programa osatuz.

Nola liteke 'herrigintzan aritzea' herria kontutan hartu gabe?

Nola liteke herriko festak 'antolatzea' herriko Jai Batzordea aintzat hartu gabe?

Jai Batzordeak aldiz, herriari hitza ematea eskatzen du, guztiok gozatuko ditugun jaiak guztion artean eginak izatea eskatzen, ez beste ezer.

Haserre handiz hartu dugu ere 'Udal-itxiak' txosna batzordearekin izan duen jarrera. Hauekin ere bere izaera txikitzailea eta agintaria erakutsi baitu, eta gai honekin garbi geratu dena zera da: beraien eskuetan dagoela legearen aplikapena, ulermen eta interpretazioa, non beste herri desberdinetan gertatu den bezelaxe, hitzarmenaren bidez, ezarri dezakete herria eta herritarren zerbitzura egun inposatu nahi diguten legea, beraz, hitzartzeko aukera ezin

hobea izanda, isunaren itzala erabiliz, konfrontaziorako bidea aukeratu dute berriro ere.

Jarrera faxista agintari honi aurre egin asmoz, Jai Batzordeak salatu nahi du Udal-itxiaren sentsibiltate eta borondate politiko falta, Jose Antonio Rekon- do gobernu-taldearen buru delarik, eta bereziki kultur zinegotzia den Arratibel jaunarena hain zuzen. Zentzu honetan ere, Jai Batzordeak zenbait ekintza antolatu ditu festetan zehar, hala nola:

— Sinadura bilketa masiboa, herriko elkarte, erakunde, komertzio eta tabernari, eta abarrek bideratua, gehi gai honetik interesa duen edozein pertsona ere, helburu garbi batekin, edozein eraso mota desberdinen aurrean, sinatzen dugun guztiok erantzunkideak izatea.

— Guzti hau gehiago zehazteko, prentsaurrekoa konbokatu genuen ekainaren 23an, goizeko 11:30etan Udaletxeko arkupetan (jaien hasiera ofizialaren leku berdinean eta orduerdi lehenago hain zuzen), ondoren eta jaien hasieran kazerolada-soinu izugarria egin genuen, *entzun behar gaituztelako!*

— Ekainaren 25ean, astearte, gaueko 24:00etatik 01:00etara eta tabernako kolaborazio bitartez, manifestazio protesta egin genuen kaleetan zehar.

Bestalde, aktuzio ugartan, protesta nagusi.

Bukatzeko, eta gehiago luzatu gabe, Hernaniko Jai Batzordeak festa zorian-tsu eta aldi berean errebeindikazioz beterikoa egin dezazuen eskatzen dizue, guzti hori, *hitza herriarena delako eta ez beste inorena.*

HERNANIKO JAI BATZORDEA
HERNANI (GIPUZKOA)

H I R U K O

T X I K I A N

Eurotopa

Bosmanekiko zorraren itzalpean dihardute futboleko agenteek. Lehiaketa honek, agerian utzi ditu komunikabideen audientzi goseak, eta agresibitate iharduerak metodo bilakatu ditu. Batetik, komunikabide bakoitzak bere eremua eraiki nahi izan du besteengandik bereiziz, bezeria propioa bereganatu nahiz. Eta bestetik Bosmani esker ideki merkatuak, hipermerkatu bihurtu du Eurokopa hau. Emaizta, momentuz aski kaskarra izan da joko berari bagagozkio. Kazetariak, komunikabide entpresen aginduz izugarri presionatu dituzte jokoaren protagonistak saleros baldintzak —askotan asmakeriak erabiliz— ezarritz taldeen interesen gainetik euren protagonismoa bilatuz. Jokoa, kontrajarri nahi izan zaio emaitzari elkarren etsai bailiran, gaieremu bilakatu arte. Bainan inor gutxi mintzatuko da errumaniarren joko ederraz, lehiaketetan jokoa bidea baita eta ez helburu. Eta Bosmani, berari esker kontratu berriak lortu dituzten jokalariek ez diote eskupekorik emanen, norbanakakoa praxisaren aldaretara jasoz.

JOXE MARI OSTOLAZA

JABEA: ZERUKO ARGIA, S.A.L.

LEHENDAKARIA: Joxe Mari Irazusta.

ZUZENDARIA: Pello Zubiria.

Kontseilu Editorialeko

Arduraduna: Baleren Bakaikoa.

Erredakzioa: Xabier Aranburu, Arantxa Erasan, Mikel Jauregi, Juan Joxe Petrikorena, Arritxu Zelaia.

Maketazioa: Berdaitz Goia.

Dokumentazioa: Ernesto Ibarluzea, Ainhoa Gerra.

Administrazioa: Jasone Larrarte.

Harpidetzak: Olatz Korta, Elena Guinea.

Hedapena: Ixabel Bereziartua.

Publizitatea: Inigo Txintxurreta, Nekane Zubeldia, Itziar Diaz de Durana, Miren Larrarte.

HELBIDEAK

GIPUZKOA: Zirkuitu ibilbidea, 15. pabiloia, 20160 Lasarte-Oria.

Tlf: 37 15 45. Faxe: 37 34 03/36 10 48.

BIZKAIA: Zababuru 2, 1. ezkerre. 48003 Bilbo. Tlf: 410 34 34. Faxe: 410 37 15.

IPARRALDEA: Xalbardin baita. 64122

Urruña. Tlf: 59 47 60 00. Faxe: 59 47 60 01.

NAFARROA: Iratxeko Monastegia 70, 3. ezkerre. 31011 Iruñea.

Tlf: 17 80 78. Faxe: 17 80 77.

LEGE GORDAILUA: NA 80-1963.

ISSN: 0213-909X.

BATZORDE PAREKIDEA: 72562 E.

INPRIMATEGIA: Antza, S.A.L.

INFORMATIKA: A.S.P., S.A.L.

Ajuria Eneko Itunaren gorabeherak

AZKENEKO informazioen arabera, Ajuria Eneko Mahai bedeinkatua hil honen 25ean bilduko da, PPko Gobernuaren osaketaren ondotik bere estrategiaren nondik norakoa eztabaidatzeko omen baitute itunkideek. Identitate bila, nonbait.

Ajuria Eneko Mahaiaren deialdiak beti ere hitz handiko adierazpenen artean egiten dira eta, espektazioa gizenduz, komunikabideetan bertan eztabaidatuko diren planteamendu eta proposamenen inguruko informazio andana azaltzen da. Deialdi bakoitzeko, etorkizunari aurre egiteko promes eta asmo berberak.

ESANAK esan, zortzi urte dira jadanik mahai famatuxe hau eratu zela eta inork gutxik uste duke hainbestetan aipatzen den bakea lortzeko balio dezakeenik. Izan ere, mahai inguruan eseritzen direnek kontrakorik esan badute ere, Ituna ez zen bakea lortzeko sinatu, ezta gutxiagorik ere. Bere helburu bakarra erreibindikazio abertzaleak indargabetzea izan zen edota, beste era batera esanda, egungo egitura konstituzionala mantentzaraztea.

Estrategia oso baten lanabes bat gehiago izan dugu jaio zenez geroztik gaurdaino. Estrategia horren baitan egon dira eta daude tortura, sakabana-

keta eta gerra zikina. Estrategia horren baitan egon dira eta daude elkarriketaren bidea desitxuratzeko saiakerak. Estrategia horren baitan egon dira eta daude manipulazio eta intoxikazioak. Zortzi urteotan, Rodriguez Galindoren mutilen basakeriak, kartzeletan eginiko tratu txarrak, Ertzaintzak eragindako errepresioa eta gainerako kontu zikin guztiak estali dituen pantaila izan da.

BAKE bidean ez du, beraz, porrot egin, ez baitzen, inondik inora, bere helburua bakea lortzea. Porrot egin du, alabaina, indartu duen estrategia errepresiboak porrot egin duelako. Orain, gatazka eperik gabe luzatzearen eta horrek ekarri duen oinazearen erantzule dira.

IÑAKI ALTUNA

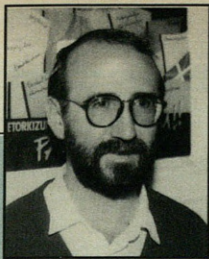
EAE-NAFARROA, MERKEALDIRAKO

BIARNOKO Aretatik sartuko dira Santagrazin barna Larrañera, eta hemendik Otsagira. Iruñean berriz abiatuta, Luzaidetik Izpegira; Baigorritik Erratzura eta Dantzarinan berriz muga zeharkatuz, frontera Hendaian bukatu hurrengo. Frantziako Tour handia Nafarroa eta Iparraldera dator. Euskaldunona Pirinio mendiaren gainean dantzari bizi den herria dela errepikatu ahal izango lukete berrie-mailleek... herri bat badela aitortuko balitz. Horren ukapena aspaldi estrategia bihurtua baitute espainiar eta

frantsesek. Nola ulertu bestela EAE eta Nafarroaren arteko hitzarmen honekin jazotzen ari dena? EAEko PPk hitzarmen horri kontrako botoa eman ondoren, pronostikorik txarrenak zilegi dira. Hitzarmenak aurrera ateratzeko epeltze eta indar galtze prozesu berriren batetik pasa beharko du, eta ez da berri ona. Baina bakegile lana egin nahiko luketenei ere ataka estua ageri zaie aurrean: «errespetua guardatu zuten beldur ziraden artean» estrategian ari direnak bide baketsuez konbentzitzeko martxa kaxkarra.

PELLO ZUBIRIA

TASIO ERKIZIAREN TARTEA

HB-REN INTSUMISIOA ZERTAN DA, ETA ZER EKARRIKO DU?

Ez dute eskubiderik

Duela zenbait hilabete Mahai Nazionalak egin zuen azterketa sakonaren ondorioz, erabaki sendoa hartu genuen: epaile eta epaitegien aurrean jarrera intsumisioa hartzea. Gure jarrera politikoa eta gure iritzia politikoa epaitu eta kondenatu nahi dituzten epaile eta epaitegi horiei aurre egiteko erabakia hartu genuen.

Azken boladan epaitegiak funtzio berezia betetzen ari dira: Espainiako zenbait instantziak eta zenbait politikarik hartutako erabakiak betetzen ari zirela Ezker Abertzalearen aurka. Eta funtzio hori kaleratu nahi genuen. Hiru arrazoitan sustatu dugu gure jarrera intsumisioa:

Lehenik, epaile eta epaitegi horiek ez direla inor gure jarduera politikoa oztopatu eta juzkatzeko. Ez dute eskubiderik euskal independentismoa epaitzeko, euskal independentismoaren egokitasuna edo desagokitasuna epaitzeko.

Bigarren arrazoiak da beraiek direla espainolkeriaren isplu eta islada nabarmenatariko bat. Beraiek aplikatzen dute Euskal Herriko eskubideak ukatzen dituen lege antidemokratikoa, eta Espainiaren ordezkari bihurtzen dira Euskal Herriaren eskubideen alde jarduten dugun militante guztiok epaituz eta kondenatuz.

Hirugarren arrazoiak da bihurtzen ari zaizkigula euskararen aurkari eta etsai nabarmenenak. Baskongadetan zein Nafarroan Autonomi Estatutuak aspaldi onartu arren eta teoriarik euskaraz ofiziala izan arren, gaur da eguna epaitegiaren

salaketa bat euskaraz sartu ezin duguna, gaur da eguna epaiketarik bat euskaraz hutsan egiten ez dena, gaur da eguna epaitegiaren euskaldunok indioak sentitzen garela. Epaitegiak dira, Gobernu Zibilak eta koartelekin batera, anti-euskalduntasunaren gune nabariak.

Jakin badakigu, epaileak saiaturiko direla gure jarrera tinko eta irmo hori deuseztatzen, jakin badakigu ez gaituztela bakean utziko eta jakin badakigu behin eta berriro epaitegira deituko gaituztela, eta joaten ez bagara Ertzaintzak eramango gaituela. Jakin badakigu, gure intsumisio-jarrera zigortuko dutela. Baina horren guztiaren gainetik, ziur gaude herri-sektore zabala batentzat esnagarria eta adierazgarria izango dela gure jarrera.

Herri intsumisio baten isla izan gaitzeko jarrera hori hartuz.

Karmelo Landa HBko Mahai Nazionalako kideak idatzi duenez, «ez dakit une historiko bonetan, buruzagi jeltzaleek eta enperauk zeri dioten beldur handiagoa, edo espainiar Estatuari edo etorkizuneko euskal demokraziari». Oostera, kartzelatik irten ostean, Polizia ezberdinen aldetik jasotako tratua hitz egin zuen **Jon Idigoras**ek: «Ertzainek 'zipaio' izena pultsuan irabazi dute. Euren portaera lotsagarria izan zen. Gero kartzelara eramane ninduten guardia zibilen tratua, ona izan barik, askoz errespetutsuagoa eta askoz hobea izan zen».

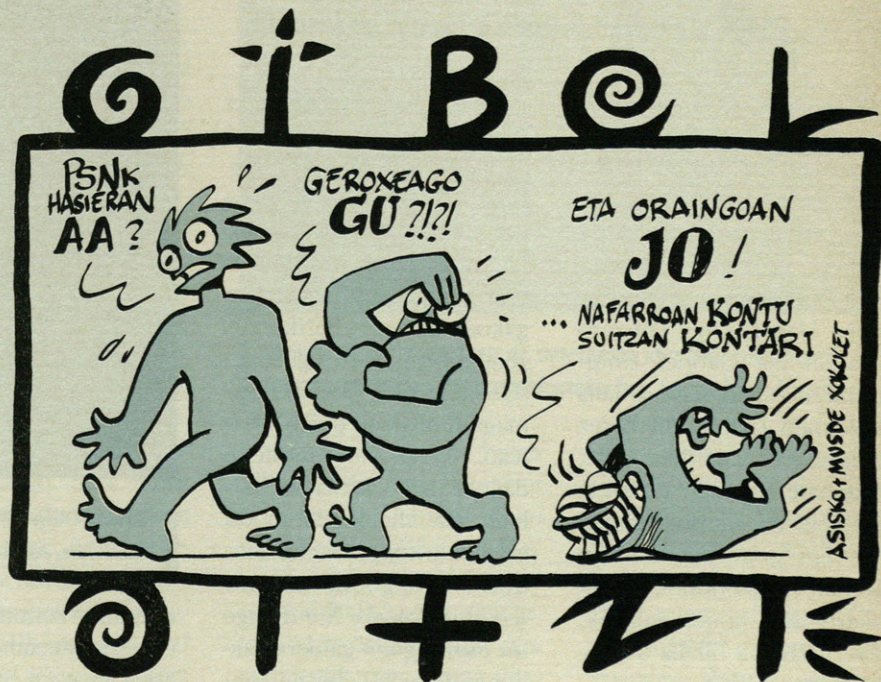
Bestalde, **Angel Goya** Gipuzkoako gobernadore zibil berria honela mintzatu da bere karguaz: «Gobernadore zibilaren figura ez balitzateke aldatuko eta kargua eskaini balidate, seguruenik uko egingo nion».

Espetxeen transferentzia EAEk orain jasotzeko aukerari buruz, **Jose Antonio Rubalkaba** Eusko Legebiltzarreko Giza Eskubideen Batzordeko lehendakariak esana: «Legearen araberrako espetxe-politika propioa lantzeko aukera eskaintzen ez digun edukirik gabe-

ko transferentziarik ez dugu onartuko, bestela kartzelero lana baino ez baikenuke egingo». **Juan Mari Atutxak**, berriz, Polizia ezberdinen elkarlanaren gaiari heldu dio: «**Nik Rodriguez Galindorekin** ez dut inoiz lanik egin. Elkarrekin lan egitea zer da? Koordinatzea eta jakitea bakoitzak zein zeregin daukan lan horre-

tan? Gure jendeak ez du Intxaurrondon lanik egiten».

Larunbaterako Elkarri-k deitua zuen manifestazioa atzeratzeko erabakia hartu ostean, **Jonan Fernandezek** esan du: «Horrelako arazoak sortzen diren bakoitzean, beti saiatzen gara erreakzio kreatiboak aurkitzen, eta ez beste era bateko erreakzioak».

Javier Otanok dimititu ostean, PSN eta hiruko gobernua krisian larrian dira

Sozialistek hondoa jo dute Nafarroan

Lehengo asteko asteartean, lurrikara bizitu zen PSNren baitan. Beste behin. Nafar egunkari batek kaleratutako informazioaren arabera, Javier Otano Nafarroako lehendakariak bere izenean kontu korrontea zuen Suitzan. Erreakzioak berehalakoak izan ziren: Otanoren dimisioa, PSNren krisi berria, hiruko gobernuaren zapuzketa... Ustelkeria kasu berri bat Nafarroan, nahiz eta sosik ez zuela ukitu esan Otanok. Egunotan, PSNk aspaldiko kolperik handiena jaso du.

NAFARROAKO lehendakari ohiaren dimisioak sorpresaz harrapatu gaitu guztiok, eta sozialisten aurreko ustelkeria kasuak ekarri dizkigu gogora. Ustelkeria kasuok, indar berezia izan dute gainera Nafarroan. Antonio Aragon eta Gabriel Urralbururen espetxeratzea, Luis Roldanen (nahiz eta berez aragoiarra izan) ihes egite, atzemate eta espetxeratzea, eta antzerako kasuak ekarri dizkigu gogora Otanoren aferak. PSNn ondorio larriak ekarri ditu honek guztiak, eta larriagoak bilaka daitezke denborarekin.

Javier Otanoren dimisioa aurreko sailaren beste atal bat gehiago dela esan genezake. Eta posible da bere horretan ez geratzea. Horiek kaleratzeko borondaterik badagoen edo ez izango da gakoa. Izan ere, PSNko zuzendaritzan dauden guztiak, edo inoiz egon direnak, susmagarri bilakatu dira bat batean. Dena den, ikusteke dago PSNren krisia ate txikitik eta ahalik eta modu isilenean konpontzeko modurik badagoen. «Guztia lebertuko ote da? Nor izango da hurrengoa?» galderak askoren gogoan dabilta. Izen

Javier Otano, Nafarroako lehendakari kargurako zin egin zuenean. Argazkia: Oskar Montero).

ezagunen zerrenda luzea da, eta «apustueta» horietako asko aipatzen dira.

Konponbiderako modua askotxo baldintza dezake Nafarroako Gobernu be-

Otanoren dimisioaren mezuak

OTANOK dimisioa aurkezte-rakoan neurri berezi bat eman dio ustelkeriaren arazoari.

Aitortu duenez, Suitzako kontutik ez du xentimorik jaso eta alderdiaren larrialdietara-ko ziren dirutzak. PSOE zu-zenki nahasi du. Urralburu, Aragon eta besteek ez zuten halakorik aitortu. Aitorpen horrek esan nahi du ez dela sinesgarria PSOEkin egin leza-keen azterketa. Alferrrikakoa da Ciscar jaunak edo besteren batek egia eta zuzentasunaren alde erronkak botatzea.

Ustelkeriaren arazoa beste maila batera iristeko zorian dago. Nafarroako GAL zela-koak, nondik lortu zituen era-bilitako dirutzak? Ba al dute zerikusirik Suitzako kontuok Nafarroako Gobernu Zibilean entpresari batzuegandik bildu zen dirutzarekin? Non-dik sortu ziren eta nora joan kontu korronte horretatik

igarotako 5.000 milioi peze-tak? Beraz, Otanoren dimi-sioaren lehen mezua zera da, ustelkeriaren arazoa PSOE bera zuzenki ukitzera alegia.

Dimisioak beste esanahirik ere badu. Nafarroan hautes-kundeak aurreratzetik ez da-go. Beraz, Nafarroako sistema foralaren hutsune hau agerian gelditu da. Erreformaz geroztik izandako lehendakarien bukaerak nola gertatu diren oroitzuz gero, sistema foral ho-rren ahulezia gero eta ageria-go dagoela esan behar. Del Burgok Parlamentuak gaitze-tsi ostean alde egin behar izan zuen; Urralbururen ibilerak ondoren jakin badira ere, ezin zaio inori ezkutatu beren la-rritasuna. Orain berriz, Ota-norekikoa. Horregatik biga-rren mezua zera da, Nafarroa-ko sistema autonomikoaren funtsik eza edo gutxienez hu-tsune nabariak.

Patxi Zabaleta

Abokatua eta HBko kidea

Otanoren aldegitik bere-zitasun bat ere eduki du. Ba-dirudi guztiz bakarti eta ino-lako harremanik gabe joan dela, inolako talderen babesik gabe. Bere politikako bidaiak laburra bezain harrigarria di-rudi. Tuterako institutoko li-teratura irakasle hau 1979.ean Tuterako zinegotzi atera zen

PSOEren zerrendan, baina 'independiente' izanik; 83an Legebiltzarreko zerrendetan azaldu zen, jada alderdiko ki-de eginik. Legebiltzarreko buruzagi-ordea bilakatu zen eta Urralbururen gobernuaren eta UPNren tarteakari lanetan aritu maiz. 91an Legebiltza-rreko lehendakari eta PSNko idazkari-ordea eta urte ho-rretan eman zuen izena Sui-tzako kontu korronteko par-taide gisa. Urralburuk esan omen zion beharrezkoa zela...

Orain urtebete eskas, Na-farroako lehendakari atera zen, etikaren aldarrikapena zeriola. «Etikarik gtabeko po-litikarik ez daiteke», zioen.

Orain, Otanok dimititzera-koan esandako azken hitzak gelditu zaizkigu gogoan: «Azkenean gaur lo lasai egin abalko dut». Ez da makala po-litikagintza mota batek ordai-narazten duen zergaren zama!

PSNko zuzendaritzan dauden guztiak, edo inoiz egon direnak, susmagarri bilakatu dira bat batean

rriaren osaketak. Hots, egunotan gehien aitatzen ari den konbinazioa gauzatuko balitz, UPN eta CDNren arteko koalizioa alegia, zen-bait gauza aterako dira —Otanoren dimisioak eta ustelkeria kasu berri honek ezinbestean ekarriko baitu bestelakorik atzetik—, bai-na oso posible da ez leher-tzea. Finean, UPN eta CDNren artekoa da enpre-sariekin eta Madrilgo gune indartsuekin —Nafarroako beste batzuk ahaztu gabe— lehendik proposatzen zuten koalizioa. PSNren desegi-teak, berriz, desoreka izu-garria eragingo luke Nafa-

arroako mapa politikoan, eta desoreka hori Nafarroako gobernabilitaterako ez li-tzateke batere ona. Ezta Na-farroako betiko eskuina-rentzat ere.

UPN-CDN gobernuan?

GOBERNUA hautsi ostean, gobernu berria osatzeko apustuak martxan dira jada. UPN hurrengo gobernu ho-rretan egongo dela inork gutxik jarri du zalantzan —Miguel Sanz lehendaka-ri?—, baina ikusi egin behar ondoan lagunik izango duen. CDNk makina bat txartel ditu UPNrekin batera

Gabriel Urralburu izan da ustelkeria aferetan nahasturik harrrapatu zuten PSNko kideetako bat. (Arg.: Joxe Lacalle).

boterean jarraitzeko, baina Alliren alderdiak azkenean zein erabaki hartzen duen ikusi behar. UPNren zatike-taren ostean, bi alderdion eta beroietako agintarien arteko harremanak ez dira egokienak izan. Baina Ota-

noren dimisioak ekarri duen egoerari aurre egiteko guztia da posible. Eta iragan larun-batean bertan, UPNrekin koalizio gobernu osatzeko prest agertu zen Juan Cruz Alli. CDNk ez omen dio, gainera, Miguel Sanzen

EAre, CDNren eta
PSNren arteko
koalizioa apurtu
egin da, eta oso zail
dauka berriro ere
indarrean
jartzeko.
Hasierako
bostekoak eta
irrifarrak desilusio
bihurtu dira. (Arg.:
Oskar Montero).

hautagaitzari betorik jarriko.

Hala ere, nolako hitzarmena gauzatzen duten ikusi behar: biko gobernua osatu edota Legebiltzarrean, aurrekontuetan eta gainontzeko gai garrantzitsuetan, UPNri babesa eskaini. Allik du giltza. Baina litekeena da UPNk PSNren eta EAren kontseilaritzak hartzea eta CDNk oraingoei eustea. Bi alderdietako buruek egingdako adierazpenen arabera, bien arteko koalizio gobernuaren aukerak aurrera egiteko gero eta aukera gehiago ditu. Ezustekorik ez baldin badago, orain arteko hirukoa amaitutzat eman dezakegu, eta Miguel Sanz UPNko lehendakariordea buru duen CDN-UPN gobernu koalizioaren aldeko apustua egin.

Egoera honen aurrean, EAK bere burua gobernutik kanpo ikusten du, bertan oso pozik zegoenean hain justu. Honenbestez, alderdi abertzalerik partaide izango

ez duen gobernua izango dugu ziurrenik berriro ere. Eta IU-EB ere egoera bere-tsuana dago. Sozialistek gobernua utzi eta oposizioa igarotzeko agindua jaso dute Madrildik, eta horren ondorioz geratu dira bi alderdiok jokoaz kanpo.

Batzorde iraunkorra

GUZTIAK dira uste hutsak oraindik, baina egunez egun gertuago ikusten da UPN eta CDNren arteko akordioa. Eta ez dugu askorik itxaron beharko gauza zertan geratuko den jakiteko, ahalik eta azkarren konpondu nahian dabilta-eta indar politikoak. Sanferminetarako gobernu berririk izango dela baieztatzen duenik ere bada.

■ UPNrekin koalizio gobernua osatzeko prest agertu da Alli; CDNk ez omen dio Sanzen hautagaitzari betorik jarriko

Otanoren kargu uzteak, eta ondorioz hirukoan sortutako krisiak, seguruenik izango du eraginik urtebete honetako erabaki garrantzitsuenetako eta polemikoenetakoan: EAE eta Nafarroaren arteko batzorde iraunkorraren akordioan. Baina, jakina, hori lehen aipatutako gobernu koalizioa azkenean gauzatzen baldin bada. UPN gobernura iritsiz gero, batzorde iraunkorra ezerezean geratzeko arriskua handia da, batik bat Aizpun, Sanz, Del Burgo eta gainontzekoek hasieratik akordioarekiko hartu duten jarrera kontuan hartzen baldin badugu. Izan ere, batzorde iraunkorra Otanoren afera hau kaleratzearen arrazoi nagusienetakoa izan dela dioenik ere bada.

Dena dela, ikusteke dago zertan geratuko den PSNren krisia eta Otanoren dimisioaz geroztik sozialistek behin eta berriz aipatu duten eraberritzea. Izan ere, Cipria Ciscar PSOeko antolakuntza idazkariak aipu esanguratsua egin zuen orain egun batzuk: *«PSNren finantziazioa azken muturreraino ikertu ondoren, etxea erabat garbituko dugu. Baina ez diogu Otanori azalpenik eskatuko, Otano ez baita existitzen»*. Horrelako esaldiak entzun ostean, zenbait alderdikidek ezbaian jarri dute PSOEk Suitzako kontu korrontearen afera argitzeko duen borondatea. Eta horren adibide Alesbesen iragan larunbatez PSNk egingdako erregio batzordean PSNko agintariek entzun behar izan zituztenak. Manuel Lopez Mazuelas PSNko bozeramaileari, esaterako, honelakoak oihukatu zizkioten: *«Lotsagabea! Ustela! A zer kopeta duen! Bera da*

Eraberritu ala hil

PSN-REN arazorik larriena sinesgarritasunarena da, eta herritarrek alderdiaz duten ustelkeria sentsazioa. Sektore askok susmatzen zutena frogatu du Otano kasuak: Urralbururen irteera zela eta, duela bi urteko izpiritu berritzailearen sasi-amaiera. Militante sozialisten artean artean ere bazen beldurrik. Eta guztia, azken biltzarrean sozialistek hutsetik hasteko adorerik izan ez zutelako. Urralburuk ondo loturik utzi zuen guztia aldegin baino lehen. Eta hori Madrilgo oniritziarekin, jada Urralbururenak egin zuenean. Uztaillean burutuko den biltzar berezia izango dute hutsetik hasteko azken aukera.

Egunotako bilerek sektore ezberdinen arteko enfrentamenduak ekarri dituzte. Finean, Urralbururen alde-

koak alderdi eta erakundeetako kargu gehienek jabe dira oraindik. Maila guztietako garbiketaren aldeko ahotsak gero eta ozenagoak dira.

Oposizioa igaro eta hiruko edo lau gobernuak ahaztearen aldekoak gero eta gehiago dira. Uneotan, zuzendaritza-talde berrian oinarritzen da zalantza eta eztabaida. Pertsona bat eta honen jarraitzaileak dira sinesgarritasuna eskain dezaketenen bakarrak. Federico Tajaduraz mintzo naiz, Urralburu eta honen lagunekin egunotan enfrentamendu zuzena izan duen pertsona bakarrak. PSNren azken aukera da, baina interes asko daude jokoan eta borroka gogorra izango da.

Miguel Angel Anzizarren izena ere aipatu da. «Baina hau ziprztinduta dago»,

Jose Luis Santacilia
Kazetaria

diote militanteek. Izan ere, Urralbururekin eskuz esku jarduna baita (Fundescopetako kasuak). Tajadurak ez duela nahikoa karismarik diote militanteok. Baina egoera hain da kaotikoa, ez dutela konfiantza itxura ematea baino eskatzen. Eraberritzean lagun deza-

keen beste bat Victor Manuel Arbelo da, aspaldidantik baztertua eta afera guztiokin zerikusirik izan ez duena. Posible da militanteek bere itzulera eskatzea, baina Arbeloak argi dauka: eskuak libre uzten badizkiote soilik itzuliko da. Eraberritzeari dagokionez, Arbelo eta Tajadura ez dira bateraezinak. Otano, Urralburu eta Aragon gogorarazten dituen edozein arrasto garbitzea ezinbestekoa da. Eta horrelako asko dago alderdian eta erakundeetan.

Egiazko eraberritzea gauzatuz gero, PSNk badu betarik alderdia berriro planteatzeko hauteskunde autonomikoetarako. Baina hementengoen komentzimenduz egin behar du, Madrilgoengandik ezer ez baitago ikasterik halako egitekoetan.

ustelena eta orain ezer ez zekiela sinestarazi nabi digu».

Gauzak horrela, larri ageri da PSN. Dena den, Madrildik agindu garbia iritsi da: «Erabateko garbiketa». Hala, Sanferminen ostean PSNk burutuko duen biltzarrean hautatuko den zuzendaritza berrirako, Madrilgo buruek argi utzi dute ez dutela zuzendaritzan Urralbururekin edo Otanorekin zerikusirik izan duen inor nahi. «Jende berriaren eta garbiaren» aldeko apustua egin dute, eta ustelkeria kontuetan nahastutako edozein alderditik botatzeko asmoa azaldu. Zuzendaritza berria osatu artean, oster, behin-behineko batzorde batek zuzenduko du PSN, eta batzordeko kideak Madril en zindatuko dituzte. Nafa-

roako agintariez ez direla fido argi asko utzi dute erabaki horrekin. Beraz, badi-rudi sekulako sarraskia egiteko asmotan dihardutela.

Talde baten amaiera

HONENBESTEZ, Javier Otanoren afera honek, Nafarroako sozialisten artean trantsizio garaitik indarrean egon den talde baten amaiera ekar dezake: Javier Otano

PSNren desegiteak desoreka eragingo luke mapa politikoa, eta hori Nafarroako betiko eskuinarentzat ere ez litzateke ona

bera, Gabriel Urralburu (honenak aspaldi egin zuen arren), Jose Antonio Asiain (Nafarroako Gobernuko lehendakariorde izana), Angel Carrillo (1995era bitarte PSNren finantzen idazkaria), Julian Balduz (Iruñeko alkate izandakoa eta egun UPNAko gerentea), Carlos Soltxaga (ministro izana, Urralburu eta Otanoren talde berekoa, gaur «Expansión» egunkariko mzuzendari editoriala), Corpus Soltxaga, Julian Moscoso...

Belaunaldi horretatik aurrera egin dezakeen bakarra Victor Manuel Arbelo da. Aspaldion politikagintza apur bat baztertutik zuen europarlamentari eta Legebiltzarreko lehendakari ohiak, eta ikerketa lanetan eta «Diario de Navarra» egunkarian idazten zihar-

duen. Alabaina, hurrengo biltzarra prestatu eta PSNren diru-kontuak ikertzeko Madrildik osatu duten gestora- ren aholkulari izendatu dute Arbelo. Madrildek badu konfiantzarik beregan, eta Arbeloak halako gozokiari ezin muzin egin.

Gestoren gainontzeko kideak ondokoak dira: Alberto Perez lehendakari, Irma Jurio, Javier Ramirez eta Manuel Otxoa bokal lane-tan, eta Blanca Garcia Manzaneros PSOEko Batzorde Federaletako kide gisa.

Gestora hau ikerketa lanetan hastekoa da, eta Paul Perraudin epaile suitzarra ere horretan dabil. Zerrenda areago luzatuko den ala ez laster ikus genezake.

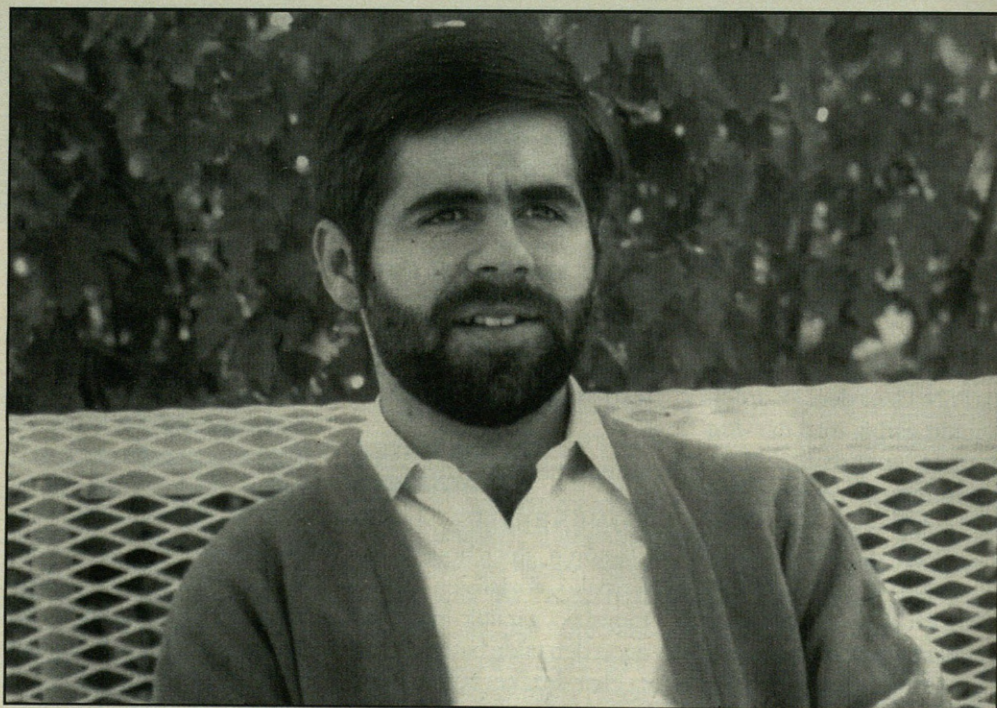
MIKEL JAUREGI
PELLO ZUBIRIA

Jordi Sanchez, «Crida a la Solidaritat» erakundeko bozemalea izana

«Pujolismoaren alternatiba, Kataluniako ezker nazionala

Kataluniako ezkerrean nabari da mugimendurik. PPren garaipenak Espainia mailan eta Jordi Pujolek agintean 16 urte jarraian bete izanak eragin du hausnarketarik PSC-PSOE, IC-EV eta ERCko hainbat sektoretan.

PSC-PSOEko Raimon Obiols, IC-EVko Rafael Ribó eta ERCko Angel Colom prest agertu dira, Encaix Fundazioak eratutako konferentzia saioan, Katalunian ezker berririk sortzeko ahaleaginean jarduteko. Jordi Sanchez, «Crida a la Solidaritat» erakundeko bozemale izana da funda-

■ «Crida»-ren bozemalea izanak dioenez, subiranotasuna da Kataluniako ezkerre batu lezakeena

zioaren burua. Bartzelonako Unibertsitate Autonomoan irakaslea da gaur egun Sanchez, 31 urtekoa. Aldi berean Iniciativa per Catalunya-Els Verds (IC-EV) erakundearen ordezkaria Kataluniako Irrati-Telebistan (CCRTV), inde-

pendiente gisara.

Zer deritzozu Kataluniako ezkerrearen sektore batzuetan nabari den batasun prozesuari?

Bi hausnarketa egin behar-ko genituzkeela uste dut. Lehenbizikoa, dinamika hau positiboa dela. Azken as-

teotan plazaratu den eztabaidak ezkerreko jende askoren ustea eta gogoia adierazten ditu. Jende hori guztia jabetua da ezkerrearen zatiketarik oztopoa besterik ez diola egiten alternantzia politikoari. Bigarrenik, komunikabideek nahikoa

«Batasunaren aldeko jarrera oso hedatua dago Kataluniako gizartean; intelektualak, berriz, lozorroan»

bazterrera utzi dute eztabaida honen mamia eta azaleko gaiei ekin diete. Ikusi egin behar ondorengo hilabeteotan gai garen eztabaida bideratzeko eta proiektu erakargarriak eskaintzeko.

Obiols, Ribó eta Colomen deialdien helburua hori al zen?

Hiru politikariok eskainitako konferentziak, nire ustez, zentzuzkoak izan ziren eta sakoneko arazoak agertzen saiatu ziren. Gogoan izan ezkerreko hiru indar nagusien ordezkariak direla Obiols, Ribó eta Colom. Haserretu nauena, baina, zera izan da: hurrengo hauteskundeetan zerrenda bakarrik izango den ala ez, horixe besterik ez dutela aipatu komunikabideek. Edota 1999ko hauteskundeetan ezkerreko hautagai bakarrik izango ote den.

Ribok hiru alderdien arteko zerrenda bakarra proposatu zuen burrengo udal hauteskundeetarako; Obiolsen autonomikoetarako. Ba al dute proposamenok sustrairik gizartean edo euren kasa egindako burutazio butsak ziren?

Nahikoa zabaldu dagoen pentsakera dela uste dut. Edonola ere, Ribok, Obiolsen eta Colomek beren alderdietan dituzten krisialdiak konponbideratzeko ere erabili nahi izan dute eztabaida. Maragall berak esana zuen ezkerrearen eremua zabaldu beharra zegoela, alderdi politikoen esparru estatutik atera. Zenbait intelektualek ere egin dute antzeko

proposamenik. Batasunaren aldeko jarrera askok uste baino hedatuagoa dago Kataluniako gizartean. Gertatzen da, ordea, ez duela biderik aurkitzen gizarteak bere iritzia kaleratzeko. Intelektualak, berriz, lozorroan daude.

Colom prest omen legoke ERC sakabanatzeko, beti ere Kataluniako ezkerre batuko balitz. Erakunde politiko berri baten sorrera ekarri behar al du, derrigorrez, batasun prozesu bonek?

Ez dakit, eta ez nau gehiegi arduratzen kontu horrek. Ideia, balore eta proiektu batzuen inguruan eremu bateratua osatzeko gai bagara, gainerako guztia bigarren mailako asuntua da niretzat. Hauteskundeetarako hitzarmenaz edo alderdi berri bati buruz hitzegiten hasteko goiztxo dela deritzot. Hori baino lehen ezkerreko proiektu nazional bat zehaztu behar da, XXI. mendeko premia eta beharrei egokitu zaien proiektua.

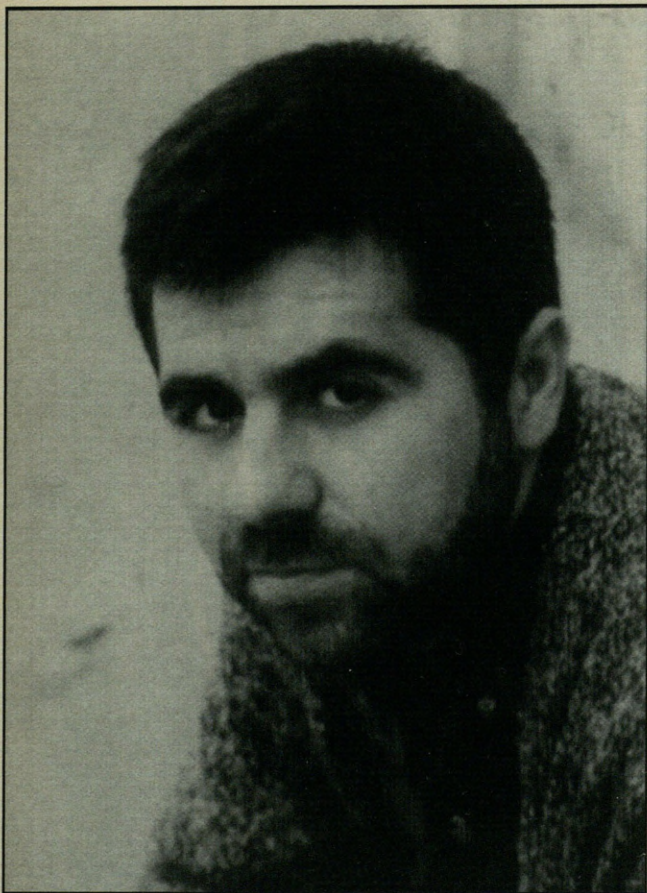
Zeintzu lirateke Kataluniako ezkerrearen batasunerako oinarri ideologiko-politikoak?

Datorren mendeko gizarteak izango dituen arazo araberakoak izan behar dute. Gaur egun, hainbat arrazoi medio, ezkerre ez du horrelako proiekturik. Eta lortu nahi badugu, nolabaiteko adostasunik sortuko duten gaien zerrenda eratu beharrean gara. Hortik aurrera, geroari begira jarri eta bai gobernuan aritu den ezkerre (PSC-PSOE) bai opo-

La Casa del Café

— Juan Irujo S. A. —
D O N O S T I A

Jordi Sanchez: «Ez Estatu Autonomikoaren ereduak ez independentismoarenak ez digute balio gaur egun».

sizioan dabilena (IC eta ERC) nola uztartu eta diferentziak nola gutxitu, hori litzateke kontua.

Batasun proiektu bonen kontra denik ere bada. PSCKo Narcis Serra eta Josep Maria Sala, edota IUko Julio Anguita. Azken bonek IU eta ICren arteko lotura eten egin litekeela esana dio Ribori.

Horrelako erreakzio kontserbadoreak beti agertzen dira. Alderdi horietako boterearen administratzaileen, aparatuko jendearen erreakzioa da. Baina aurrera egiteko gogoz dabilen jendeak jakin behar du burokratei hortzak erakusten.

Zeren inguruan bil daitezke ezkerreko independentistak, federalis-

tak eta konfederealistak?

Subiranotasunaren inguruan, ene ustez. Kataluniak burujabetza mailarik handiena izan behar du, alor guztietan, ez elkarte autonomo arrunta izan. Autonomien Estatuak porrot egin du, ez digu balio eredu horrek. Ez dut uste eredu independentista ere baliagarria zaigunik. Subiranotasunaren bidea, Estatu Espainiarrarekin eta Europarekin ditugun harremanak berriro zehaztea konfederaziorako joera etengabea, hortik datorkigu aukera. Autonomia, batetik, eta sekula gautzatzen ez den utopia independentista, bestetik, bi bide horienak egin du.

PACO SOTO

MUNDUA EZ DA BIRIBILA

Errusiarren aukera

BEREZIAK dira Errusiako hauteskunde presidentzialak eta mundu osoan dute, gainera, eraginik eta oihartzunik, hainbat arrazoiengatik. Lehenbizikoa: Mendebaldearen egungo nagusitasun politiko, ekonomiko, militar eta kulturalak zera dutelako oinarritzat, komunismoa alternatiba politiko gisara desagertzea. Errusian komunismoa berragertu izanak potentzia handien jarduera aldarazi egin du.

Bigarrena: Sobiet Batasuna berrosatzea proposatzen eta komunista etiketa duen indarrak horrenbesteko botu jaso izanak garbiro adierazten duelako zenbaterainoko arbuioa izan duen Errusian kapitalismoaren itzulera. Ondorio ikaragarriak izan dituen itzulera: herritarren % 90en bizi-itxaropena, bataz bestekoa, ia 10 urtetan gutxitu da; jaiotze tasak behera egin du; kolera, difteria, izurria eta beste hainbat gaixotasun berragertu dira, mixeria, gosete eta haurren prostituzioarekin batera.

ETA hirugarren arrazoa: Komunisten hazkunde elektoralak European eta mundu osoan indartu eta bultzatzen duelako komunismoaren berrantolaketa.

Bigarren itzulira arte sekulako operazioa dago martxan Errusian: Kontrairaultzari etekinik ateratako indar guztiek (burgesia mendebalzale 'demokratiko' delakoak; ekonomiaren giltzarriak kontrolatzen dituen mafiak; Txetxeniako herria hiltzen ari diren militarrek, pribilejioz jositako elite intelektualak) bat egin dute Ziuganoven aurka, nazioarte mailako boteredunen laguntzaz. Lehenbizi aipatu ditugunek badute ahalmenik errusiarrek engainatu, beldurtu, sobornatu edota beren botuak hara edo hona bideratzeko.

KOMUNISTEK, berriaz, hauxe dute esku artean: batetik, iragan sobietarraren oroitzapena. Hutsunez betetako iragana, baina herritar guztiei duintasunezko bizimodua ziurtatzen ziena. Bestetik, Errusia hankaz gora jarri, herritarrek umiliatu eta ekonomia deuseztu duen erregimen kriminalaren gaitzespena. Ikusiko dugu nork irabaziko duen desapioa.

JOSE ANTONIO EGIDO

Idazlea, analista politikoa

Ekainaren 21 eta 22an izan du V. Kongresua sektore honetako federakundeak

Metalgintzako lanordueak 37ra murriztu nahi ditu ELAk

Lorduen kopurua gutxitzea eta iruzur fiskalari aurre egitea, horiek dira Metalgintzako ELAren helburu nagusietakoak. Ekainaren 21 eta 22an izan du V. Kongresua, Gasteizen, sindikatuaren federakunde kementsuen eta jendetsuenak

LANORDUEN kopurua gutxitu eta iruzur fiskalari aurre egitea, horiek lirateke ELA sindikatuaren Metalgintza ataleko Bosgarren Kongresuak ekarri dituen proposamen nagusienak. Berez ez dira berriak ere gaiok, baina batean zein bestean zehaztapenik izan da biltzar honetan. Lanorduei dagokienez,

Joxe Mari Larrañaga, argazkian erdian ageri zaiguna, hautatu dute berriro ere ELA-Metalgintzako idazkari nagusi. (Arg: A. E.).

«37 ordu enplegua sortzeko» leloa aldarrikatu du ELAk kongresu honetarako. Eta

iruzur fiskalari aurre egiteko, berriz, mobilizazio kanpainarik iragarri du. Gastei-

zen egin zen Metalgintzako ELAkoen V. Kongresua eta Larrañagak berreskuratu zuen idazkari kargua.

Burdin-aroa amaitua omen da Hego Euskal Herrian, dio zenbaitek, adibidetzat jarritz azken urteotan itxi diren lantegiak, milaka langile kaleratu dituztenak edo horretarako bidean direnak. Besterik dirudi sindikatu nagusien afiliazio porzentaiak aztertu ondoren. Metalgintza da oraindik ere partaide eta kuota gehien biltzen diren eremua. ELAk ere hortxe du bere federakunde kementsuena. Izan ere, hiru afiliatutik bat atal horretakoa baita. Orotara 90.000 inguru dira, eta metalgintzakoak 28.742, kongresu honen bezperan azaldutako datuen arabera.

Emaizta onak

JOXE Mari Larrañagak azaldu zuenez, «bereziki aipatzekoak dira gure federakundeak azken hauteskunde sindikaletan Gipuzkoan lortutako emaitzak, ordezkariaren % 43 izatetik

«Egoera delikatuak dabil metalgintza; % 25etik gora desenplegua eta behin behineko kontratuen kopurua % 35an»

% 45raino bazi baitzen». Eta aurreko kongresutik, 1992kotik hona % 12,74an egin du gora afiliatuen kopuruak. Hau da, 3.250 partaide gehiago. Ordezkaritzari dagokionez, % 36,15ekoa du Metalgintzako ELAk Hego Euskal Herrian, 1990ean baino 3,34 puntu gehiago. Handiena Gipuzkoan; segidan Bizkaian, Araban eta Nafarroan. Azken herrialde honetan hauteskunde sindikalek ekarritako emaitzekin pozik zen Larrañaga.

Etxe barruko kontuak pozgarriak iruditu arren, metal sektorearen egoera ez dela bibaka hasteko modukoa gogorarazi zuen ELako ordezkariak. «Egoera delikatuak dabil metalgintza. Dudarik ez hazkunde garaia dela oraingo hau, bai produktibitatea bai enpresarien irabaziak goraka ari direla. Ez, ordea, enplegua. Ehuneko 25etik gora dabil desenplegua sektore honetan, eta behin behineko kontratuen kopurua % 35 inguruan». Enpresarien jorkabideak, bien bitartean, txarrera omen darama egoera: behin behinekotasuna gora, despido edo lizentziamendu saria behera, Kontsumorako Prezioen Indize azpitik hainbat konbenio eta Behin Behineko Lan Enpresen (ETT) jarduerari batere mugarik ez.

Panorama ilun honi aurre egiteko hauxe da Metalgintzako ELAk kongresu honetan aurkeztu duen proposamen nagusia: 37 lanorduko astea. «Ez berehala,

bihar goizean, indarrean jartzeko asmotan, epeka eta astiro baizik. Bi milagarren urterako nahi genuke indarrean izatea 37 orduko lan astea», argitu zuen Larrañagak. Ordu extren gaia ere aipatu zuen: «Bat bakarra ere ez egitea litzateke helburua, eta oso premiazkoak direnean, ez dirutan ordaintzea ordu horiek, denbora libretan baizik».

Iruzurra kezka gai

IRUZUR fiskala izan zuten beste mintzagaietarik bat ELako Metalgintzako 198 ordezkariak Gasteizko Europa Jauregianekainaren 21 eta 22an. Gogoratu zuen Joxe Mari Larrañagak langileria dela zerga gehien ordaintzen duen giza sektorea. Eta azkenaldi honetako datuak ikusirik, areagotzen ari omen da joera hori. «Foru Hazienden diru sarrerak aztertuz gero garbi asko dago langileok garela hazienda publikoari eusten diogunak, eta enpresari zein profesionalak geroz eta gutxiago ordaintzen dutela», zioen ELako ordezkariak. Iruzur fiskala handitzen ari dela, alegia. Eta horren aurkako mobilizaziorik hasiko omen du berehala sindikatu honek, euskal gizartea iruzurraren eragin kaltegarriaz ohartarazteko. Gainerakoan, barne estatutuak aldatu zituen Metalgintzako ELAk Bosgarren Kongresuan, 1979.a ezkerotik baitzeuden indarrean, eta zuzendaritza berria hautatu.

XABIER ARANBURU

DIRUAREN HOTSA

Langabeziaren aurkako ibilaldia

E**KAINAREN** 22an amaitu zen Altsasun CCOO sindikatuak eratutako 'Langabeziaren aurkako ibilaldia', «Enplegua eskubideekin» lelopean. Bost egunez ibili dira herririk herri martxa honetan parte hartu dutenak, sei abarretan banatuak. Ekimen honen helburu nagusia honako hau izan da: Euskal

Autonomia Elkarteko eta Nafarroako Gobernuak, enpresariak eta gainerako erakundeak ohartaraztea enplegua sortzea dutela eginkizun nagusia. Horrekin batera, enplegua kalitatezkoa izatea eta Ongizate Estatuari eustea.

EAE eta Nafarroako langabezia tasak nahikoa eta sobera arrazoi dira ekimen publiko eta pribatu oro nagusiki horretara bideratzeko. Hau da, langabeziari aurre egitera. Gobernuak sarritan egin ohi dute adieraz-

penik langabeien kopurua, baina apenas ezer egiten duten estatistika beldurgarriok beharantz eramateko. Honenbestez, zera eskatzen die CCOOek botere publiko, enpresari eta euskal gizarteko gainerako erakundeei: Europako Sindikatuen Konfederakundeak erakutsitako bidetik jo dezaten, langabezia tasa % 50an gutxitu ahal izateko 2.000. urterako.

CCOO-RENTZAT ez da inondik ere bidezkoa azkenaldi honetan gertatzen ari dena: lanpostu bakoitzean hainbat langabetu, txandaka; lanpostuen behin-behinekotasuna eta Aldizkako Lan Enpresen (ETT) jarduera geroz eta handiagoa. Gure sindikatuaren iritziz, sendotzen ari da lehen eta bigarren mailako langileen arteko tartea. Hots, nahiz eta lan berbera egin eskubide eta soldata aldetik euren artean izugarrizko aldeak dituztenen tartea.

HORREGATIK ekin genion «Enplegua eskubideekin» lelopeko ibilaldiari, eta horrexegatik segiko dugu aurrerantzean ere eskubide horren aldarrikapena egiten. Eta badugu proposamen zehatzik. Honako hamarok: ekoizpenerako inbertsioen sustapena; korritu tasak, inflazioa eta defizita murriztea; iruzurraren aurka jardutea; lan baldintzak hobetzea, kontratazio malgutasunak ez baitu enplegurik sortzen; EAE eta Nafarroako Enpresa Publikoa defendatzea; ETTen lege araupeketa aldarazi eta hauen jardura fiskalizatzea; negozio kolektiboaren bidez enplegu maila hobetzea; Ongizatearen Estatua defendatzea; lan merkatuko tartekaritza sistemak hobetzea, eta sindikatuen arteko elkarrikeria.

SANTIAGO BENGOA

Euskadiko CCOOren idazkari nagusia

Euskal Herriko gay eta lesbianen taldeekin mintzatu gara beren antolaketa eta funtzioez

KALE IZKINAK HIRUKI ARROSA BILAKATUTA URTEAN BEHIN

Ekainaren 28an, Nazioarteko Gay Harrotasunaren Egunean, Talde eta erakunde homosexualak kaleetan ikusiko ditugu beren eskubideak aldarrikatu eta izkin oro hiruki arrosa bilakatuz. Euskal Herriko taldeen laguntzaz, bertako gay eta lesbianen antolaketa moduak eta funtzioak aztertu ditugu.

EUSKAL Herrian talde hauen osasuna eta batez ere barne funtzionamendua aztertzeokotan beraiengana hurbildu gara Gay Harrotasunaren Nazioarteko Egunaren atarian. Herrialde bakoitzean gay eta lesbianen askatasun sexuala aldarrikatzen duten talde ugari badira ere, egun eta ekintza

konkretuetarako guztiak biltzen dira, ekainaren 28rako, kasu. Egun eta ekintza horietan koordinazioa erabatekoa izaten dela ziurtatu du, behintzat, Inmakulada Mujika Bizkaiko Aldarte aholkularitza taldeko kideak. Gainontzean, urtean zehar, bakoitza bere kasa ibili ohi da, inguruneke beharrei erantzunez eta horien inguruko ekintzak ere antolatuz.

Azken urteetan Euskal Herriko gune ezberdinetan homosexualen erakundeak areagotu egin direla dio Mujikak. Horrelako lehen talde antolatua 1976. urtean sortu zen, EHGAM (Euskal Herriko Gay Askapen Mugimendua) hain zuzen ere; gaur egun Euskal herri osoan talde indartsuena da, egitura zabalena duena.

Durangoko azokan sortutako erakunde hau hasiera batean mistoa zen, baina hainbat urteren buruan lesbianek taldea utzi eta ESAM sortu zuten. Feminista eta lesbianen erakundeak zen jaio zenean, baina duela lau

bat urte zatitu egin zen. Horrela, alde batetik erakunde feminista eratu zen eta bestetik lesbianena.

Azken aldian, baina, lesbianen arteko koordinadora osatzeko saioa martxan omen da eta urte honetan ekitaldi desberdinak antolatzekotan dira, jardunaldiak eta mahainguruak, esaterako.

EHGAMen egitura autonomoa

ERAKUNDE bakarra da, baina, barne egiturari dagokionez, herrialde bakoitzak jarduteko autonomia propioa dauka. Imanol Alvarez EHGAMeko kidearen hitzetan egitura honen ondorio zuzena *«hainbat ekitalditan gauza kontrajarririk egitean datza»*. 17 urte dira jada erakundea ofizialki sortu zutela eta egoitza nagusia, hasieran bezala,

Imanol Alvarez EHGAMeko partaidea da. (A.: Itziar Diaz de Durana).

oraindik Bilbon dute.

Asanblada moduan funtzionatzen dute eta, ondo-

rioz, zaila ei dute partaide kopurua definitzea. Filosofiari dagokionez, Alvarezek *«Iraultzailetzat»* definitzen du erakundea. *«Gure helburua gizartea goitik behera aldatu eta gainontzeko gizarte mugimenduekin lan egitea da»*.

Gainontzeko talde homosexualekin alderatuz gero, diferentzia argia dutela dio Alvarezek, gay identitatearen kontra daudelako. *«Gizaki denon sexualitatea plurala da eta ez dugu homosexual edo heterosexual hitzik onartzen»*.

Helburu eta antolatzen dituzten ekintzak hiru bideetan sailkatzen ditu Alvarezek: *«Aldarrikatzaileak, alegia diskriminazioa salatzeari dagozkionak; ideologikoak eta azkenik zerbitzuak, praktika homosexualak dituztenei bideratutak»*.

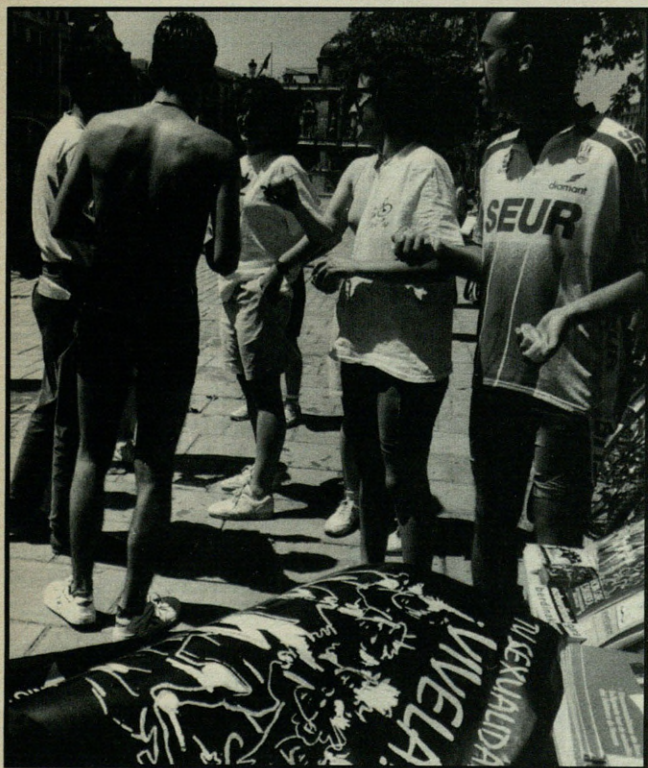
Azken hogeitau urteotan gauzak asko aldatu dira, Alvarezren hitzetan, batez ere

legearen aldetik eta gizarte mailan ere. *«Jendea obitu egin da gai honetaz naturaltasunez hitz egitera eta nabiko tolerantia da»*.

EHGAMeko kideen helburua ez da tolerantzia, baina, *«intolerantziarekin konparatuz gero aurrerapausu itzela da»*. Gizartearen aldaketarekin batera ere homosexualen jarrera aldatu beharra defendatzen du Alvarezek, *«askok ghetto propioak sortzen dituzte beren sexualitateaz lotsatzen direlako»*.

Nafarroako lesbianak

LUMATZA, edo Iruñeako Emakume Lesbianen Erakundea, duela lau urte sortu zen talde antolatu bezala. Astean behin biltzen dira, beste hainbat emakume talderekin batera erabiltzen duten lokalean. Oro har, bilerak hauetan eguneroko bizitzan dituzten arazoei aurre nola egin aztertzen jarduten

Lesgaybira antolatzen dute, besteak beste, ekainaren 28ko ekitaldien artean. (Argazkia: Marisol Ramirez).

Herrietako antolaketa eta mugimendu sortu berriak

Azkenaldion herri eta herrietan ere talde homosexual antolatuak sortzen hasiak dira, hiriburuetan kokatu izan baitira batik bat taldeak. Durangaldeko EHGAM taldea dugu adibide bat.

Aurtengo San Fausto jaietan, herriko bazter guztiak lelo aldarrikatzailez beteta agertu ziren. Ekintza puntual horren ostean gehiago egin behar zela pentsatu eta talde antolatua osatu zuten Atxondo, Iurreta, Abadiño, Elorrio eta Durangoko lagunek; martxan dute jada EHGAM taldea.

Denbora gutxi daramate

lanean, baina orain arte herri mailan oso harrera ona izan dutela ziurtatu digu Durangaldeko EHGAMeko kide batek. «*Oso gustura gaude, momentuz herri mailan jendea oso ongi portatzen ari da gure lanari dagokionez.*»

Euskal Herriko lehenengo gay mugimendu antolatuak Durangon sortu omen ziren, baina urteak pasa behar izan dute bertan antolaketa finkorik berriro sortzeko, orain arte horrelakorik ez baitzen.

Bilboko EHGAMekin harreman zuzena dute Durangaldekoek: «*Batez ere informazio elkartru-*

kaketan ibiltzen gara.» Prestatu dituzten ekintzei dagokionez, zine-kluba eta hitzaldiak azpimarra daitezke. Honez gain, ekainaren 28ko manifestaziorako ere txartelak jartzten hasiak dira, egun honetarako talde eta erakunde guztiek bat egingo baitute.

Durangaldeko EHGAM taldeaz gain, herri mailan ugaritzen ari dira era honetako taldeak, esaterako Tuterako gay eta lesbianen taldea. Hauek guztiak herrian edo zonalde konkretu batean dauden beharrak betetzeko asmoz sortu dira. Gehienetan oso lagun

gutxi aritzen dira lanean, baina taldean elkartu eta egituratzea oso positibotzat dute.

Hego Euskal Herrian mugimendua, oro har, Bilbon biltzen da, kontuan izan behar da bertan dagoela EHGAMen egoitza nagusia. Hala ere, gaitz nontzeko herrialdeetako hiriburuetan bada talde edo ordezkariarik.

Ipar Euskal Herriari dagokionez, gauzak bestelakoak dira, ofizialki ez da talde edo erakunde egituraturik, nahiz eta beste hainbat sektore eta esparrutan homosexualitateari ere tarterik ematen zaion.

«Askok ghetto propioak sortzen dituzte beren sexualitateaz lotsatzen direlako»

IMANOL ALVAREZ

dute.

Beren helburu nagusia homosexualitatearen gaia kalera ateratzea da. Azken garaian batez ere, gazte ugari hurbiltzen zaie informazio bila. Lumatzako kideek batez ere institutu eta ikastetxe desberdinetan gazteek es-

katutako hitzaldiak azpimarratzen dituzte.

Iruñean bizi duten egokiararen inguruan bi muturrak omen direla nabarmentzen dute: «*Batetik sektore gorrienak daude, eta ezin abaztu OPUSeko seaska dugula Nafarroako hiriburu.*»

Talde honek ez dauka, gehientxoenean bezelaxe, inolako diru laguntzarik eta horrela San Fermin jaietan EHGAMekin batera txozna antolatzen dute, bai jaietan present izateko, baita dirua ateratzeko ere. Oraindik lan asko egiteke dagoela onartzen badute ere, Lumatzakoek orain artean lortu dena baikor izateko modukoa dela azpimarratzen dute. Azken urteetan taldeak Iruñean bere burua aurkeztu

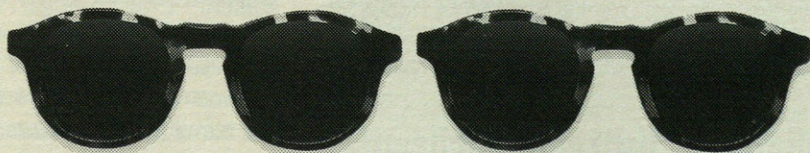
du, emakumeen mugimenduek aurrera egin dute eta batez ere gazteek homosexualitatea onartzen hasiak dira.

Hala ere, oraindik gaur egun «*gorputzean sustoa sartuta dutela etortzen zaizkigu gaztetxoak.*» Gero eta jende gazteagoak jotzen du beraiengana eta hori «positiboa da», gauzak aldatzen ari direlako, agian.

AINHOA MENDIBURU

**EGUZKITARAKO
BETAURREKOAK**

**IKUSTEKO
BETAURREKOAK**

Betaurreko bakar batzuetan den-dena daukazu. Eguzkitarako diseinurik modernoena eta zure ikusmenak behar duen graduazioa. Eta 9.800 pta.n baino ez, montura barne.

MULTIOPTICASen dena dago zure alde, lehenean asma dezazun. Estatuko Optika Sarek handienaren garrantia ere bai.

**9.800
AURRERA** PTA.TIK

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS
ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTI

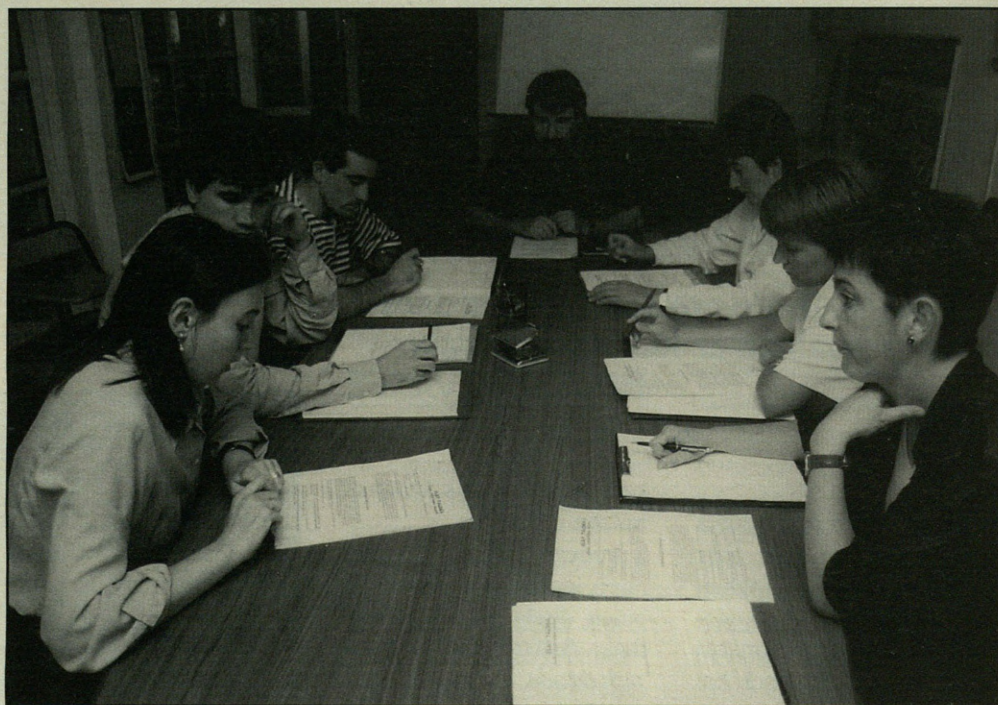
Enpresetako euskararen erabilera igotzeko esperientzia batzuk abian dira

LANA EUSKALDUNTZEAR

Euskalgunea sortu du Kutxak, enpresa euskalduntzeko. Baina lan munduko euskararen erabilera datu kezkarriak hobetzeko, hainbat enpresatan planak burutzen ari da Elhuyar.

EUSKO Jaurlaritzak 1991n egindako azterketa sozio-linguistikoaren arabera, euskaldunen artean, eta denek edo ia denek dakitenean, beti euskaraz edo erdaraz baino gehiago egiten dutenak % 89 dira industrian, % 81 zerbitzuetan eta % 75 administrazioan. Inguruan denek edo ia denek ez dakitenean, ordea, hiru sektoreetan nagusi dira erdaraz euskaraz baino gehiago egiten dutenak: % 57 administrazioan eta % 54 industria eta zerbitzuetan.

Giro edo esparru formazioetan, baina, erabilera

Elhuyarrekoak Elai enpresakideekin bilduta. (Argazkia: Alberto Elozegi).

mailak txikiagoak dira oraindik, hala udaletxeetako bulegoetan, finantza zerbitzuetan, nahiz osasun zerbitzuetan.

Udaletxeetako bulegoetan beti euskaraz edo euskaraz erdaraz baino gehiago

egiten dutenak % 54 dira EAEn, % 37 Nafarroan eta % 20 Ipar Euskal Herrian. Banku sukurtsaletako egoera makalagoa da, baina; euskaraz erdaraz baino gehiago egiten dutenak % 51 dira EAEn, % 37 Nafarroan

eta % 9 Iparraldean. Osasun zerbitzuei dagokienez, EAEn % 24koa da erabilera, Nafarroan % 26koa eta Iparraldean % 6k besterik ez du egiten.

Lan munduan, oro har, eta enpresetan, zehazkiago, ingurune euskaldunak sortu eta barne mailan euskararen erabilera bultzatzeko hainbat egitasmo lantzen ari dira, Elhuyarreko Tere Barrene-
txeak adierazi digunez.

Donostiatik at, Kutxako langileen % 73 euskaldunak dira, % 15 ia euskaldunak eta % 12 erdaldunak

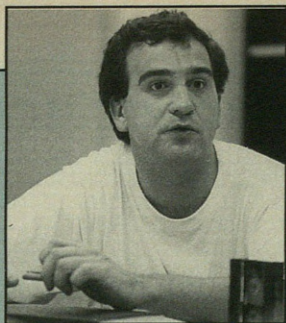

«Kutxarekin egindako Euskalgunea proiektua baino lehenago ere aspaldidanik aritu gara lanean euskara teknikoko ikastaroak emanez. Baina praktikotasuna lortzeko asmoz, sareak osatzea erabaki zen eta guk sare horiek instrumentalizatu egin behar ditugu, euskaldunak beren artean komunikazioa mantentzeko talde mailan bete behar diren funtzioak landuz».

Kutxan orotara 1600 langile dira. Horietatik % 52 euskaldunak dira, % 15 ia euskaldunak eta % 33 erdaldunak Donostian. Donostiatik kanpora, ordea, langileen % 73 dira euskaldunak, beste % 15 ia euskaldunak eta % 12 erdaldunak. Euskalgunea egitasmoaren bitartez, barne eta kanpora begira igo nahi dute euskararen erabilera.

Beste enpresatan ere mikroplangintzak —Elhuyarren hala definitzen dituzte— egiten dihardute, Eusko Jaurlaritzak gidatutako planei jarraiki: Antzuolako Elai enpresan, Beasaingo CAFen eta Arrasateko Ikerlanen; bidean omen da, era berean, Oñatiko Ulma enpresan ere. Ingurune euskaldunetako lan guneetan jarri dute lehenetasuna Hizkuntz Politikarako Idazkaritza Nagusian, «euskaldunen portzentairik altuenak agertzen diren eskualdeetan euskara sustatzeak eman dezakeelako etekinik handiena». Inaki Markoren ustez, baina, areago joan behar da: «esperientzi pilotoeekin motz gelditzen gara, oinarri legalak jarri behar dira, esaterako, zabalguneko bat emateko».

ARANTXA ERASUN
ANDONI URBISTONDO

JOSE MANUEL IRIGOIEN

Ttipi Ttapa aldizkariko zuzendaria

Otanoren dimisioak bertan bera utzi du jada izendatua zegoen Nafarroako Euskara Kontseilua. Nolako itxura zenion hartua batzordearen inguruko

betebeharrei?

JOSE MANUEL LEITZA

Oinarriak taldeko partaidea

Hasieran uztailaren 3rako deitua zen bilerara, eta guztiok dakizkigun arrazoiengaitik, atzeratu egin da: nori jakin noiz arte! Dena den, Euskara Kontseilua sortzeko ahalegina hor dago, edo hobeki esan, hor gelditu da.

Oinarriak taldeak, Kontseilu hau sortzeko ideia kaleratu baino lehen, adierazi zuen administrazioa eta gizarte erakundearen arteko elkarlana beharrezkoa zela Nafarroan euskararen normalizazioak aurrera egin ahal izateko. Hasteko, Kontseiluak elkarlan hori gauzatzeko tresna izan zitekeela zirudien, baina Kontseiluaren osaketa ikustea nahikoa izan zen desoreka nabarmena zegoela ikus genezan: herri ekimenaren partehartzea oso mugatua zen eta ez zituen gizarte osoko kezak eta eskaerak islatzen. Kasurik aipagarrien-

na, agian, alfabetatze eta euskalduntze lanean diharduten taldeen hutsunea izan da.

Kontseiluaren izaera agerian gelditu da, aholku emaile soila izan nahi baitu. Gauzak egiteko borondatea dagoenean aholku-emaile gutxi behar izaten da. Antzadenaz, Nafarroako Gobernuak euskararen tartari ginda jartzeko asmoa zuen, dekrazio hutsean gelditzen den horietakoa. Alabaina, tarta labetik atera baino lehen lizundu zaio eta, argi dago, mikaztasun horri mingaina igurtziko dion inor gutxi egongo dela, eta baldin badago, zaka-rrontzira botatzeko izango dela. Gainontzean zer espero genezake?

U R R E A

● Nafarroako langileek, sindikatuen eskutik, eman dute oraingoan pausoa. Euskaraz zuzenduko zaizkie bezero eta beste lankideei.

G O R O T Z A

● Lasarte-Oriako Udalerrian dio seinale bitxi honek «automobilak ofizialak» bakarrik geldi daitezkeela. Norbait saiatu da ezabatzen eta ez du lortu, itxuraz.

Harrobien jarduerari aurre egiteko neurri administratiboen eraginkortasun ezean

RAZIONALTASUN BERRIAREN BILA

Hego Euskal Herriko harrobi ustiapen sistemek hainbat salaketa ekarri dituzte. Administra- zioek ez dituzte kontrol neurriak gogortzen eta denen ahoan dabil «Harrobien Plangintza» ren beharra.

EUSKO Jaurlaritzako Industria Saila, administrazio hidraulikoa —autonomiko zein estatala—, Espainiko Industria Ministeritza, herrialde bakoitzaren Diputazioako Hirigintza saila, udalen hirigintza saila, Eusko Jaurlaritzako Nekazaritza Saila, Diputazioako Mendi saila eta Jabetza... Administrazio guzti hauek kudeatu beharko lukete harrobi ba-

koitzeko jarduera, baina errealitatean soilik Eusko Jaurlaritzako Industria saila eta zenbait udaleko zinegotziak ari dira lan honetan.

ASECAVI, Bizkaiko Harrobi Enpesarien Elkartek administrazio desberdinen jarduera kritikatzeko du. «Orain arte, administrazioa nabiko biguna izan da

zaharberritze gaietan. Hau da, zaharberritze plangintza gutxi baimendu ditu eta bonen ondorioz enpresariak ez du harrobiaren errestauraziorako legalki eskatzen den fidantza ekonomikoa jarri» azaldu digu Javier Uriak, elkarteko lehendakariak.

Duela gutxi itxi den Bilbo

inguruko Peñascaleko harrobia —1995eko abenduan— honen adibide bat dugu. Dagoeneko errestaurazina da, «Euskal Herrian kokatzen diren gainera-koak bezala» azaldu digu Teresa Jauregizarrek. Harrobi honek ordainketak gelditu zituen eta Bilboko Udalarekin zuen zorra egun

«'Harrobien plangintzak' ez du harrobiak ixteko asmorik»

Noiz jarriko da martxan «Harrobien Plangintza»?

Ingurugiro azterketaren zain gaude. Gure aurrikuspenen arabera, posible da hurrengo urteko udaberri-rako bukatuta egotea. Denen den, «Harrobien Plangintzak» ez du harrobiak ixteko asmorik. Dagoeneko itxita dauden harrobien eta meategien eguneratzea jasoko ditu eta martxan dauden mugatze fisikoa zehaztu. Honetarako, eskatu ditugu ustiapen proiektuak eta zaharberritze proiektuak.

Hiruzpalau onartu ditugu. Eta dagoeneko eskatu dugu zaharberritzeko be-

har den fiantza. Askotan gertatu zaigu aurkeztu diren zaharberritze proiektuek ez zutela zerikusirik ustiapen proiektuarekin eta horregatik, orain, ustiapen proiektua eskatu dugu, zaharberritze proiektua bermatzeko.

Ezagutzen duzu «Harrobien plangintza»ren edukia?

Ingurugiroan gutxieneko eragina izango duten zonaldeak zehaztuko ditu proiektu honek. Ez du zerikusirik harrobi berrien zabaltzearekin.

Hala ere, Galdamesen eta Gesaltzan neurri handiko harrobiak zabalduko dira. Zer esan

Maria Luisa Fuentes

Eusko Jaurlaritzako Meategietako zuzendaria

dezakezu proiektu hauetaz? Diru publikoa erabiliko omen da.

Arusa eta Norfisako harrobiak beste harrobi batzuen prozesua jarraitzen

dute. Galdameseko Arusak ez du aurkeztu ingurugiro azterketa eta hau itxaroten ari gara, solairuen titularitatea dugu une honetan aztergai. Norfisaren kasuan, ingurugiro azterketa aurkeztu arren, zuzenketa batzuk egin nahi dituzte.

Orain arte, administrazioen exigentzia oso biguna izan da. Jarrera horren aldaketa aurrikusten al duzue?

Hori da espero duguna. Administrazioaren jarduerara gogorragoa balitz, ez bakarrik harrobi berrien jarduera eta lan sistema, baizik eta harrobi guztien jarduera arrazionalizatua izango litzateke.

ordaindu gabe jarraitzen du. Legeak eskatzen duen errestituzio lanetarako fidantzarik ez dago nahiz eta, «harrobia ustiutzen zuen enpresa, 'Hormigones Vascos' beste harrobi batzuetan egon. Galdamensen zabalduko den berria barne» azaldu digu Ingurugiro aholkulariak. Peñascaleko harrobiaren zaharberritzeak 2.000 milioi pezetako aurrekontua du. Dirutza honen ezean, Bilboko Udalak zabortegi bat egiteko asmoa agertu du, harrobia honen errestituzioa bermatzeko.

Harrobi berriak zabalduko dira

NORFISA eta Arusa enpresak Gesaltzan eta Galdamesen zabalduko diren bi harrobien jabeak dira. Gesaltzatik ofita harria —trenbideen eraikuntzarako harri berezia— aterako da eta Euskal Herriko handiena

Osinbeltzeko harrobiak 30 urterako ustiapen baimena eskuratu du.

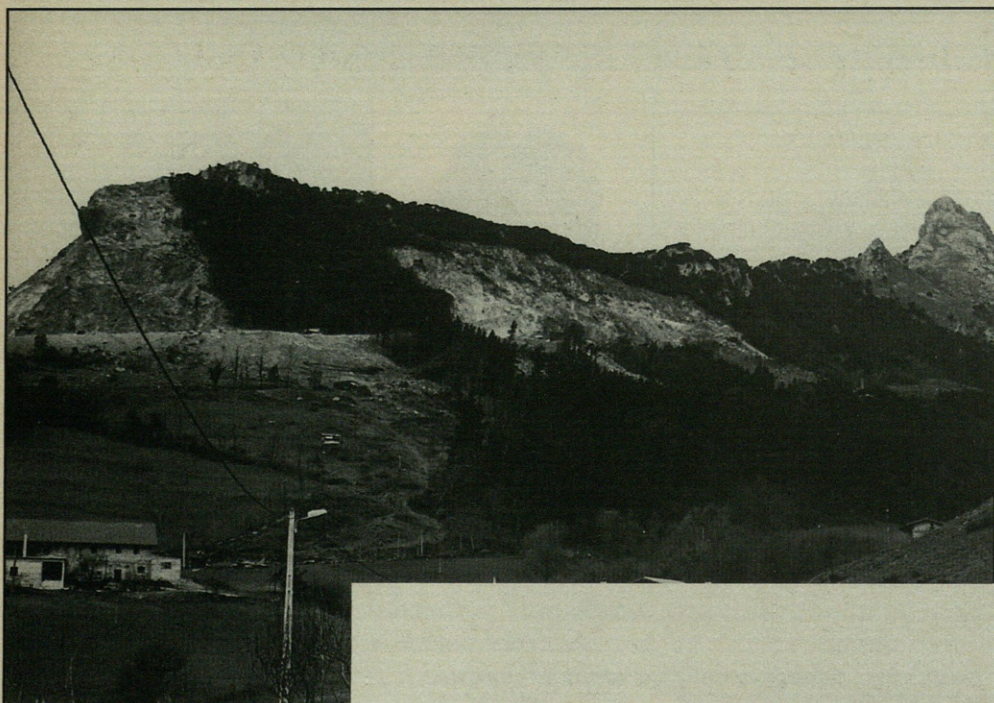
izatea espero da. Galdamesen zabaltu nahi den harrobia, bestetik, porlan eta hormigoi enpresen kapitalare-

kin zabalduko da (Cementos Lemona, Hormigones Vascos, Hormigones Cavia), kapital publikoak % 33 parte

hartzea izango duelarik (Euskal Energia Entearen parte hartzea).

EAEn, EEE eta Industria

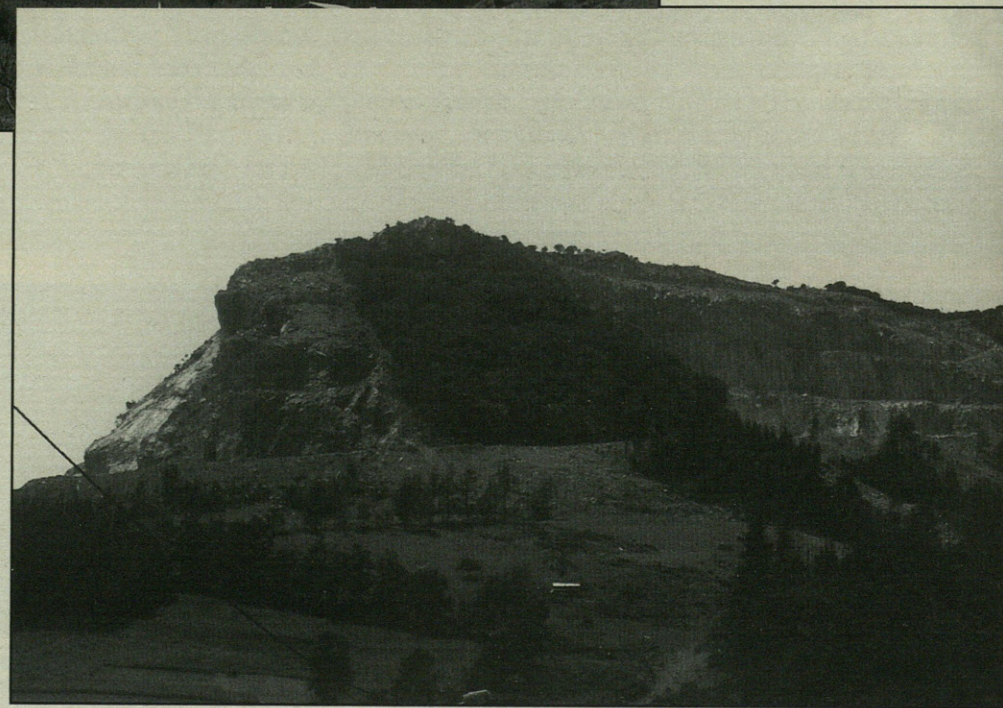

Mañarian dagoen
Amantegi harrobiaren
garapena ikus dezakegu
argazki hauetan. Urte bete
eskasean, mendian
zabaldutako fronte berriak
Untzi-Aitz mendiaren
txikitzea dakar. Honelako
sarraskiak
zaharberriezinak dira, ezin
da ezer egin mendiaren
desitxuratze nabaria
konpontzeko. (Argazkia:
Txema Rojo).

Sailaren esku egon da «Harrobien Plangintza» egitea. Baina «Galdameseko harrobiko kasuak erakusten digunez, harrobien enpresaria da EEE» gehitzen du Teresa Jauregizarrek. «Harrobien Plangintza» honen helburua sektorearen berrantolaketa dugu. Baina honen aurka ere Bizkaiko Harrobi enpresen Elkarteak hitz egin du. ASECAViko lehendakariak azaldu digunez EAEko «harrobien abalmen produktiboa 12 milioi tonakoa da, harri eskaera 6 milioi tonakoa bada ere. Harrobi berriak zabaltzeak sektorea desorekatuko luke eta kapital publikoa erabiltzea kompetentzia izugarria litzateke guretzat» jarraitu du Javier Uriak, Orozkoko harrobiaren jabeak.

Ingurugiroari dagokionez, «Harrobien plangintza»

honen eragina neurtuko duen azterketa Zaragozako enpresa pribatu baten esku dago. Guzti honen ondorioz, «harrobien plangintza» espekulazio gune izugarria da» dio Teresa Jauregizarrek. «Bilboko Industria delegazioa nabiko kri-

tikoa da eta kontra egin du posible duen neurrian. Berez, interes politiko eta ekonomikoak daude harrobi berri hauen inguruan eta hauek administrazioan ordezkaturik daude. Harrobiek kapital handiak mugitzen dituzten bitartean, ez dugu hauen jarduerak eta eskaintza arautzen edota arrazionalizatzen duen plangintzarik».

ASECAViko ordezkaria ez dator bat sektorearen egoera

onarekin. «Egun eskaintza eta eskaeraren arteko desoreka dugu eta harrobi askotan ibarduera mantsotu behar izan da. Orain arte ez dugu esportatu baina atzerriko merkatuetara zabaltu nahi digu gure eskaintza». Azpiegitura handien erakuntza garai bukatu ez denean —Guggenheim, Bilboko metroa, errepideak, polikiroldegiak eta abar— harrobi berrien zabaltzea aurrikusten da. Kapital pu-

**«Orain arte, administrazioa nahiko biguna izan da zaharberritze gaietan»
JAVIER URÍA**

Iaz itxi zen Peñascaleko harrobia zaharberritzeko aurrekontua 2.000 milioi pezetakoa da.

blikoaren parte hartzea harrobi berri hauetan % 33koa izango da, gainerako enpresak kontra egon arren.

Mañariako Amantegi harrobiak orain dela bi urte Eusko Jaurlaritzako salaketa jaso zuen herrirantz zabal-

tzen zelako, gertutasun neurriak bate barik. Aurreko urtean, fronte berri bat zabaldu zuen mendian, argazkian

Gesaltzako ofita harrobia

Gesaltzan zabalduko den ofita harrobia Euskal Herriko handiena izatea espero da. Ofita harria trenbideak eraikitzeke erabiltzen den materiala dugu, «eta oso lotuta egongo litzake abiadura handiko trenbideen erakuntzan» azaldu digu Alberto Friasek, Eguzkiko kideak.

Norfisa enpresak 1992an aurkeztu zuen ingurugiro azterketa eta ustiapen proiektua. Azken honen arabera, Norfisak bi harrobi zabalduko lituzte Gesaltzan. Iparraldeko harrobiaren erreserba ustiagarria ia 15 milioi tonakoa da eta bestetik, Hegoaldeko harrobitik atera

daitezkeen erreserbak bi proiektuetan aurreikusten dira. Lehenengoak 20 milioi tona ustiagarri aurrirakusten ditu eta bigarrenak ia 31 milioi tona. Honek urtero 235.000 tonatik 480.000 tona bitarte sal daitezkeela esan nahi du, 30 urteko baimenarekin.

«Harria garraiatzearen ondorioz, herritik orduero pasako diren 10 kamioik eragingo duten sarraskia edota arriskuan jarriko dituzten gatzokien egurrezko egiturak ditugu herriaregan nabariak izango diren eraginak» azaltzen du Alberto Friasek. Eguzkik harrobiari egindako ingurugiro ale-

gazioen artean, eragin bisuala dugu lehenengoa. Eztanden eraginak edota hautsak inguruko landaretza eta faunaren bizimodua kutsatu dezakete. «Basakatua, azkonarra, orkatza eta aztorearen bizitzan eragingo luke zuzenki horrek eta landaretzari dagokionez, inguruan dagoen ametz-basoa eta estrepa berezi baten desagerepena ekarriko luke».

Gatzaga zonaldeetan egoten diren lur azpiko errekek eta, kasu honetan bereziki, Arreo lakua bezalako zona hidrauliko bereziak seriozki minduko lituzke harrobiak.

«Interes politiko eta ekonomikoak daude harrobi berri hauen inguruan eta hauek administrazioan ordezkatuta daude»
T. JAUREGIZAR

agertzen denez, mendiaren desitxuratzea nabaria da urte bete eskas baten mugan.

Zestoako egoera ez da hobeia. Herri ondoan dagoen Osinbeltz harrobiak bere mugak gaintitzea nahi dute eta herriaren gainean dagoen mendia 'jaten' hasiko da Industria Sailak eman dion beste 30 urterako baimenari esker. Andoainen Gurutzeta eta Altso harrobiak elkartu nahi dituzte euren tartean dagoen mendia txikituta.

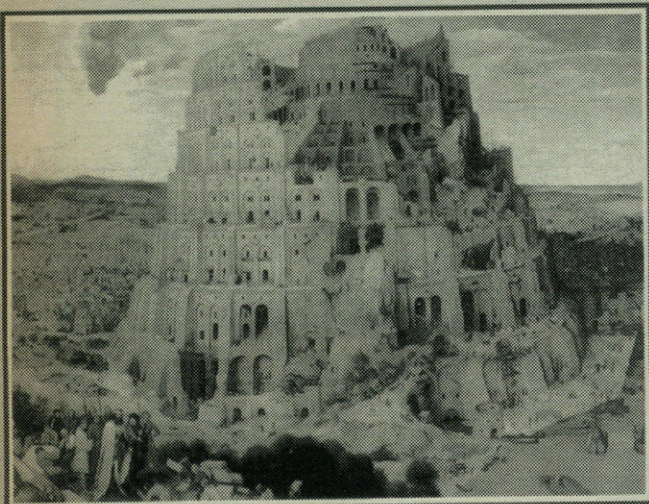
Nafarroan ez dago harrobien kontrako presio talderik, administrazioetik ez da plangintzarik bultzatu. Alain mendizerran dauden harrobiak mendia zulatzen jarraitzen dute; batzuk dagoeneko kontrolatu gabeko zaborteak bilakatu dira, hauen ustiapen ahalmena bukatu denean. Ezin dira ahaztu Itoitzeko erreserba naturalean edota Atxarteko parke naturalean kokatzen diren Txintxurrenea eta Atxa Txiki harrobiak.

Horrela, beharrezkoak bilakatzen dira herrialdeka egin beharreko «Harrobien Plangintzak». Interes ekonomikoak handiak dira azpiegitura eraikuntzaren gora-beheren arabera, are gehiago mendikateen bizimodua ekonomikoki zebaezina den bitartean.

MYRIAM GARTZIA

TEKNOLOGIA ETA HISTORIA

Gizakiaren lehen erremintak eta teknikak.
Naturako metalak eta energiak. Euskal
Herriko burdinolak. Energia eta teknologiak
gizarte modernoan.

Kultura eta euskara bat eginik

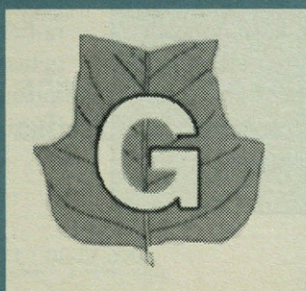
ESKATU ZURE LIBURUDENDAN!!

HILTZEAR DAUDEN KULTURAK

Australiako aborigenak. Trobriand irletako
biztanleak. Tuaregak, basmortuko erregeak.
Andeetako ketxuak eta aimarak. Afrikako
pigmeoak, Amazonetako yanomani india-
rrak, inuitak eta elurretako tigreak (sherpak).
Udarorako irakurgai ederrak, eta euskaraz!!

LIBURUDENDETAN JADANIK!!

GAIK ARGITALDARIA

«Edonork, helburu batean sinesten badu, azkeneraino joan behar du»

Zornotzan paseatzen dabil jada, espetxetik at. Kaletik PP eta EAJren jarraitzaileek eta guzti agurtzen dute. «Pozten gara kaleratzeaz». Baina berak Alternatiba Demokratikoa kaleratu nahi du. Bere ibilbide politiko luzean paseatu gara, poliki eta luze.

«Autodeterminazio eskubidea onartuz gero, indarkeria betirako soberan dago». (Arg.: A. Elozegi).

Ezker Abertzalearen ibilbideari begiratzuz, duela hamabost urte Jon Idigorasek uste al zuen 1996an gatazka politikoa honela egongo zenik: ia 600 preso politiko, Ajuria Eneko Ituna...?

Ikusita zein aukera egin zen hemen Autonomi Estatutuaren bitartez eta Espainiako Konstituzioaren bitartez, jakina! 1977an izan zen lehenengo amnistia.

Hortik aurrera demokrazia eta askatasun osoak izango zirela aldarrikatu zuten, baina Espainiako Konstituzioa egin zuten gero eta Autonomi Estatutua jaio zen horren ondorioz. Bi tresna horiek gure eskubide nagusiak onartzen ez bazituzten, jakina zen bortxakeriak jarraituko zuela. Hala izan da, gorabeherekin bada ere. Suarezen garaian bertan hasi zen guda zikina. Estatu arra-

zoiarengatik egina zen, Estatutua onartzen ez zutenen aurka. Zergatik ez da guda zikinik egon EAJren aurka? Estatutuaren bitartez Konstituzioa onartu duelako.

Bi mundu sortu ziren: independentisten mundua eta estatutista-espainolista-a autonomisten mundua, EAJ eta besteena. Eta bi munduon artean enfrentamendua sortu da. Banaketa hori erabat artifiziala da, bortxakeria

herri honetan zirkuntantziatzakoa baita. EAJk askoz ere gehiago begiratu behar du Euskal Herrira, denbora gehiegi izan baita Madrilekoekin ohean sartuta.

Eta Ezker Abertzalearen erantzukizuna zein da?

Gure jarrera beti bera da. Gure printzipioak ez ditugu aldatzen. Gu independentistak gara, eta kitto! Autodeterminazio eskubidea lortuz gero, guk horren ba-

«Komunikazio bidea zabaldu egin behar dugu gatazkaren sustraia aztertzeko, analizatzeko. Eta hortik hasita lor daiteke diagnostiko bat. Egibar eta Ollorak, esaterako, eman dituzte pauso interesgarri batzuk EAJn». (Argazkia: Alberto Elósegui).

rruan independentismoa defendatuko dugu. Autodeterminazio eskubidea onartuz gero, indarkeria betirako soberan dago. Hain erraza da, eta hain zaila!

Ezker Abertzalearen indarren bilakaera zein izan da, hori gauzatu abal izateko?

Zer dago ETaren ekintzen atzean? Hori da mamia. Demokrata eta biolentoen arteko muga artifizialetan hautsi behar da. Analisia egin eta

konpondu egin behar dugu. **Analisi hori egin abal izateko nondik jo behar da, zein pauso eman behar da?**

Zoritxarrez, abertzaleen artean ez dago komunikazio-biderik. Duela bi urte baziren, ordea. Komunikazio bidea zabaldu egin behar dugu gatazkaren sustraia aztertzeko, analizatzeko. Eta hortik hasita diagnostiko bat lor daiteke. Egibar eta Ollorak eman dituzte pauso interes-

«Sorreran KAS estrategikoa zen, HBk, berriz, joera taktikoagoa zuen, indar metaketa helburu. Proiektu politikoa zen, ez ideologikoa»

garri batzuk EAJn.

Baina zer gertatzen da? Gure artean koherentzia handia dagoen bitartean, EAJn ez dela horrela gertatzen, lauzpabost tribu dardela. Tribu batean Ollora eta Egibar leudeke, baina besteetan 'gabiraiak', Atutxa eta Ardanza tartean, espainolisten aldekoak. Horiek ez dute konponbiderik nahi eta oso arriskutsua da, bozere-maileak behar direlako elkarrizketarako. Norekin hitzegin, Egibar eta Ollorarekin, 'gabiraiekin' ala Arzalluz 'aita saindua'rekin? Gainera, izugarri kezkatzen nau egituretan EAJko espainolistek gero eta toki gehiago hartzeak.

Ezker Abertzalearen koherentzia aipatu duzu. Nola bizi izan duzu azken urteotako bilakaera, partaideei dagokiona?

Gure mundua oso gogorra da, nahiz eta koherentea izan. Eztabaida eta sentsibiltate ezberdinak daude. Batzuk bidean gelditu dira, hori normala da, ikusita prozesua zein gogorra den eta zein konpromezu maila eskatzen duen. Gure munduak izugarritzko konpromezua behar du. Beste alderdiak instituzioetan bizi dira, baina gu—instituzioetan egoteaz at—kaleko borrokan gaude. Eta kale borrokan guztion miran gaude.

Ezker Abertzaleko bain-bat egituraren sortzai-leetakoa zaitugu. Besteak beste, KASen sorrera bera ezagutu zenuen. Zer jaio zen sigla horien pean?

1975ean sortu zen egitura bezala, gu emagin gintuela. Erakunde guztiak geunden bertan hasieran: EAJ, ETAm, ETApM, MC, Alderdi Karlista... Azkenerako, LAIA, ETAm, ETApM, HASI, EHAS LAB eta LAG gelditu ginen, KAS alternatibaren sortzai-leak. KAS alternatibak ez zuen definizio garbirik, errezeta bat zen: KAS langileentzat, KAS emakumeentzat, KAS, KAS, KAS... KAS alternatiba zen moduan, eta prozesu 'demokratikoa' izan ondoren, oso zaila zen aurrrera eramatea, aldaketa formal asko egin baitzituzten.

Erregimen politiko berrrian, HB sortuta, zein berregokitzaileen behar zuen KASek?

Herri Batasuna gauza zabalagoa zen, KAS egitura askoz ere definituagoa zen bitartean: ETA, HASI, LAB, Aizan eta Jarrai. KAS estrategikoa zen, HBk, berriz, joera taktikoagoa zuen, indar metaketa helburu zuela. Ez zen proiektu ideologiko bat, proiektu politiko bat baizik. Hor guztiak sartzen ziren: marxista-leninistak, sozialistak, demokrata-kristauak... Telesforo Monzon, esaterako, demokrata-kristaua zen eta berak gure egitasmoarekin bat egin zuen. Askok miresten nuen, oso ongi egokitu zitzaien Herri Batasunari.

Herri Batasunak eutsi al dio, orainarteko bidean, indar metaketa horri?

Badaramatzagu sei bat urte indar metaketaren mezua alboratu samarra dugula.

Gure funtzioa une honetan, indar metaketa baino, gizar-teari proiektu bat eskaini eta zabaltzea da, arestian aipatu dudana banaketa politiko artifizial hori dela eta. Guda garaian...

Telesforo Monzon aipatu duzu, baina Ezker Abertzalearen historian zein

beste pertsona duzu erreferentziatzat?

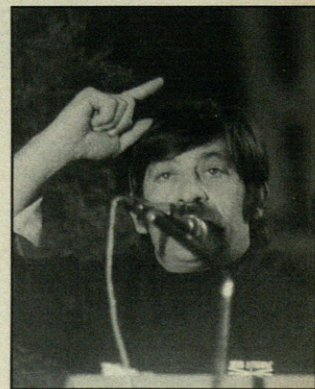
Askok. Miguel Castells, Patxi Zabaleta, Iñaki Esnaola, Xabier Añua... pertsona asko izan dira erreferentzialak. Batzuk desagertu egin dira, baina uste dut askok HBren alternatiba baliogarritzat jotzen jarraitzen dutela.

«Gure mundua oso gogorra da, nahiz eta koherentea izan. Eztabaida eta sentsibiltate ezberdinak daude». (A.: A. Elozegi).

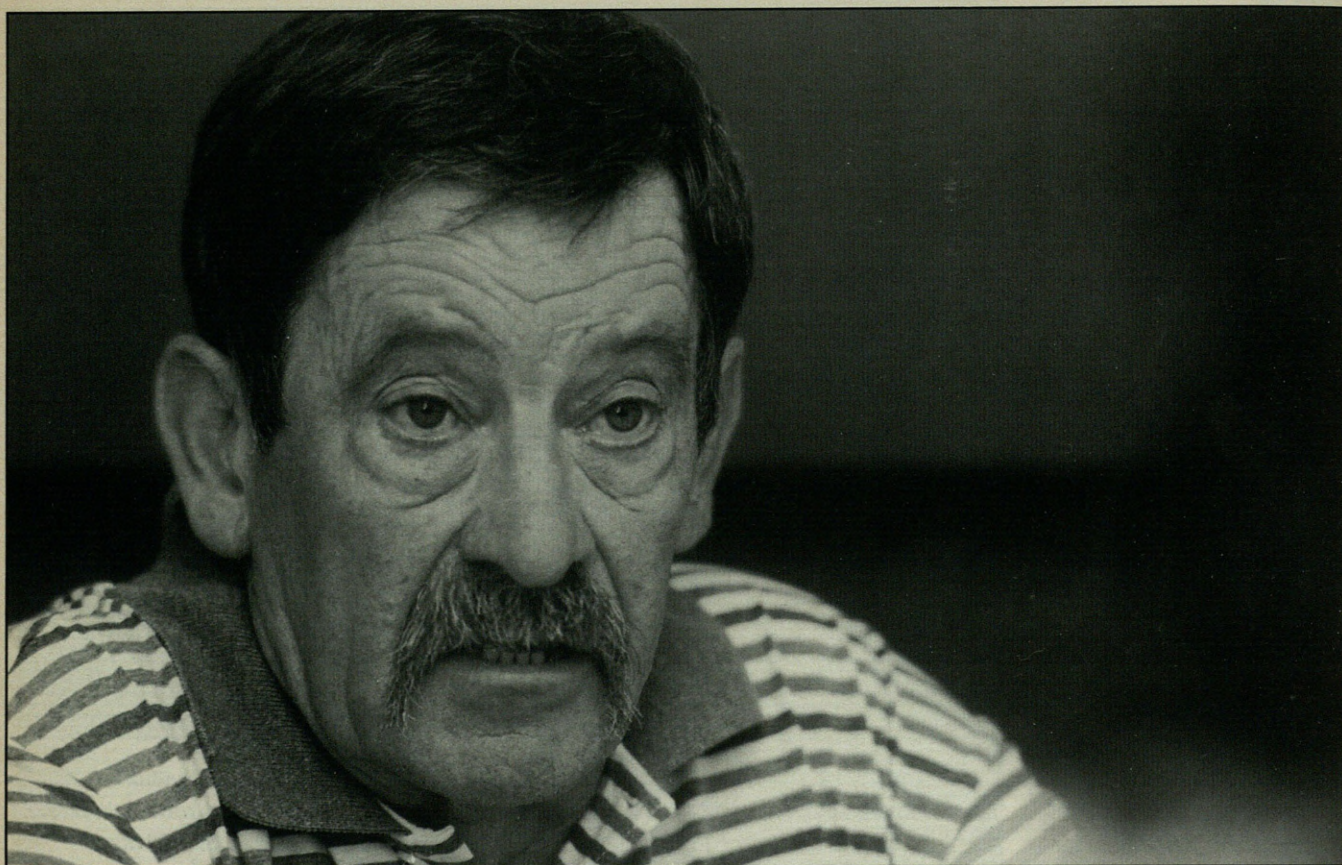
NORTASUN AGIRIA

Zorrotzan jaio zen 1936an ● 15 urte zituela hasi zen Izar enpresan lanean ● Orduan hasi zen EGIñ, Juventudes Obreras Catolicas-etan gero, eta CCOOen eta Comisiones Obreras Abertzales delakoetan ere aritu zen ● ETako Langile Frontean murgildu zen ● 1957,

1968, 1970 eta 1972, 1979, 1982. urteetan espetxeratu zuten, baita aurten ere: lau hilabete egin ditu Alcala-Mecon ● Erbesteratu egin zen 1977ko hauteskundeak arte ● LAB, KAS eta Herri Batasuneko sortzaile da ● Mendizale eta perretxikozale amorratua da ● «Toreros de hierro» liburuak aipatzen du bere nobillero lana ● Sioux dialektuaz irakurtzen jardun du espetxean

«KAS alternatibak ez zuen definizio garbirik, errezeta bat zen: KAS langileentzat, KAS emakumeentzat, KAS, KAS, KAS...» (A.: A. Elozegi).

Langileen borroka zure ibilbide politikoan arrasto sendoa egin du. 60. hamarkadan langileen borrokan parte hartu zenuenetik zer gertatu da euskal sindikalgintzan?

Prozesu oso aberatsa eta baliogarria izan da, Ezker Abertzalek sindikalgintzari eman zaion erantzunari dagokionez. Baserritarrek dioten legez, «fruitua ona izan da, prozesua ere ona izan delako».

Sindikatuak sortu aurretik, baina, zein ezauzgarri zituen langile mugimenduak Euskal Herrian?

Klandestinitatean sindikatuak ezin ziren izan afiliatuekin, eta abar. Ni gazte nintzela, baziren mugimentu klandestino batzuk, JOC

eta horrelakoak. Hor hasi nintzen ni. CCOO —oso mugimendu zurruna zen, gogorra— JOCen geundenekin sortu zen, besteak beste. CCOO barruan gure pentsakera abertzaleari erantzuna emateko sortu ziren Comisiones Obreras Abertzales de Gipuzkoa eta gero ETAko Langile Frontean sartu ginen. Gu harri-patu gintzutenean, baina, Langile Fronte osoa jauzi zen. Hortik aurrera masa erakunde bat fronte moduan ETArekin lotuta ezin genuela egin argi genuen, fronte guztiak lotuta zirelako eta baten gainbeherak

besteena zekarrelako.

Lanbile Abertzaleen Batzordeen beharra orduan sumatu zenuten?

Langile erakunde propioa behar genuen, klandestinitatean sortu genuena. Eta pixkanaka LAB errealitate bilakatu da, langileen interesak eta interes nazionalak lotuz —CCOOn barruan ezin genuen—.

Eguno langileen mugimenduari dagokionez, baina, lan merkatuaren eraldaketek ez al dute gebiegi baldintzatu?

Arrisku handia dago, langileak beren artean lanpostuagatik borrokatzen dira.

Txantaiaren pean bizi dira, dagoen eskaintza-eskasiagatik. Orain neoliberalismoak kapitalismoaren *light* aurpegia erakusten du.

Oinarritzko langile sektoreak —burdingintza...— desagertu egin dira eta administrazio eta zerbitzueta-ko langileak sortu dira. Euskal Herria Europako zerbitzugunea bilakatu nahi dute: golf zelaiak, nekazal turismoa... Aldaketa nabaria da.

Lehen aipatu duzun abertzaleen interesen bariari jarraituz, ELA eta LABen arteko akordioa baikortzat jo duzu. Eduki sindikalak ez al du alde batera gelditzeko arriskurik?

Lehen langileen mobilizazioa oinarritzkoa zen, baina gero hauen protagonismoa sindikatuak ordezkatu zu-

«Gure artean koherentzia handia dagoen bitartean, EAJn ez da horrela gertatzen, lauzpabost tribu daudelako»

«Langile erakunde propioa behar genuen eta klandestinitatean sortu genuen LAB, langileen interesak eta interes nazionalak lotuz»

ten. CCOO, UGT eta ELAk hemengo langileen interesak ordezkatzuta, desmobilitazioa nagusitu zen. Mobilitazioa oinarritzat zuen bakarria LAB zen.

Aberatsena da ELA EAJren eskuetatik alde egiten ari dela. ELA «sindikatu horia» zen lehen eta oso patronalaren aldekoak ziren. Orain, zorionez, independentzia hartu du sindikalismoan EAJ bertan indarra galtzen ari delako. Eta hortik etorri da bateratzea. ELAk lau pauso eman ditu aurrera, ez bat, beraientzat oso gogorra baita LABekin batera egotea.

Eta maila politikoan bide horri jarraitzeko nork eman behar ditu pausoak?

EAJk oso lan garrantzitsua egin behar du. Eta horretarako begirada Euskal Herrira zuzendu behar du. Bozerra maile funtzioa bere gain hartu behar du eta solaskide garbi bat jarri.

Eta Herri Batasunak?

Herri Batasunak solaskidetzatza arazorik ez dago. Herri Batasunak eman ditu pausoak EAJrengana hurbiltzeko. Baina EAJ Madrilek baldintzatzen du. Guri leporatzen digute ETAK baldintzatuta gaudela, baina alderdi guztiak baldintzatzen ditu ETAK. Guk oinak EAJk baino askoz ere askeagoak ditugu edozein pauso emateko. GALen auzian zer egin

«Gu harrapatu gintuztenean Langile Fronte osoa jauzi zen. Hortik aurrera masa erakunde bat fronte moduan ETArekin lotuta ezin genuela egin argi genuen».
(Argazkia: A. Elozegi).

duzen ikusi besterik ez dago. Madrilekiko loturak, ez harremana, hautsi behar ditu. «Zirkunstantziazko politikari» omen zara, baina politikagintzaren profesionalizazioa ez al da arriskua?

Ezker Abertzaleko liberatuak erdi-profesionalak dira, baina hemengo soldatarekin (lehen 85.000 pezeta, orain 100.000) ez dago arriskurik. Arriskua beste alderdietako profesionalak dira, dirua egitean alderdian bertan lobby bilakatzen direlako. EAJ barruan, bertan, Mitxel Unzueta eta bere taldea ziren bertako teknokratak. Gorka Agirre eta Retolaza-

ren taldea ere beti izan dira presio-gune garrantzitsuak, negozioak dituztelako. Eta negozioak, informazioa edo pistolak bere eskuetan dituenak (Atutxa bezala) nagusitu egiten dira alderdian. Gu, berriz, miseriak egiten gaitu berdin.

Besteak beste, askatasuna. Asko eman du Jon Idigorasek. Zer gehiago eman behar du?

Daukadan guztia emango dut, pobregoa ezin baikara izan. Nik sinesten dut Euskal Herriaren askatasunean eta bakean. Edonork, zerbaitean sinesten badu, azkenearaino joan behar du. Sakrifizioak egin behar dira. Esku-

zabalak izan behar dugu. Euskal Herria askatuta ikusteko borrokatu gara, eta nik ez dut esperantzarik galdu. **Alcala-Meco espetxean lau hilabeteotan ez dizute beste euskal presoekin hitz egiten utzi. Zer esango zenieke?**

Preso politikoek nahiko tinkotasuna badute. Mezua, barruko egoera ikusita, agintariei emango nieke. Euskal Herrira ekarri behar dituzte, beren legea betetzeko. Baina ezin daiteke hurbilketa selektiboaren birtarteko tranparik onartu, sakabanaketa areagotzeko.

ARANTXA ERASUN

Maitasun derrigorrezkoa

IRAGANARI begiratzeko parada eman digu Koldobika Jauregi Jautarkol poetaren jaiotzaren lehen mendeurrenak. Lizardi, Lauaxeta, Orixe eta Lora-mendirekin batera, euskal olerkigintzak gerra aurrean, Aitzolek akuilaturik, bizi izan zuen garai (gure gaurko ikuspegitik behintzat) distiratsu eta liluragarri hartako protagonista nagusietako bat izan zen «Biozkadak» poema liburuaren egilea. Lizardiren maisu izan bide bazen ere, zarauztarrari eskaini zaionaren aldean askoz apalagoa izan da Jautarkolek bere mendeurrenean jaso duen omenaldia: hiru hitzaldi, plaka bat eta txistularien emanaldia bere jaioterri Orereta-Erreterian, horixe izan da guztia. Gutxiegi al da? Gehiago merezi al zuen? Ez naiz nor erantzuteko, eta, ihesean, beste galdera batera naramate galderok: nork erabaki lezake gutxiegi ala gehiago merezi duen? Jautarkolen lanen azterketan eta zabalkundean gabeziarik eta zereginik

badela erakutsi du mendeurrenak. Kontuak kontu, Jautarkolek ere benetakoa lagunak dituela egiaztatu dugu, eta aurtan Aitzol eta Lizardi eta datorren urtean Lauaxeta gogoratzeko antolatuta antolatuko diren ekitaldien artean zubitxo polita izan dugu.

ORAINARI uda dei diezaiokegu ekainaren 21az geroztik, eta uda oasi ezinbestekoa da gurean jazzaleentzat. Ez dira alferrik galtzekoak Baiona, Donostia, Gasteiz eta Getxoko jazzaldiak. Eta jazzaz gain, beste era askotako musika helduko da, urtero bezala, udan zehar Euskal Herriko bazter guztietara. Musikan blai egitea baita udaren beroa freskatzeko modurik kulturalena.

ETORKIZUNARI begira jarri nahi gaituenik ere ez da falta. Donostiako Kursaal zer izango den azaldu eta erakusteari ekin diote Donostiako Udalak

eta Kursaal Elkartek. Ezin hobeto egokitu zaie Rafael Moneoren urrezko unea: Pritzker saria jaso eta Los Angelesko katedral berria eraikitzeke proiektu lehia-keta irabazi berri ditu arkitekto tuterarrak. Ez dago dudarik: munduan diren arkitektoen prestigiotsuenen artean dago. Obrak *in situ* ikusten izan da, gainera, Moneo Donostian, Kursaal bere

Jautarkolen lanen azterketan eta zabalkundean gabeziarik eta zereginik badela erakutsi du haren jaiotzaren lehen mendeurrenak

Aitor eta Amaia Parrondo hernaniarrek eraman dute Seguran igandez egin zen Euskal Herriko dantza solte txapelketa.

Finalak, Juanito Sarriegiren izena ere berarekin zeraman. Haren irakatsietatik igarotako Hernaniko lau bikote iritsi baitzen finalera. Guztira, 10 lehian. Parrondotarrentzat, ordea, txapela; bigarren saria Azkoitiko Eneritz Epelde eta Kimetz Larrañagak eraman zuten eta Sestaoko Gabriel Alonso eta Oroitz Bilbaok hirugarrena.

Euskaldun korrienteak

lanik ausart eta anbiziotsuenetako bat dela esanez, bere-berea eta maite-maitea duela. Hilero bisitatuko omen ditu obrak, prozesua gertutik jarraitzeko. Kursaaletako kuboak krimen arkitektonikotzat jotzen dituztenei kostako zaie argudio horiei guztiei aurre egitea, Jorge Oteizaren purrustada oldarkorrek alde izanagatik ere.

Baina lan arkitektonikoa izateaz gain, beste zerbait ere bada Kursaal: aurrekontu ikaragarriko eraikuntza lana (9.000 milioi pezeta, 360 milioi libera inguru), besteak beste, eraiki eta gero sekulako gastuak izango dituen, jakina. *«Ez da beti izaten hiri batentzat bain beharrezkoa den zerbait egiteko aukerak»*, esan zuen Moneok obrei egindako bisitaldian. Bide beretik, Kursaal ez dela elite batentzat izango azpimarratu nahi dute Odon Elorza eta Martin Elizasuk Kursaalaren promoziorako kanpainan. Guztiok erabili eta maiteko omen dugu. Hala beharko luke, guztion diruarekin ordaindua izango denez gero. Baina jakin nahi nuke nik zenbat kostako ote den itsasoari begira esertzeko aukera emango duen Kursaal barruko jatetxe dotorean bazkaltzea? Eta auditorioan egingo diren kontzertuak entzutea? Gainerakoan, orain ez dagoen beste ezer eskainiko al digu Kursaalak?

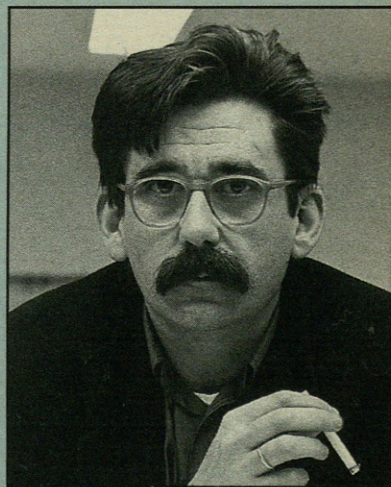
Izan da afera honetan Athletic eta Realaren arteko aurkakotasunaren adar berririk ikusi duenik. Rafael Moneo txuri-urдинez eta Frank Ghery txuri-gorritz jantzi dituzte (Lizardi eta Lauaxetari ere horixe egingo liekete, ezagutu izan baliutze). Beldur naiz ez ote duen ikuspegi ergel hori plazaratu duenak, azken finen, bete-betea asmatu. Ez ote dagoen, alegia, ergelkeria horren arrastorik obra erraldoi honen sakoneko motibazioetan (dirua nola edo hala mugitu beharraz, proiektu erraldoiak bideratu beharraz eta abarrez gain, noski). Okerrena da Donostiako hainbat taberna jatorretan poteatzea aski dela ergelkeria hori zerga ordaintzaile xumearengan zein errotua dagoen jabetzeko. Maiteko dugu Kursaal, bai, maiteko dugu. A zer erremedio!

JUAN LUIS ZABALA

EUROKOPAK futbola gehiegi estimatzen ez dugunoi helarazten dizkigun sentazioei so egin besterik ez daukagu, zeinen anormalak garen, hobeto esateko zeinen normal eta arruntak garen, eta zeinen parregarri jokatzan dugun jakiteko. Italiarrak halako omen, bestetarrek berriz hau eta hori egiten omen... eta guztiok geure taldearen alde egoteko obligazio patriotikoa omen. Konklusioa? Nazionalismoak, gurea barne, ezabatu beharko direla futboleko giroa sanoagotzeko eta futbola abolitu beharko dela nazionalismoek, gurea barne, tontokeriak pentsatu eta esateari uzteko. Ingalaterrako periodikuek Espainiari buruz esan dituzten guztiak, Europen sifiliaren sartzaile, neska eder guztiei turista deitu beste erremediorik ez duten hiritarrak, bigotea amaren antz handiagoa izateagaitik eramaten duten gizon-nezkoak, zezenketa bezalako krudelkeriaren asmatzaileek (adi euskaldunok historiak ibili ibili egin da erru hori egotziko digu eta) lerdokeria guzti hauek ingelesek esan dituztela sinesteko gai direnak eta sinetsi arazi nahi digutenak arrisku publikoa dakarten pertsonaia deklaratu beharko genituzke. Zubizarreta Ingalaterrako selekzioa atezaina baino askoz ere tontoagoa dela eta abizen ahoskaezina duela ere esan dute. Chesterton behin ondo ahoskatzea Etxezarreta mila bider idaztea errezago ez baltzaigu bezala.

ETA berdin da hau Azpeitia eta Azkoitia elkarren kontrako edozein lehian edo Donostia eta hiriak eta herriak, zein euskaldunago, zein jatorrago, hasten direnean. Nik Donostia eta Donostiartasuna maite eta errespetatua izateko obligazio demokratikoa daukat, *allakuida*os bakoitzak karga ditzakeen obligazioekin baina. Kontxa Urrestillako edozein errekaizulo adina edo gehiago gustatzen zait, zer esanik ez bere barandila eta pasealekua. Donostiako festak, «bego Donostiya!», bai festak, San Sebastianak, tarrapatatan, Santotomasak, guztiok txapeldun, «Semana Grande» berriz, puuuf! Ikustekoa aizua, suak, eguzkia, suak, helatua, suak, musika, suak, paseada bat, zoragarria. Guzti hauek atsegin izatea eta galtza zuriekin zezenen hankapean etzateko sena astebez adierazteko obligaziorik ez dauka mundutar orok ongi pasatzen duela demostratzeko. Espainiak Frantziako mugan duen hiririk nagusia izateak ematen dion ikutua, Europaren itzalak, luzatzen denean lehenbizi harrapatzen duen lurraldea, sentitzea ez da makala. Iparraldeko anaien gertue-neko hiriburua izatea ez da ahuntzaren gauerdiko eztula. Eta gauza guzti horiek euskararekin txertatzea berriz euskararen iraupena ez ezik, euskararen arrakasta dira. Horri eta beste gauza askori donostiartasuna deituko nioke, horretaz harro egoteari berriz donostiarkeria, Soruluzeko batekin edo Chipionako batekin horrelako ezerगतik muturjoka egiteko prest egoteari berriz... izenik ez.

BESTE kontu bat da ñonostiarkeria. Ñonostierra herri tikitako euskaldunok konplejua eragiten diogun donostierra da, bilbotarra edo gasteiztarrak baino euskaldunago baina ez Urrestillakook bezain euskaldun sentitzen dena. Ñonostierra euskaltasuna eta euskaldunaren nortasuna asfaltotik baino mendi, soro eta zimaurretatik gertuago dagoela uste duen euskaltzaleak sortutako hirietako enkarikatura negargarria da. Politikoki negargarria eta euskararentzat suizida. Oraingoan arrazoi zeukan Saizarbitoriak, nik eta seguru zuk ere, ezagutzen baitut Urrestillan jaiotako *impresentablaren* bat, han jaiola izatea beste merezimendurik ez duena. Hala ere ez bitez lasai donostiarrak zeren *giliak*...

RAMON ETXEZARRETA

TXUTXU - MUTXUKA

MIREN ARANBURUREN BIGARREN DISKOA ABIAN

Miren Aranburu aktore eta bikoizlea, -azkenaldian Goenkaleko Maiderren paperean ikusi dugunak- euskal kantuez osatutako diskoa grabatzen hasi berri da IZko Amasako estudioetan. Senarrarekin, Jean Louis Hargous saxojolearekin, osatu du bigarren diskoa. Hargous Pascal Gaigne eta Amaia Zubiriarekin aritua da. Hitzak egin ditu Miren Aranburuk eta doinuak berriz, Hargousek. Urte mordoa da Aranburu lazkaotarrak lehenengo diskoa kaleratu zuenetik baina iraganeko orimena ez baizik eta etorkizuneko du buruan. Hortik izenburua: «Etor-kizunaren memoria».

NOR - NORI - NOR K

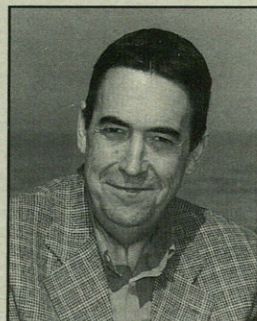
ALEJANDRO ALDEKOA

txistu eta danbolin jole berriztarra zendu da. Euskal dantzen inguruan lan mardula egindakoak, hilaren hasieran jaso zuen urrezko domina Euskal Herriko Txistulari Elkartearen eskutik. 1949. urtean dantzan zekienez, herriko gazte talde bat hurbildu zitzaion San Cristobal egun batez Dantzari Dantza ikasi gura jaietarako. Horrela hasi zen dantza maisu lanetan. Eta sekula ez du hura utzi ●

ALVARO D'ORSI

eman diote Eusko Ikaskuntzak eta Euskadiko Kutzak urtero antolatzen duten Giza eta Gizarte Zientzien Saria. Beharrezkoa da saritutako pertsonaren lanak Euskal Herriko zientzi garapenari lagundu izana. Horren harira, Nafarroako Unibertsitateko irakasleak zuzenbide erromatarren alorrean egin lana goraipatu dute. D'Orsek hiru milioi pezetako saria jasoko du ●

MIKEL GARMENDIAK

Juanma Bajo Ulloa zuzendari gasteiztarrak hasi berri duen hirugarren filmean, «Airbag-en, parte hartuko du. Karra Elejalde eta Fernando Guillen Cuervo ditu protagonista eta Mikel Garmendiak Guillen Cuervoren aitaren papera beteko du bertan. 500 milioi pezetako aurrekontua duen filmean, jakineko helmuga ez duen ekintza ugariz beteriko ihesaldi korapilotsua kontatzen da ●

TELAK

■ NAFARROAKO LEHEN HISTORIA MINTZOAREN ESKUTIK

Pedro Agramont Zaldibar Tuterako notarioak 1632an idatziriko «Historia de Navarra» liburua argitaratu du Iruñeko Mintzoa argitaletxeak, faksimilean eta edizio oso urrian.

Liburua iaz aurkitu zuen Segundo Otazu argitaratzaileak, Silosko Monasterioko Artxiboan. Izkribu zaharren biltzaile aparta, historia liburuen argitaratzaile nekaezina, kasualitatez heldu zen Agramont Zaldibarren liburraino. Hamar bat urte aritu izan da editorea lanaren bila, baina ezin aurrera egin; Leireko priorrak aztarna erabakitzailea eman zion arte.

Gazte zela Silosko artxibaria laguntzen aritu izan zen priorra, eta gogoan zuenez, Nafarroako Historia bat ikusi zuen hantxe zokoratuta. Otazuri kontatu eta egun horretan bertan joan zen Silosera; goizean aurkitu zuen izkribu zaharra.

Mintzoa argitaletxeak orain ateratako edizio honek eutsi egin dio lanaren eskusibotasunari, eta 200 ale besterik ez dira kalean jarri. Notarioaren aurrean eginitako numerazioa izateaz gain, kuartikomiaz argitaratu den lan honen ikerketa ere badago tesuaren ondoan.

Horretarako Nafarroako Unibertsitate Publikoko historia irakasle diren Fermin Miranda eta Eloisa Ramirezek azterketa historiko-zientifikoa egin dute, eta Itziar Zabalza Euskal Herriko Unibertsitateko irakasleak tesuaren hizkuntz azterketa.

Uztailaren 21ean eta abuztuaren 4an izango dira pastoral-emanaldiak

Sabin Arana Goiri, zuberotarren begietan

Garindañek ia hogeitaz behar izan ditu pastoralaren hariari berriro ere lotzeko. Battitta Urruti errejentak, luze itxaron du bere herrira itzultzeko. Aurten ere Hegoaldea du abiapuntu pastoralak.

PREST da aurtengo pastoralak. Garindañe herriak -Maule ondo-ondoan da-goena- ardura hori hartu eta Allande Agergarairi pastoralak idazteko eskatu zion.

Iaz Arrokiaga herriak emaniko Jose Antonio Agirreri buruzko pastoralaren ondoren, berriro ere Hego Euskal Herriari begiratzeko diote zuberotarrek pastoralak egiteko.

Hemezortzi urte pasa dira Garindañe herriak azken pastoralak antolatu zuenetik. (Arg.: A. Elozegi).

Berezitasun ugari du pastoral honek. Jean Pierre Errekalt azken urteotako errejentaren ordean, honekin hamahiru pastoral zuzendu dituen errejenta zaharra -Battitta Urruti- aukeratua izan da. Berezia Battittak bere herrian zuzenduko due-

lako agian bere azkenak izanen den pastoralak.

Berezia dantzari eta batez ere kantari onak dituen Garindañe herriak, pastoralaren tradizioaren jarraitzaile fina, ia hogeitaz eman di-tuelako azken pastoralak, «Robert le diable» eskaini

zuenetik.

Muskildiarren laguntza ugari jaso dute garindain-darrek. Pastoral egilea den Allande Agergarai bera, Ziburun bizi den arren, fraide muskildiarra da eta ahai-deen egilea, berriz, Pier Paul Berzaitz Paben bizi den

Battitta Urruti, errejenta: «Aurtengoa izanen da, ia segurki, ene azken pastoralak»

Azken urteotan ez zara aritu errejenta lanean. Aurten, zure herrian izanik, berriro ere errejenta zara.

Kontent naiz berriz ere pastoralak emanen dugulako. Garindañek hemezortzi urte bete ditu azkeneko z pastoralak eman zuenetik eta «Robert le diable» hartan ere neu izan nintzen errejenta. Gainera, beste lau urte izan naiz arizale.

Urtetan ibili zara, beraz, pastoralak zuzentzen.

Hala da, bai. Aurtengo honen hamahiru pastoralen ardura izan dut eta Zuberoako herri askotatik deitu didate lan horretan aritzeko.

Jendeak maite zaitu eta egileak omenaldi mo-

duan idatzi du pastoralak zeuk emateko.

Biziki kontent naiz, baina akiturik naiz. 77 urte ditut eta aurtengoa izanen da, ia segurki, ene azken pastoralak.

Ehun arizale pasaturik dituzu zure kargu

Bai, lan handia da denendura eramatea eta harat-hunatak zuzentzea. Laguntza handia izan da Pier Paul Berzaitzek ahai-deak zuzentzea eta musikarako Allande Agergariren laguntza ere izatea, arizaleek testua untsa konprenitzeko.

Garindañek beti izan du dantzari on eta kantari bobeagoen ospea.

Bai, sujeta bera, Mixel Mirande garindaintarra, oso kantari ona da eta dantza-

riak abenduan hasi ziren lanean. Ene herriak behar zuen pastoralak ematea. Ene iduriz, ikuskizun ederra izanen da uztailearen azken igandean eta abuztuaren lehenengoan.

Jean Pierre Errekalt da azken urteotan errejenta lanetan aritu den gaztea.

Lan handia egiten ari da, gaztea da, dantzari eta zuzendari fina.

diona Sabin Aranaren ideologia ulertaraztea izan da, «Sabin batez ere ideologoa zen, eta oso zaila izan da baren pentsakera zuzen ematea pastoral batean».

Allandek, pastoral hau idatzi zuenean, Battitta Urrutirentzat ere egin zuen, «urtetan errejenta izan da eta ene iduriz omenaldi bat merezi zuen; beraz, berraztat da idatzia, indarra eta balioa baitauka oraindino».

Egilearen arabera, berrikuntza ugari dakar aurtengo pastoralak, «ez dut lliburtu nahi izan eta hiru oren eta erdian emana izanen da bere osotasuna izan behar duelako eta bestela komedia musikala biburtuko delako, eta borregatik gorde ditut lehen eta azken predikua molde zaharrean, luzeak, erritoa gordetzeko; baina pastoralak iraungo badu, bilakaera biziki inportantea da, eta alde berri ugari izanen du: Sabin hiltzen denean soinugileen gaineko ikurrina eraitsia izanen da; eszenatokian zenbait jeltalditan sarrerak eta itzuliak, barat-hunatak aldatuak izan dira, artzainen ibiltzeko manera, mendiko erritoen iduri; jantziak ere oso zainduak dira, garai hartako bizimodua zuzen emateko...

Beraz, pastoral zaharrak ezagutzen ditugunok lan handia dugu pastoralaren ber errito horiek gordetzen eta bilakaera egokia ematen.

Pastoralaz gain, bertan agertzen diren kantu gehien hitzak bereak dira (euskal abertzaletasunaren ikur diren kantu tradizionalak ere agertzen dira, hala nola «Gernikako arbola», zuberotarrek azken pastoraletan euskal ereserkitzat hartua,

muskildiarra. Hau da Agergarai idazten duen bigarrena. Lehena, «Allande Oihenart», 1985ean antolatu zuen bere herriak, «Sabin Arana Goiri ez duzu aski ezaguna Ipar Euskal Herrian eta gainera, garindaintarrez gain, bizkaitar lagun batzuek ere galdegina zidaten pastoral hau idazteko. Kontuan har, gainera, aurten 100 urte betetzen direla Sabinekin berak EAJ sortu zuenetik».

Hiru urte eman ditu lan honetan, Sabin Aranaren bizitza, ideologia eta lanak ikertzen, ehortzirik dagoen Sukarrieta herrian eta Bilbon ibiltzen... «pastoral historiako da, Euskal Herrian oso garrantzitsua izan den per-

sona baten bizitza kontatzen duelako, baina ene ikuspegitik ematen dut, Sabinen herria ikusteko manera ene interpretaziotik ematen dut; hala ere, oso objektiboa da, historiari ene poetika baizik ez baitiot ezarri».

Bietan elkartu zen Agergarai testua egiten ari zela garindaintarrekin, idazten ari zenari buruz herritarren iritzia jakiteko, eta testua laburtzeaz gain, jeltaldiak edo eszenak ere gutxitu egin zituen; azken finean, denendura

artearen moldaturiko testua izan da.

Pertsona bere osotasunean

PASTORALA pertsona baten izaera osoa argitaratzeko bidea da, «beraz, politikagizon moduan agertuko da, baina bai gizona, semea, senarra eta jakintasun baten jabearen moduan ere, bere penak eta sentimenduak... Biziki maite dut, ez baitzuen ez inor hil eta ez armarik behar».

Lanik handiena eman

■ **Mixel Mirande da sujeta eta «Uskaldunak Ibañetan» eta «De Trèville» kuntea» pastoraletan ere horretan jarduna**

■ Allande Agergarairi zailena Sabin Arana Goiri ideologo moduan agertzea izan da, bere ekarria zuzen bildu eta akatsik gabe ematea

Hego Euskal Herriko askoren moduan, haiek ere hala sentituko dute eta).

Doinuak, esan bezala, Pier Paul Berzaitzenak dira. Berak hartu du Allanderen hitzei ahaidea eman eta koroak zuzentzeko ardura.

Dantzariak iragan urtearen hondarrean ekin zioten lanari eta, batzar ugariaren ondoren, urtarilean hasi ziren mustrakak. Beraz, sei hilabete luze hauetan, larunbat gauez eta igande arratsaldean emanak izan dira mustrakak, pastoral osoaren entseiuak. Gainera pastoralaren emanadiak izango diren leku berean burutzen dira, herrian bertan dagoen soro batean.

Gu izan garen honetan, lehen aldikoz arizaleek soinu-gileen laguntza dute, eta esan beharrik ez dago jada izugarri eder entzuten dela.

Garindaintarrek ahots ederreko sujeta hautatu dute aurten, Mixel Mirande «Zar-tantxu», lehenik ere 1978an «Uskaldunak Ibañetan» eta «De Trèville kuntea» 1982ko pastoraletan lan horretan aritua.

Antzik ez Sabinekin

EZ egileak ez garindaintarrek ez dute bilatu pertsona bat Sabinen irudia gogora ekarriko duena, lotura hori fisikoa baino arimaren aldetikoa izan da, «40 urte

inguru ditu -diosku Allande Agergarairi- eta kantari bikiakina izateaz gain, untsa konprenitu du Sabinen arima, pentsakera eta izpiritu-tua. Berehala ikasi du berari dagokiona eta konfiantza handia ematen di.

Azken mustraketara Paris, Bordele, Pabe eta beste lekuetan bizi diren garindaintarrak etorriko dira. Haiekin, guztira, ehun bat arizale izango da oholtza gainean uztailearen 21ean eta abuztuaren 4an.

Oraingoz ezin esan liteke pastoral antolatzaileek diru-laguntzarik izango duten, baina kontutan hartuta ez dela Hego Euskal Herriari begira egiten duten lehen hurbilpena eta kontutan

harturik Sabin Arana Goiri dela aukeraturikoa, ez legoke sobera Eusko Jaurlaritzak eta beste erakundeek euren laguntza eskaini eta gutxienean-gutxienean argitalpen gastuak bere egitea eta antolatzaileei pastoralak bere osotasunean mugaz honantz ekartzeko eskatzea.

Hurrengo urteetan izango diren pastoralak ere erabakirik daude dagoeneko: 1997an, Pier Paul Berzaitzek berak idatzia eta Atharratze herriak emana, «Atharratze jauregia» izango da, oinarri izen bereko erromantze zaharrean duela. Hurrengo, 1998koa, oraindik erabakitzeko eta nork idatzi zehazturik ez dela, Barkoxek bururatuko du.

Badirudi oraingo pastoralaren antolakuntza bermaturik dagoela, segida bizian hartzen baitute herriek ikuskizun handi eta zail hau egiteko ardura; gainera, idazle, ahaidegile eta errejenta aldetik ere bermaturik da. Baina bada beste lanik ere egiteko pastoralak iraungo badu eta -urtero horren lekuko izanik, ezin utzi esan gabe euskara gero eta gehiagotan gertatzen dela galtzaile- belaunaldi berriei begira, laguntza osoa eman behar da hizkuntz galera gerta ez dadin. Horixe da, eta ez zenbaitek ikuskizun folklorikotzat hartzea, pastoralaren benetako erronka.

Ehundik gorako garindaintar arituko da Urrutiren agindupean, oholtzan arizale eta, atzetik, herri osoaren laguntza izango dute; kantuak zuzentzen, Pier Paul Berzaitz muskildiarra arituko da. (Arg.: Alberto Elozegi).

RITXI LIZARTZA

Euskal museo eta arte aretoak kolore guztietako petaloekin datoz loratuta udan

Hormetako bitxiak bizi

Baionako Euskal Museoa barrutik berritzen hasi berriak eta Bilboko Euskal Arkeologia, Etnografia eta Kondaira Museoa platinozko eztei ospakizunetan. Tradizioaren oparotasuna eta berarekin berriarekiko jakinmina. Ipar eta Hego miatu ditugu harri bitxien bila. Itsas eta baserri girotik, abstrakzioaraino... Denetarik euskal museo eta arte galeritan.

LAPURDIN lehen geltokia, Euskal Herrian bizi eta lan egiten duten 15 artisten topaketa artistikoez jakiteko. Horixe antolatu du Getaria-ko museoak; pintura, eskultura, grabatu eta argazki-

gintza bilduz. Parte hartzaileen artean, Chantal Labarrere eta Patrick Grabet aipagarrienak. Ekimen honekin, mende hasieratik izandako taldekako erakusketei errepaso egin nahi diete.

Hendaiara hurbilduz, begiek eta musikarekin bat egingo dute. Astroport-en, Bruno Agerre, Jean Louis Hargous eta Nagy-k gidatu duten musikaz lagundutako erakusketa paratu dute

Hondarribia eta Irungo lau artisten -Javier Alkain, Eugenio Ortiz, Unai San Martín eta Leopoldo Ferrán- azken lanekin.

Nafarroan emakumeen lanak

IRUÑEAN Ciudadela-ko areto mistoak margolariak izan ohi dituzten kezketaraino garamatza: «Figurazioa eta errepresentazioa» du izenburu erakusketa interesgarriak.

Bertako Arma aretoak, berriz, «Aberatsak eta ospetsuak» izenekoan, 58 emakume artista garaikideren lanak biltzen ditu. Fernando Francés erakusketa antolatzailerak esandakoaren arabera, «*artearen historiaren barruan abaztu egin izan dira beti emakume artistak; areago, euren sorkuntza lana gutxietsia gelditu da maiz*».

Ezohikoa Gasteizen topatu dugun erakusketa ere. Sofak, oheak, ispiluak, lanparak eta beste hainbat al-tzarirekin muntaia berezia prestatu du Carlos Cordobak. Gasteizko Ur Depositoan dira ikusgai. Ikuslea eta artistaren komunikazioa areagotzeko helburuz, ob-

«Artearen historian emakumeen lanak ahaztu edota gaitzetsi egin izan dira beti»

**FERNANDO
FRANCES**

jetuekiko ikuskera desberdinak eragiten saiatu da. Objeto bakoitza begiratzen duen pertsonaren arabera, objektuak desberdina bilakatu behar duenaren ustean.

Gasteiztik gorantz, euskal arte abstraktoarekin zita. Bilboko BBKren areto nagusian. Gonbitea, Iñaki Moreno Ruiz de Eguinok dakar «Euskal abstrakzioa. 1928-1980» izenburuarekin antolatutako erakusketan: Sistiaga, Balerdi, Ramos Uranga, Zumeta, Roscubas, Inurrieta edota Goenagaren lanak dira bertan.

Etxera itzazu zero gutxiko artelanak

Arte areto berria irekitzea berez da aipagarria. Baina erakustiaz gain artelanak saldu egin nahi izatea are aipagarriagoa da. Arte galeria eta denda izaera uztartzean sortu da Donostiako Gros auzoan ART.CO. Artea herriratzea eta paperean egindako artelanak erakustea du xedeatariko bat. Eta horrekin batera artea erosgarriago egiteko modua eskaintzea.

Artelanen prezioen mitoa oso puztua dago, nonbait. Edonork eskura edota opari lezake -eta ez diru gehiegiren truke!- gustuko artelana. Eta tratu aritu beharrik gabe,

artelanen prezioak ongi zehaztuta baitatoz. Artista bakoitzaren obra bera eta prezioak karpeta banatan begira daitezke. «*Artea edozein patrikarentzat eskuragarri egitea da ART.COren oinarria*», Cristina de la Fuente arduradunaren esanetan.

Horretarako liburu edota diskoen antzera artelanak ere bere tirada duenez, zenbat eta obra baten ale edo kopia gehiago izan prezioa jaitsiz doa. Horixe kontzeptu berria, «*jendeak beste edozein artikulu bezala artea ere erosteko kontzientzia har dezan*», dio Cristinak. Orain arte arte-

lan bakoitzak izan duen orijinaltasuna galbidean legoke, erosteko erraztasunak emateko helburuz.

Esate baterako, zuhurrerentzat badira pape-rean egindako sei mila pezetatik (240 libera) aurrerako obrak. Inoren ekonomiak lur jo ez dezan edota Jose Luis Zumetaren serigrafia lanak 40.000 pezetatan.

Obra orijinalak milio bat pezetatik gora kostatzen badira, prezioa asko merkatzen da tirada bakoitzeko hamar ale ateraz. Artezaleak ere musika edota literaturzalearen antzera ez al ditu kutixiak etxeratuko!

Bilbotik mugitu gabe, Euskal Arkeologia, Etnografia eta Kondaira Museoak sortu zeneko 75. urteurre-

naren karira estrainatutako «Itsasoa» areto berria aipatu behar; Karmele Goñi bertako arduradunaren esanetan,

«*berriek beren oinarria izan behar dute, beharrezkoa da. Eta oinarri hori historia da. Euskal Museoa garaian garaiko beharretara egokitu da. Gizaldi bakoitzak bere beharrak ikusi ditu eta ildo horretan lan egin du. Horrela iritsi gara 75. urteurrenera*».

Gipuzkoan zoom arte

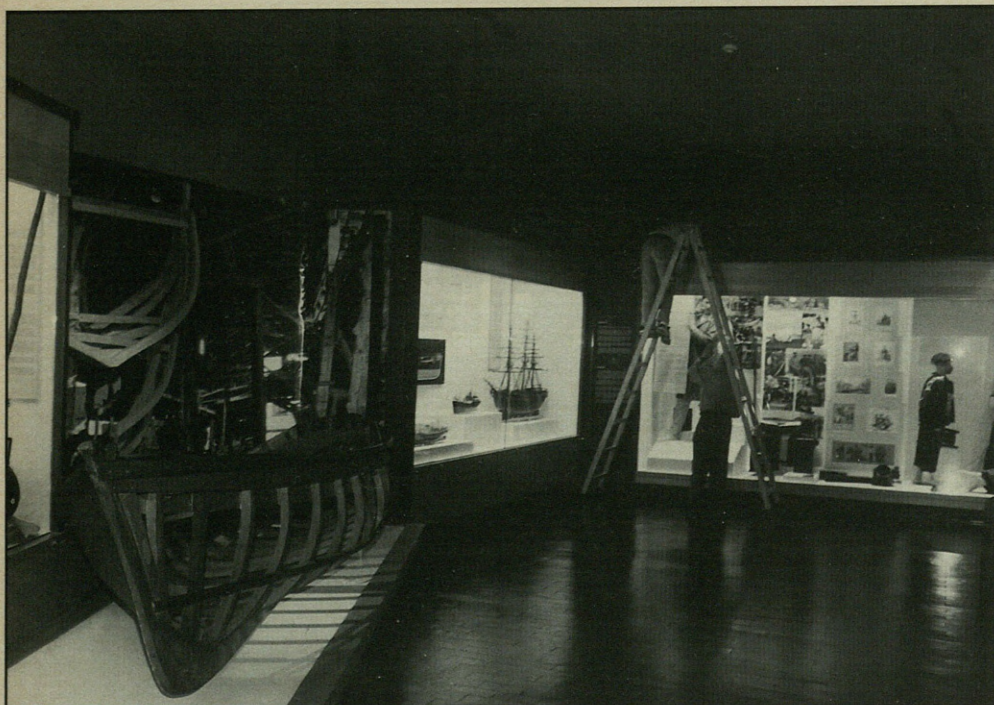
HIRIBURUAN artezale guttien gustuak asetzeko moduko lanak aurki daitezke. Ohikeriatik urrundu nahian, arte garaikidea erakusten duen Donostiako Galeria 16k lehenengo aldiz sortu zenetik, -80. hamarkada hasieran- argazki bilduma bat du bere hormetan.

Okasiorako, Galeria 16k Chema Madoz madrildarren argazkiak aukeratu ditu, begiratu azkarrean nahiz geldian era askotako pentsakizun eta irudiak gogora

ART.CO aretoa zabaldu da Donostian artea herritatu eta erosgarriago egin asmoz. (Arg.: A. Elozegi).

Galeria 16en Chema Madoz madrildarraren argazki erakusketa dago ikusgai. (Arg.: A. Elosgi).

ekarri ditzaken argazki bilduma.

Gonzalo Sánchez Galeria 16ko arduradunaren ustez, «estimuluak sortu behar zaizkio artezaleari. Bebatzailea eta behatutakoaren artean barreman berriak sortu behar dira, ikuslea harrapatua geldidadin. Horixe artearen erakargarritasuna!».

Berrikuntza gisa Galeria 16 arte galeriak aurrerantzean arte garaikideaz gain artezalea bestelako erakusketekin harritzeko apustuari helduz azalduko da.

Zoom-az erakartzen ditu, Zarautzko Photomuseumek ikusleak. Udari begira, «Aurreku» antologia prestatu du. Jacques Pavlovsky argazkilari lapurtarrak Kepa Agirre dantzariaren pausuak

jaso eta hamahiru irudi desberdinen bidez isladatu ditu. Argazkilariaren hitzetan, «dantzaren begiratu poetikoa burutzea zen asmoa». Pavlovskyren erakusketa formato handian dator gainera. Argazki bakoitza giza eskalan ikus daiteke, txuribeltzak ezin egokiago uztartuz.

Ez gara Gipuzkoatik atara, ausardiaz beterik ireki berri den Donostiako ART.CO aretora bisitan joan gabe. Artelanak etxeratzea gutxi batzuren pribilegioa izan ordez, edonork bete eta eskura dezakeen eskubidea dela erakutsi nahi lukete Cristina de la Fuente eta Blanca Sotok, zabaldu berri duten erakusketa areto berrian.

Artezalea artelanak eros-

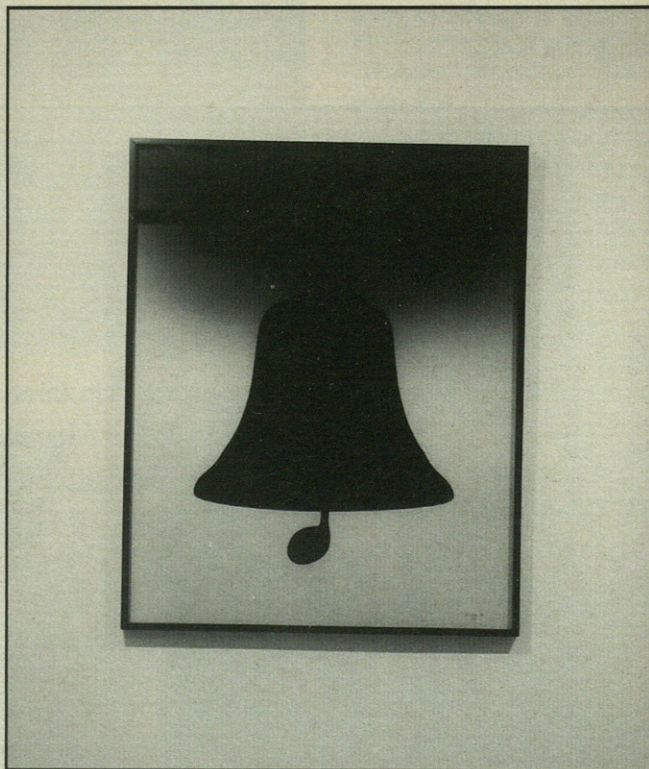
tera bultzatzea da xede nagusienetarikoa. Horretarako, kopia kopuru mugatuen

bidez, prezioak jaitsi eta edozein artelanaren salmenta erraztu asmo dute. Beren ustez, «jendearen begia kulturara obitu behar da, erakusketa areto barrura sartu eta begira dezala eta burua jar dezala artelanak erosteko moduan».

Baserri giroko artea Zerainen

ARTE eta kultur turismoaren adierazpiderik ez da falta herri giroan ere. Honen harrian, zaharberritzen ari diren herrien eredu bihurtu da Zerain Gipuzkoakoa. Orain dela bi urte ondarea berreskuratu eta kultur turismoa indartzeko planak bideratzen hasi zireneko emaitzak begibistan dira.

Iaz, esaterako, 15.000 bisitari izan zituzten. Uda honi begira, ez da berrikuntzarik falta. Herri Museoaren osa-

Bilboko Euskal Museo Etnografiko eta Historikoan 'Itsasoa' aretoa zabaldu dute oraintsu. (Arg.: Xouse Simal).

Ikuslea eta artistaren arteko komunikazioa areagotzeko altzari erakusketa dago Gasteizen

«Behatzailea eta behatutakoaren artean harreman berriak sortu behar dira; horixe da artearen xarma»

GONZALO SANCHEZ

garri gisa eta hau dagoen etxean bertan herriaren bizitza ordu laurdenean laburbiltzen duen diaporama estreinatu dute oraintsu.

Zeraingo historia, ondarrea, ohiturak, jaiak, ikazkintza, meategiak, pertsonaia ezagunak, baserriak, lehengo eta oraingo langintzak... jasotzen dituzten diapositibak eta soinua bateratuz osatutako muntaia Herri Museoan eskainiko dute pantaila panoramikoaz.

Itsas bizikeraren oroimena bi euskal museotan

«Gure memoria historikoa etenda egon da luzaz eta jende ugari dago gure bizitza historian zehar zer izan den ez dakiena». Hitzak Karmele Goñi Bilboko Euskal Arkeologia, Etnografia eta Kondaira Museoko arduradunarenak dira; sortu zeneko 75. urteurrenean esanak.

Zer dakigu euskaldunok historiaurretik iraun duten bizimoduez? itsasoak zer bizimodu ekarri dio euskaldunari mendeetan? Erantzun errazak Donostiako Untzi Museoa

edo Bilboko Etnografiakoa bisitatuz gero.

Lehenengoan, besteak beste, XVIII. mendeko untzien anatomia buruzko erakusketa zabaldu berri dute. Horrekin batera Juan Jose Navarrok egindako Ilustrazioko itsasgizonari buruzko lan zientifikoa ikusteko aukera dago. Gehiago sakondu nahi izanez gero, «Itsas Memoria» aldizkari argitaratu berrira jo deza-kezu. Soko Romano Untzi Museoko arduradunaren ustez, «Euskal Herriak

barreman estua izan du beti itsasoarekin, baina ikerketa gutxi landu izan da eta hutsune hori bete nahi genuke».

Bilbokoan berriz, «Itsasoa» areto zabaldu berrian, 250 metro karratutan zehar, bizikera honi buruzko jatorria eta bilakaerari buruz, era guztietako datuak ematen dira: kaiak, itsas espezieak, familia eta arrantzu gizartea, itsasuntziak, arrantzua egiteko erak, arrantzaleen usadioak... Jakindura asetzeko neurrikoak.

Hiriburutik herri girora, iparretik hegora, atzerritik Euskal Herrira, disziplina batean zein bestean... arte mundua ibili badabilenik

ezin ukatu; batzuek uste dutena baino dinamikoago, akaso beste batzuek nahi luketena baino geldoago. Artezaleok, bitartean, ezin

kexatuko gara, arte eskaintza etengabe berrituz baitoakigu.

PATXI SARRIEGI

aizu!ren harpidedun izan nahi dut!

Izen abizenak.....

Helbidea.....

Tnoa..... P.K.....

Herria.....

Herrialdea.....

Bankua.....

Sukurtsal zk.....

Kontu zk.....

Urtebeteko harpidetza: Hego Euskal Herria eta Estatuak: 6.500 pta. Inpar Euskal Herria eta atzerria: 11.500 pta.

Diputazio kalea, 3 - 1.

40009 Bilbo - Tel. (94) 423 15 52

Heldu berri zaidan AIZU! irakurtzen ari naizen bitartean inork ez deitzea espero dut. Bestela, bereak eta bi entzun beharko ditu!

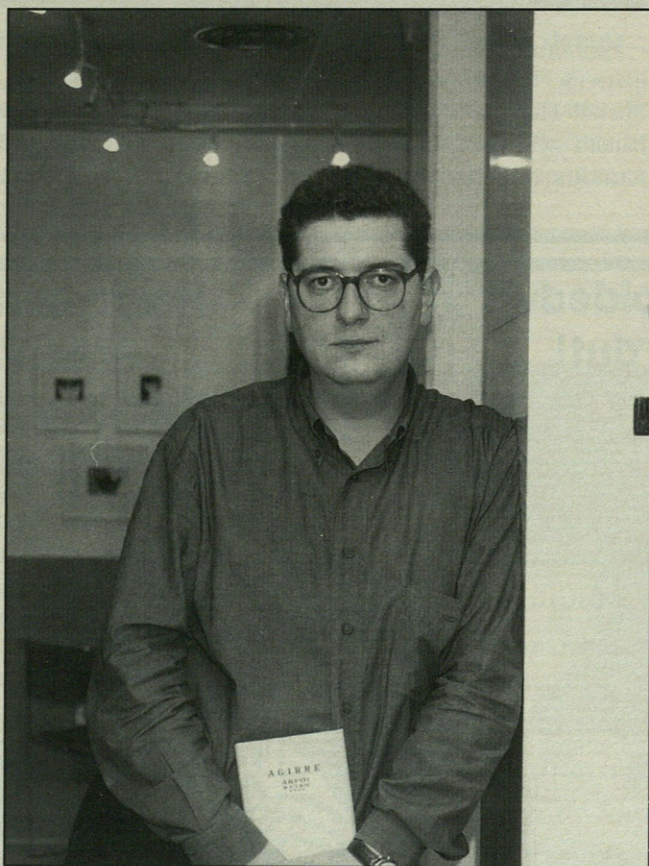

«Agirre. Arpoi baten eran» kaleratu berri du Inazio Mujika Alberdaniaren arduradunak

«Biblia idatzi eta gero ez da kontatzeko istorio berririk asmatu»

Aurreko egileen lanak ezagutu gabe ezin dela idatzi uste du Inazio Mujikak. J.B. Agirreren sermoi osoa irakurri du berak —zerua irabazi ei du—. Sermoi zati erakargarrienak hartu eta ipuin moduan ekarri dizkigu.

32 urteko donostiarrak Alberdaniaren ardura darama «ilusioz» Jorge Gimenezekin batera. (Arg.: Alberto Elozegi)

egungo jendeak ez ditu sermoiak irakurtzen.

Agirreren liburuak iraku-

rri nituenean ohartu nintzen orrialde haietan bazela kontatzeko modu berezia;

akaso ez berria baina seguruasko gaur gutxi aprobe-txatzen dena.

Sermoiak dira ipuin eran moldatuta.

Frogatu nahi zituenak frogatzeko Agirrek sermoi oso bat dauka eta sermoi horren barruan halako etsenplu edo ereduak jartzen ditu, normalean kontakizunak. Esaterako, Bibliako kontakizunak, hartu eta bere modura moldatzen ditu.

Askok dira liburu honetan Bibliako istorioak, narratibidade aldetik oso ederrak; beste batzuk antzinako greziarren istorioak, erromatarrenak (bereziki kristau zaharren istorioak). Agirrek ez ditu berak asmatu istorioak. Badaude zenbait, itxura ematen du berak entzundako istorioak direla; konfesionariko lana egiten baitzuten apaiz hauek.

Zergatik Agirre? Zertan da trebe?

Euskal Herrian askotan pentsatzen da norberarekin hasten dela euskararen historia eta hori pentsatzea suizidioa da. Gure klasikoak

«Agirre. Arpoi baten eran» liburuaren aurkezpenean deskubrimentu hitza aipatu zenuen. Zertan da aurkikuntza?

Liburua bada, baina bada egilea ere. Agirre Asteasu-koaz askotan hitz egin izan da gehiegi ezagutu gabe, uste dut. Agirrek sermoiak idazten zituen eta gaur

“Zerua irabazita dut Agirreren sermoi osoa irakurri ostean; irakurleentzat zati erakargarrienak hautatu eta ipuin moduan ageri dira»

ezagutu egin behar dira. Agirrek «duten» esateko «duen» erabiltzen duela... finen filologikeriak dira. Baina literaturaren gozo hori jasotzeko beste gauza batzuk dira garrantzitsuak: horregatik jarri ditut euskara batuan, trabarik gabe irakurtzeko moduan.

Agirreren erretorika interesgarria da oso. Istorioko kontatzeko modu tradizionala, bere jakituritik iragazia ageri da. Agirrek oso kontuan du ahozko tradizioa eta tradizio horretan oinarrituz osatzen du kontakizuna baina idatziaren kutsu nabarmenarekin.

Zein zailtasun izan dituzu Agirre lantzerakoan?

Osorik irakurtzea. Hainbeste sermoi irakurri ondoren zerua irabazita dut. Baina irakurtzeko aparteko zailtasunik ez dauka; ez euskara aldetik ezta sintaxi aldetik ere. Jabetzen naiz, ordea, sermoi horiek irakurtzea aspergarria izan daitekeela. Horregatik zati erakargarrienak hartu eta ipuin moduan irakurtzeko moduan osatu dut. Klasikoak sailean dago; bigarrena da -Iztueta- ondoren- eta ezagutuko ote ditu sailak beste lau ere. Agirrek hemen egon behar zuen.

Klasikoak omen, denbora pasa arren beti irakurketa berriak eskaintzen dizkiguten lanak...

Klasikoak Alberdaniaren sailean bigarren liburua da kaleratu berri dena. (Arg.: Alberto Elósegui).

Bai, gertatzen dena da euskal klasikoena beste zerbaite dela. Agirrek ez du beretik ezer eskaini, sermoiak egiteko modua ez bada. Besteen ipuinak hartu eta bere modura kontatzen ditu. Benetako klasikoen artean Horacio dago esaterako, irakurketa berria ematen dutenak: klasiko handiak.

Euskal klasikoak aipatzen direnean beldur naiz ez ote garen ari idazle zaharrez. Eta idazle zaharrak ez dira derrigorrean onak; baina Agirrek euskal literaturaren historia txiki horretan aparteko lekua merezi du.

Eta klasikoak ez al dira beti goraiatu eta inork inoiz irakurtzen ez dituenak?

Definizio honekin gehiago egiten dut bat. Danteren «ikuskizun danteskoa» aipatzen da maiz eta oso jende gutxi irakurri du «La Divina Comedia». Kontatzeko istorioak aspalditik asmatuta daude; esango nuke Biblia

eta gero zaila dela istorio berriak asmatzen. Gertatzen da istorio horiei buelta ematen zaiela, garai bakoitzera egokituz.

Euskal Herriaren kasuan uste dut goraiatu ere ez direla egiten klasikoak, eta goraiatzen badira alderdi filologikotik soilik. Literaturatik euskal idazle zaharrek gutxi izango dute aztertze baina badute. Ez dakit si-

baztertu eta aurrera egin behar zela erabaki genuen.

Nola saldu da kontua. Horretarako eskueran jarri behar dira liburuak, tentazioan erortzeko. Horretan ahalegindu gara. Orain ez da errentagarri baina sailean liburu batek besteari deitzea espero dugu.

Alberdaniaren ardura daramazu Jorge Gimeñezekin batera. Sorreran

“Alberdaniak sonako idazleen etiketa izan du baina ez da bestelako libururik, baztertu ona iruditu eta salduko ez delako»

nesten dugun daukaguna eta ez dakit ezagutzen ote ditugun sinesteko ere.

Ez dira izango orduan ekonomikoki oso errentagarriak.

Orain ez. Guretzat saila bera apostua izan da. Horregatik zaindu dugu edizioa bera. Hasiera batean «klasiko» hitza aitatzetik ere ez genuen nahi; baina lotsa guztiak

argitaletxeak zituen helburuak bete al dira?

Hiru urte bete berriak ditugu eta izena hartu dugu. Argitaletxeek harritzeko makina bat, erakartzekoa izan behar harko lukete... Izena hartu, duzunean eraberritzea izan behar du erronka. Alde horretatik, geure aurkikuntzak egin ditugu. Noski, uste bezalako harrera izan ez du-

tenak ere gogoan ditugu baina hauek ere atera beharreko liburuak ziren. Literatura bere jenero guztietan lantzea izan da beti gure helburu nagusia. Bai tradizionalak eta baita sortzen ari diren berriak ere...

Asmorik zintzilik gelditu al da diru faltagatik?

Saiakera jeneroa euskaraz akaso gutxiago landu dugu. Guregana ere gutxi iristen dira. Atera ditugunekin kontent gara baina jenero hori gutxiago saltzen da. Motz gelditu den bestea, itzulpenarena izan da. Bakarra atera dugu: Shakespeareren sonetoak, Juan Garziak itzulita. Aurten seguruenik helburu hori ere beteko dugu. Orohar, baina, amestu ere ez genuen egiten ukandako bilakaera. Jendeak gure liburua ikusi eta ezagutu egiten du

Zein irizpide du Alberdaniak orijinal bati ameto egiteko?

Enkarguzko lanak gehiago bultzatzeko asmoa dugu. Sortu ginenean eragile izatearena landu beharrekoa iruditu zitzaigun. Gainontzean, aintzat hartzen duguna, egileak hautatu duen jeneroari leial zaion lana da. Hasiera batean Alberdaniak bazuen etiketatxo bat: «goi mailako literatura», Juan

Gidoilari ere bada Mujika eta beste hainbatekin batera Gidoilari elkarte sortu du. (Arg.: A. Elozegi).

Garziaren lanarekin, edota «Otto Pette» atera ostean. Baina bat batean «Kutsidazu bidea Ixabel» kaleratu zen eta jendea harrituta gelditu zen. Bere jeneroan ona bada nahikoa da guretzat.

Hizkuntzaren erabilerari ere bi aldiz erreparatzen diogu. Irsten zaizkigun lanen artean badira ideia onak baina oso gaizki idatziak eta horiek baztertu egin behar.

Idazle ezagunak ez direnekin nabikoa arriskatzzen al du Alberdaniak?

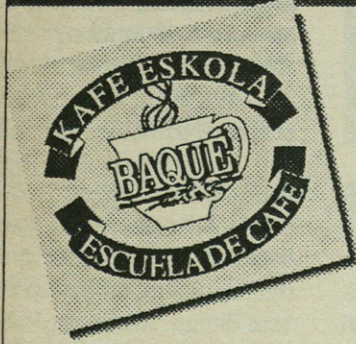
Alberdaniak ez du libururik bazterrean gorde, ona iruditu eta salmenta handia izango ez duen beldurrez. Baina leloak ginatke salduko ote denari begiratuko ez bagenio. Beti ez dugu asmatzen, baina neurtu egiten da. Esaterako, «liburu honek ez du salduko» pentsatzen dugu (idazle berrien kasuan) baina iruditzen zaigu atera egin behar dela. Kontua da ikus-tea noiz eta nola atera behar duzun baina beti ere argitaratu.

Eta noizko Inazio Mujikak gordeta dituen ipuinak kalean?

Apunte asko ditut eta batzuk idatzita ere bai baina noizko esatea beste kontu bat da. Bigarren Mundu Gerraren ostean, Parisen giroa dago azkena. Aurki argitaratuko ditudala esan nahiko nuke baina patxada gehiago behar dut eta beraz, aurki esan baina bi urte igaro beharko dira.

MAITE ARTOLA

BAQUE KAFEAK ESKEINITAKO ARGIBIDE KAFEZALEAK

Afrika kontinentean Robusta Kafea hazten da bereziki, gorputz sendoa du eta zapore gogor eta mikatza. GINEA, SIERRA LEONA, BOLIKOSTA, GANA, TOGO, BENIN, NIGERIA, GABON, KONGO eta ERTAFRIKAR ERREPUBLIKAN hazten da.

Kafe hau, neurri txikian erabiliz gero, osagarri bikaina gerta daiteke Kafe SUABEen nahasketa on batean.

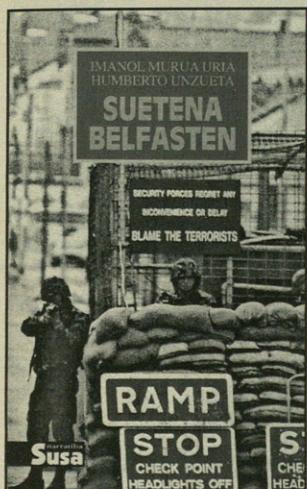
BAQUE KAFEA suabe... suabea

Poz handia ematen digu kafeaz dakigun guztia zure esku jartzeak.

L I B U R U A K

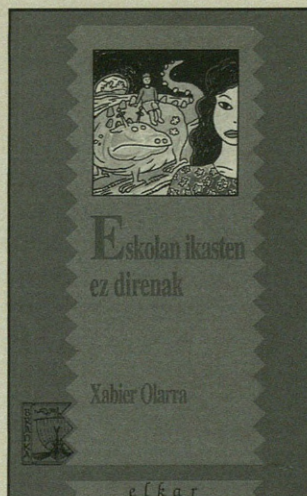

**«SUETENA
BELFASTEN»**

IMANOL MURUA URIA,

HUMBERTO UNZUETA
SUSA, 198or.

Eleberri hau «Euskaldunon Egunkaria»ko bi kazetariak idatzi zuten, Ipar Irlandako gatazkaren berri emateko lanean ari zirenean. Kronika soila baino kontakizuna da gehiago eta Ipar Irlandako egoeran zeresana duten pertsonaien esanak jasotzen dira: Gerry Adamas, John Hume, Ian Paisley; Long Kesheko kartzelan dauden IRA nahiz talde paramilitar protestanteen iritziak ahaztu gabe. Belfasteko Falls edo Shankill auzoak eta bertako bizimoduaren berri jakiteko gida liburu aparta●

**«ESKOLAN IKASTEN EZ
DIRENAK»**

XABIER OLARRA

ELKAR, 74 or.

Gazteen literatura saileko liburu hau izenburuaren islada zuzena da. Lau neska-mutilek ikastolatik piper egin eta gertatuko zaizkien zenbait abenturari esker, bizitzako gauzarik garrantzitsuenak ez direla ikastolan ikasten baizik eta kanpoan ohartuko dira.

Eleberria Xabier Olarra tolosarrak idatzi du. Hauxe da bere lehenengo liburua, baina aurrez, hainbat atzerriko idazlek idatzitako liburuen itzultzaile-izateagatik aski ezaguna zen tolosarra euskal literaturaren baitan●

GOTZON GARATEREN BEGIETAN

English proverb: The basque is faithful

Urte askoan baserrietan euskal esae-rak biltzen eta atzerrikoak irakurtzen ari naiz. Hementxe, neure gelan baditut ehunen bat liburu, hizkuntza anitzez, erretrauekin: hindiz, erru-sieraz, grekeraz, alemanieraz...

Erretrauak irakurtzeak bihotz zolan poz berezia ematen du. Beraietan agertzen dira herriaren folklorea, ohiturak, sorginkeriak, filosofia eta gogabidea.

Orain urte batzuk New Yorkeko «Barnes and Noble» liburutegian «The Penguin Dictionary of Proverbs» erosi nuen. Liburu oso entzutetsua da, Rosalind Fergusonek atondua.

Liburu horren 133. atala, «People and Places» da. Ingelesak beste nazioetakoez dituzten iritziak azaltzen dizkigu. Egia esan, iritzi horiek gehienak beltzak dira.

Sail honetan ia erretrau positibo bakarra THE BASQUE IS FAITHFUL da. Bai ohorea! Euskaldunok ingelesekin harreman goxoak izan ditugula banekian. Haien gureganako uste ona atsotitz batean borobildua zegoenik, ordean, ez nekian.

Espainiako erregek eta handikiek ere beren sekretarioak euskaldunen artetik aukeratzeko zituztela gauza jakina da. EUSKALDUNA HITZEKO, dio esaera zaharrak.

Eta orain? Oraindik ere euskaldun leial asko dago. Parisen giltzapean dagoen batek egiten dizkidan esku-titzak honelaxe dute bukaera: «Gora Euskal Herria euskalduna eta askatua!». Egoera lazarriaren egon arren, zintzo bere asmoetan. Horrelako gizonetan Penguinin atsotitzak bere betea du.

**«THE PENGUIN
DICTIONARY OF
PROVERBS»**

ROSALIND FERGUSSON

«BABILONIARA ITZULTZEA»

SCOTT FITZGERALD
EREIN, 66 or.

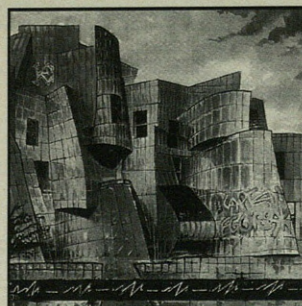
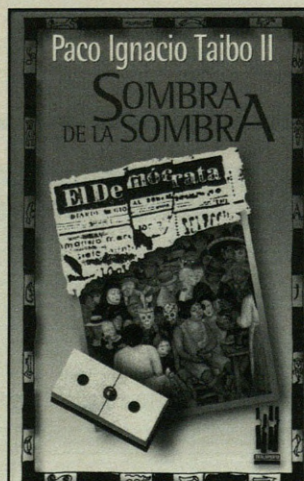
«Milabidai» saileko poltsiko liburu hau, bildumako 20.a da. Egileak, alkoholaz lausotutako erretratu bat kontatzen digu idazkera paregabean. Charlie Wales protagonistak, Paris aurkitzeko duen desira zenbaterainokoa den oharitzen gara. Aurkitze saiakuntza horretan, Charlie oroimena berreskuratuko du, baina baita ere aintzinako oroitzapen mingotsen zerrenda.

Aspaldiko Paris hura berreskuratzeko delako konturatu orduko, protagonistak gauza bakarra du garbi: bizirik irauten duenak sufritzeko ahalmen ikaragarria dutela bizirik irauteko.

«SOMBRA DE LA SOMBRA»

PACO IGNACIO TAIBO II
TXALAPARTA, 287 or.

Taibo II idazle mexikarrak Hegoamerikako eleberri poliziakoa eraldatu du bere liburuekin. Hainbat eleberri idatzi ditu eta baita hainbat sari eta kritika on jaso ere: «New York Times» egunkariak urteko liburuaren artean aukeratu zuen esaterako. Nafarroako argitaletxearekin idazten duen hirugarren liburu honetan, idazleak irakurleak istorio barnean sartzea lortzen du hilketa korapilatsuak medio: 4. solairutik kalera jaurtikitzen diren pertsonak, militar desfile batetako hilketa... irakurlearen interesa amaieraraino izateko helburuz.

«HIRIRA»

KAPTEN EGURRAK
RDZ 007

Iparraldeko talde honek bere lehenengo diskoa aurkeztu du. 1994an maketa bat egin zuten 4 kanturekin; rock erritmoak *hardcore* doinuak nahastuz. Orain «Hirira» izeneko CDa kaleratu dute. Mini CDa esan liteke, 5 kantu baititu: «Hirira», «Ramun», «Txakurtegia», «Ixkan» eta «Zigor ta Joseba». Kuntzulu ahotsean, JR gitarran, Xabi baxuan eta Patxi baterian dira taldekideak.

Lapurdiko Itsasuko gazte hauek, bere musikaz ari direnean *noise*, *trash* eta *hardcore* musikaren artean mugitzen direla diote.

Iparraldetik aterata, Normandian, Bartzelonan eta beste hainbat hiritan eskaini dituzte kontzertuak. Euskal Herrian, EGINtxotx jaialdian izandako kontzertuan eman ziren ezagutzera.

«META EGINEZ» EGAN IZ

Eganek taldearen izen honekin kaleratzen duen 10. diskoa da eskuartearen dugun hau: «Meta eginez» 25 urtetako etenik gabeko lanaren ondoren etorria.

Aurreko lanarekin alderatuz gero, desberdintasunik badu diskoak. «Meta eginez»eko kantuak beste talde batzuen kantuen bertsiokak direlako, kantu bat izan ezik. Aldaketa hau, jarraitzaileek egindako eskaerari erantzuteko egin dutela esan dute.

Diskoko 10 kantuetan sartuta, *reggae* musika, mexikarra, *country*-a eta rock doinuak entzun ahal izango ditugu. Sorkuntza propioa kantuan, «Intsumisioa» izenekoan, Xanet Arozenak konposatu du musika eta Jon Sarasuak jarri dizkio hitzak.

Hontza
LIBURUDENDA

Okendo kalea, 4
Tel. 42 82 89 Faxes: 43 12 56
20 004 DONOSTIA

flaubert

«BIHOTZ SINPLEA»
GUSTAVE FLAUBERT
EREIN, 69 or.

Poltsiko liburu berri hau Ereinen Milabidai sailean dator. Bilduma honetako kontakizunak, eguneroko itxaroaldi, bidaia, insomnio garaietarako edota asperraldiak gaintzeko guztiz aproposak izan litezke. Flauberten erretrato honek, neskame baten istorioa da oinarri●

«FESTARA»
ENRIKE ZELAIA
ELKAR

60 eta 70. hamarkadetan hasi zen entzuten Enrike Zelaiaaren eskusoinua Euskal Herriko bazterretan. Hurrengo urteetan, eskusoinuak indarra galdu zuen tri-

KOLDO OTAMENDIREN BELARRIZ

Sentimentuz beteriko musika

«Sentimenak jarraituz» izenburuean kaleratu du Su Ta Garrek taldearen laugarren lan luzea. Beste behin Esan Ozenki Records disketxearen babesean. 1990. urtean ekin zioten eibartarrek euren bideari, lehen maketa kaleratuz. Jada guztiok dakigu maketa horren atzetik etorri zen guztia, arrakasta, euskal heavyaren gorakada izugarria, kontzertu mordoa, era horretan Su Ta Gar Euskal Herriko talderik puntakoenetarikoa bihurtuz. Orain 1996. urtean gauza asko aldatu da. Nabarmenena agian, beraien bide propioa jorratzeari ekin diotela. Hasierako eragin asko alboratu dituzte eta beste bi-deetan zehar dabilta musika-
ren errepidetik zehar.

Horren erakusgarri nabarmenena, eskuartearen dugun diskoa. 14 kantuetan Su Ta Garrek urte hauetan izandako gara-pena erakusten digute. Musi-

kari begiratzuz paregabea, ideia berriez beterik, baina taldearen betiko ildotik atera gabe.

Joera ezberdinak aurki ditza-kegu 14 kantu horietan. «Put-treak» gogorra da, indartsua, diskoko kañeroena izan daite-ke. Aitatu beharreko beste kan-tu batzuk ere badira: «Bultz-a aurrerantz», esaterako, ederra da; bai musika eta baita hitzen aldetik ere. «Errepide hontan galdurik» bezalako kantuak tal-dearen beste errealitate bate-tara garamatza. «Gautxori», be-rriz, Su Ta Garren bizitza kon-tatzen digun kantu azkarra eta «Zuloaren zuloan», agian dis-koko kantu hoberena, lasaita-suna eta abiadura uztartzen di-tuena. Bost kantu horiek auke-ratu arren, beste bost izan zi-tezkeen, lana bikaina baita.

Ezin aipatu gabe utzi Borxa-ren istripua eta honek taldea-
rengan izandako eragina. Gal-derrek ondo bete du anaiak

«SENTIMENAK JARRAITUZ»
SU TA GAR
ESAN OZENKI RECORDS

egiten zuen papera, ukitu pro-pioaz, eta taldearekin ongi konektatu duela esan daiteke. Borxak ere Su Ta Garrentzat kantuak idatzi ditu lehen aldiz; «Zuloaren zuloan» kasu.

Beste aurrerapausua eman dute eibartarrek disko honekin; taldearen onena dela esan dai-tekeenarekin.

kitixaren bultzadaren au-rean. Diskoan, ostera, es-kusoinuaren berezko doi-nua ekartzeko asmoz dator.

«Festara»n, soinu-jole al-tsasuarrak jai giroko kan-tuak sartu ditu batik bat, bu-katu berria duen «Zazpiak bat» bilduma nagusitik. En-

tzuleak, Euskal Herriko zaz-pi herrialdeetako jaien mu-sika entzuteko parada du 18 kantuetan. Lapurdiko hiru, Nafarroa Behereko bi, Zu-beroako hiru, Nafarroako beste hiru, Arabako pare bat, Gipuzkoako bi eta Biz-kaiako beste hiru●

Argitarapen honen edizioako laguntzaile:

En la edición de esta publicación colabora:

fundazioa
fundación

Jose Mari Iriondo eta Ainhoa Goikoetxeak aurkeztuko dute «Aire, aire» magazina.

Uda giroko magazina

Jose Mari Iriondok zuzendu eta Ainhoa Goikoetxearekin batera aurkeztuko du «Aire, aire» izeneko saioa. Uztailaren azkenaldera asteazkenero eskainiko duten saioa, aldi bakoitzean ardatz baten inguruan girotuko dute: begiradak, festak, ibilaldiak... Elkarrizketak, erreportaiak, musika saioak, eta magazin batek zan ditzaken beste hainbat edukiz osatuko da udako «Aire, aire».

UZTAILAREN 24an hasiko da «Aire, aire» saioa. Izenak zenbaiti trikitixa saioaren bat gogora ekarriko badio ere, guztiz bestelakoa izango da. Izenarekin udako giroa, festa giroa, azken finean alaitasuna azaldu nahi izan dute saioko arduradunek.

Jose Mari Iriondo izango da saioko zuzendaria eta Ainhoa Goikoetxearekin batera aurkezle lanean arituko da. Fran Lasuen pro-

dukzioan eta Mixel Gaztanbide gidogintzan izango dira uda parteko programak egingo dituztenak. Ia ordu-bete iraungo du grabaturiko zazpi ataletako bakoitzak. Beranduago, irail aldera jarraipena izango dute atalok baina ordukoa zuzenean izango da. «Zuzenekoan nabiago dut, biziagoa eta errazagoa da. Grabatzen ari zarenean atzera egiten duzu askotan, zuzenekoan

askoz ere naturalago agertzen zara» Joxe Mari Iriondoren hitzetan.

Programak magazin egitura izango du, grabaturiko irudiak, elkarrizketak, musika taldeak... Gai bat hartuko dute ardatz eta haren inguruan girotuko da saioa. Programatako bat festen jira-biran arituko da, eta Euskal Herriko herri txiki eta handietako festak, buruhandi eta erraldoiak, alkoholemia

kontrolak eta jaiekin lotura dute beste horrenbeste erakutsiko dute. Beste saiotako bat «Begira nago begira» izenburupean egingo da, begiradaren inguruan girotuko da saioa, itsuak, kama-ren atzetik begiratzen duen jendea, hondartzan dagoen jendea begiratzen aritzen dena...

Gai hauek, eta era berean «Aire, aire» saioa, teleikusle oso euskaldunari zuzendua daudela dio Jose Mari Iriondok. «Ez gaztea, ezta zaharra ere, ikusle arruntari, publiko oso euskaldunari zuzentzen zaio saioa. Asmo horrekin aukeratu dira aurkezleak, nik euskara batua erabiliko dut batik bat, eta Ainhoa bizkaiera, askotan zapuztuak egon diren bizkaitarregana ere beltzeko».

Telebistara itzuli geroztik, hiru saio solte egin ondoren, hau izango da Jose Mari Iriondok jarraikortasunarekin egingo duen lehen saioa. «Alde batetik beldur pixka bat eta bestetik gogo handia ere bai. Jendeak galdetu izan dit lebenagokora zergaitik ez nintzen bueltatzen. Aurrez aurrekoan moldatu izan naiz ondoen, beti izan dut gogokoena jendaurreko lana».

Baikor da Iriondo, gainera oraingo honetan lehendabizikoz gidoigile baten laguntza izango duela aitortzen du, «oso ikuspegi differentea duen pertsona alboan edukitzea aberasgarria da. Lehen neuk egin behar izaten nituen. Hutsarte hori beti ikusten nuen». Oraingoz erreportaiak grabatzen ari dira, baina laster hasiko «Aire, aire»-ko saioak grabatzen.

ARRITXU ZELAIA

Alberto Iñurategi: «Gutxienez, bizikletak ordaintzeko balioko digu»

Azkenaldian eginiko zortzi milakoak direla-eta, ohikoa bilakatu da Iñurategi anaiak telebistako pantailetan ikustea. Baina, uztaillean ETBn ikusteko arrazoa bestelakoa izango da, «National Geographic»eko aurkezle lanean ikusiko baititugu.

Arraroa egiten al zaizue elkarrizketa kiroletako orrietarako beharrean telebistako orrietarako izatea?

Dagoeneko horrenbeste gauza egiten zaizkigu arraroak... Ohitzen ari gara gauza arraroetara.

Aurkezle lanak mendia bezalako klimaratzerik behar al du?

Oraindik ez gara hasi graba-

tzen, baina ez daukagu bel-durrik. Gauza txiki bat denez, modu esperimentalean hartzen dugu, ea gure buruak nola ikusten ditugun... Gainera telebista mundua ez da guztiz berria guretzat, telebistan askotan egonak gara, baina hala ere beste gauza bat da.

Kangchenjunga igo aurretik edo ondoren erabakitako gauza izan da?

Ondoren izan da, etorri eta hurrengo astean izaniko elkarrizketan erabakitako gauza izan da.

Mendira joateko astia kenduko al dizue lan berriak?

Pare bat minutuko sarrera txiki bat egitea, eta ondoren bost bat minutuko agurra egitea besterik ez da izango gure telebistako lana. Bi hiru egunetan grabatzeko kontua da, hamar programak pare bat goizetan grabatuko ditugu; gidoia aurrez eginkoa da, nahiz eta gero gure modura kontatuko dugun. Printzioz udako hamar programetarako bakarrik da eta hortik aurrerako ez dugu ezer. Horrek mendira begira ez digu denborarik kentzen, ez dut uste ez onerako ez txarrerako izango denik. Gutxienez bizikletak ordaintzeko balioko digu.

Zein da zuek aukeratzearren arrazoa?

Ez dakit, agian azkenaldian komunikabideetan asko agertu garelako izan daiteke. Nolabait nortasun puntu bat eman gura zioten saioari.

Zein duzue mendirako burrengo plana?

Hortxe gabilta gauzak lotu guran. Asmoa irailean Nepal aldera joatea da, Xixabangma zortzi milakoa igotzera.

Alberto eta Felixek telebistak astirik ez diotela kenduko diote.

TXORI BATEK

ESAN DIGU

Spielberg ETBko pantailan

ETBk, Fortako beste kateekin eta Televisión Españolaekin batera, Steven Spielberg zinemagilearen azken lanen eskubi-deak erosi ditu. Taldean eroste hau, Fortak beste telebista batzurekin duen elkartrukearen ondorio da.

Erosi dituen lanen artean, bederatzi filme eta sei telesail daude.

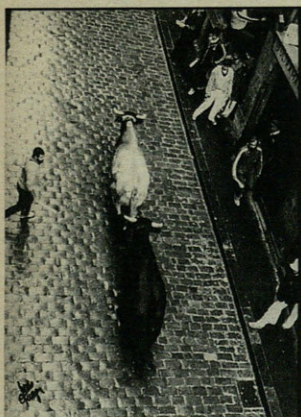
Luzemetraien artean: «Schindlerren zerrenda», «Parke jurasikoa», «Sorgindutako haranaren bila II», «E.T.» eta «Etorkizunera itzulera» daude. «Parke jurasikoa» Spielbergen filme ikusienetakoa izan da.

Erosi duten «Schindlerren zerrenda» izeneko zuri-beltzeko filmean 1.200 judutarri heriotzatik ihes egiten lagundu zien Oskar Schindler alemanaren bizitza jasotzen du. Luzemetraia grabatzeko, 126 aktore, 30.000 figurante eta 148 dekoratu erabili zituen Spielbergekin.

Euskal Telebistak hartu dituen Spielbergen telesailen artean nabarmengarrienak, «Ipuin Harrigarriak»-en 47 atal, «Harry eta Hendersontarrak»-en 72 saio eta «Family dog» marrazki bizidunen 10 atal dira.

ARRITXU ZELAIA

■ Munduko txirrindulari proba garrantzitsuena ETBn egunero

Ekainaren 29tik aurrera, eta ondorengo 3 astetan zehar, ETBk Frantziako Tour-a esakiniko du. Larunbatean, Holandako Hertogennbosch hirian izango den erlojuaren kontrako etapa eskainiko dute Fermin Aramendi kazetariak eta Marino Lejarreta txirrindulari ohiak

eskutik. Saio hauek arratsalde eta gau partean ere izango dira, ETBk arratsaldean grabatutako irudiak gauean emango dituelako. Larunbatean, 20:20ean.

■ Marrazki bizidunen saio berria uztailean

Uztailaren 1etik aurrera, goizeko 9:00etan «Kixote Mantxako» marrazki bizidun berriekin gozatzeko aukera izango dute etxeko txikienek. 39 ataletan, Mantxako Kixotek Tobosoko Dulzinearen maitasuna lortzeko egiteko gai dena azalduko zaigu, Santxo Panza potoloaren abenturak ahaztu gabe.

■ «Jaiak 96» saio berezian Euskal Herriko festa giroa

Udan festa giroa nagusitzen da Euskal Herriko txokoetan barna. Horregatik ETBk «Jaiak 96» saioa eskainiko du Jose Felipe Auzmendiaren gidaritzapean. Iruñeko San-

ferminetatik hasi eta Euskal Herriko hainbat herritako festetan antolatu diren ekintzen berri emango digute, giroa gertutik erakustez gain. Uztailak 1, eguerdiko 13:55ean.

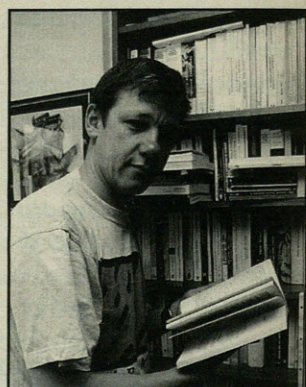
■ Natura eta abentura kutsua duten bidaia

Duela gutxi arte hainbat lehiaketa aurkeztu dituen Jon Andueza arrasatearraren eskutik, «Haran eta gailur» programa ikusiko dugu udan. Saio honek, hainbat herritako kultura eta ohiturak erakusten dituzten erreportaiak aurkeztuko ditu, Europatik hasi eta Amerika, Afrika, Australia eta Antartidako txokoetaraino. Uztailaren 1etik aurrera arratsaldeko 16:20ean.

■ Atzeritarren ikuspuntutik Euskal Herriko kontuak

Euskal Herriko Unibertsitateko maisua den Ludger

Mees alemaniarrek «Basque Country» saio berria aurkeztuko du. Saioa atzerrian Euskal Herriari buruz egin diren erreportaien bilduma izango dira. Zortzi saioetan, erreportaiak gure aberria kanpoko begiez nola aztertzen dute. Erreportai bitxiak, ikuspuntu berezia, eta hainbat egileren lanak ikuszeko aukera emango du saioak. Uztailaren 1ean, gaueko 23:05ean.

Z A P P I N G

Zarauzko Telebistak aldaketa ugari udako programazioari begira

ZARAUZKO Telebistak hainbat aldaketa egingo ditu bere programazioan uda parterako.

Lehenengo aldaketa «Udako pasarteak» saioa izango da, udaldian izaniko istorio edo pasarteak kontatuko dituzte.

Istorio zaharrak alde batetara utziko ditu «Udarako xelebreak» saioak, Zarautzeraino hurbiltzen den jende famatuari egingo zaizkion elkarriketak izango baitira programa honen oinarria.

Umorea ez da faltako saio berrien artean eta «Made in Zarautz - Zarautzen gertatua» programarekin, zarautarren udako umorea zenbateraino-

koa den jakin ahal izango dugu. Umorearen ondoren gai serioagoak jorratuko dituen saioak hartuko du txanda. «Eztabaidarako tartea» herri mailan interesa izan dezaketen gaien inguruko solasaldiak prestatuko dira.

Berrikuntza hauetaz gain, Zarauzko Telebistak urtean zehar gertatu dituen programak emititzen jarraituko du. Ainara Leundak zuzendutako «Kulturari kiñu» saioak kulturarekin zerikusia duten gaiak jorratuko ditu. Herriko albisteak Idoia Etxeberriak bilduko ditu «Azken ordua» eta «Bost egun» programetan. Lehenengo, asteartetik ostegunera eta bigarrena ostiral eta larunbatean. Azkenik, kirol

berriak ezagutaraziko dituen «Kiroltrak» programa ere eskainiko dute.

Udako programazio iraunkor honi aldiari aldiko beste hainbat saio gehituko zaizkio, hala nola «Antzerki topaketa», «Artisau Eguna», «San Pelaioko festa» ekainaren 26 eta 27an, «Galiziako eguna», «Euskal Jai eguna», «Surf txapelketak», «48 ordu», umeentzako pailazo eta txontxongiloak eta abar.

Zarauzko Telebista ikusteko, etxeko antena Santa Barbarako errepikagailura begira egon behar da eta 43. kanala sintonizatu behar da. Emisio orduak hauexek dira: Astelehenetik ostiralera, 19:15ean, 20:15ean eta 21:15ean. Asteartetik ostiralera bada aukera 13:15ean ere. Eta larunbatetan, 13:15ean eta 19:15ean.

Loatzo Irratiaren mikrofonoak itzali dira

Bost urte Billabona osora zabaltzen aritu ondoren, ekainarekin batera emango du azken arnasa Loatzo irratia. Ardura eza eta arazo ekonomikoei egotzi die irratia itxi behar izateren errua. Baina berriro aurrera atera ahal izateko beste udaletxeetako aldaba jo asmoz dabilta.

DUELA bost urte sortu zen Billabonako Loatzo irratia. Hainbat arrazoi direla medio aste honetan irratia istea erabaki dute.

Arazo nagusia, Jesus Mari Urreta Billabonako kultur zinegotziaren iritziz, funtzionamendu desegokian eta sosetan da. Berak dioenez, «bakoitzak bere saioa egiten zuen eta kitto, helburu zehatzik gabe, Billabonako herria ez du bereganatu irratia. Tekniko bat kontratatua zegoen,

baina publizitatea eta bebarrezko koordinazioaz arduratzen zen inor ez zegoen».

Urte hauetan irratsaioak egiten zituzten taldeez gain, zinegotziak aipatu duen Udalak kontratatutako teknikari bat egon da irratian lanean, honi ekainaren bukaeran kontratua amaitzen zaiola-eta, une egokia iritzi diote irratia isteko. «Teknikariari ekainaren bukaeran amaitu zaio kontratua, berritzeak irratia zama

Aurrekontua eta funtzionamendu desegokia izan dira Loatzo Irratia isteko arrazoiak. (Argazkia: Alberto Elozegi).

beste urte batzutarako gure gain hartzea esan nahi zuen. Ezin diogu urtean behar dituen 2.5 milioei eutsi, bestela bestebainbat kultur ekimen hipotekatu beharko genituzke».

Orain Loatzo irratia irratien itxen bide apropos baten bila dabilta, horretarako inguruko herrietara so

jarri dituzte begiak. «Beste udaletxeei proposamena zabaltu nahi diegu, ekipoa bor dago eta bailara mailako irratia eratu daiteke agian». Udaletxeei bakarrik ez, erakunde edo talde finakoei ere lutzatzen die euren deia.

ARRITXU ZELAIA

B A G A K

■ Natur parkearen eztabaida Irati Irratian

Nafar Piriniotako Irati Irratiak natur parkearen inguruko eztabaida emango du ekainaren 28an. Gai honek eztabaida sakona eragin du bertako bailaratan eta politikoen iritzia jaso ondoren, orain herrietako biztanleen iritzia jasoko dituzte «Tocando tierra» nekazaritzaren inguruko saioaren bidez. Saio honetaz gain, Irati irratiko langileek hainbat herrietako jaietan jarriko dute arreta berezia. Aste honetan, Auritz eta Orbaizetan ospatzen dituzte jaiak eta bertako egitarau eta ekintzak azaltzeaz gain, pertsonai esanguratsuenekin elkarrizketa batzuk ere emitituko dira.

■ Udan «Festatik festara» Egin Irratian

Egin Irratiak udako programazio berriari ekingo dio uztailaren 1etik aurrera. Lehenengo berrikuntza, umeei zuzenduriko saioa izango da. 30 minututako iraupena izango du goizero eta Txorronpio eta Pantxi pailazoek zuzenduko dute uztailan.

Uda eta harekin herri askotako festen giroa eta izaera eskaintzeko, Egin Irratiak «Festatik Festara» saioa prestatuko du.

Abentura bidaiek ere izango dute bere lekua udan zehar eta lehen eguerdian emititzen ziren kultur berriak, oraingo egitura berriarekin, tarte zabalagoan eskainiko dira.

A U R P E G I A

Dominika Recalt (Xiberoko Botza)

Altzaiko Dominika duela hiru urte hasi zen lanean Xibeuko Botzan. Goizeko programazioan hasi zen animazio sailean eta gaur egun saio horretan dihardu. Bi astez behin, Zuberoako laborari eta

albaitari elkarte batekin batera, baserriko munduarekin zerikusia duen emankizuna egiten du, baserriarrei hainbat aholku emanez. Gizarte eta kultura sailean ere lan egiten du.

Gai batetara mugatzen ez diren irratsaioak atsegin zaizkio; irati nobelak ere bai eta jendearen bizipenen inguruko solasaldiak izatea. Antzezpen bitartez entzuleei irratia pertsonai bat baino gehiago dagoela sinestarazi ohi du behin baino gehiagotan, berak dioenez, irratian asko ikasten omen da teknika nahiz ahots moldaketaz.

Hortzak zuritzeko pasta, azken moda garestia

DENTRIFIKO hortz-zuritzaile berrien helburua hortzetako pasta tradizionalena baino haratago doa. Betidaniko txantxarren kontrako borrokaz gain, hortzore berriak saiatzten dira hortzei ahalik eta itxurarik onena ematen. Farmazietan saltzen dira, kosmetikoak izan arren eta ez botikak, eta beroien prezioa hortzetako pastena baino garestiagoa izaten da normalean (900 eta 1.600 pezeta bitartean tubo bakoitze-ko). Prezioaz gainera, pasta berri ho-

riek erabiltzeak ez du inor dentistari aldiari behin egin beharreko bisitatik eta otordu bakoitzaren ondotik hortzak zepilatzetik libratzen.

Zertan da, beraz, hortzetako pasta 'berri' horien nobedadea? Osagai entzimati-koekin eginak egotea eta bakterioen kontrako ekintza edukitzea. Pastok erabiliz janarietako proteinak eta ahoan nahiz janarietan egon daitezkeen bakterioak elkartzea ekiditen du-gu, hortz-plakaren formazioa galerariz.

Eman zaien izena, dena den, ez dago erabat ongi asmatua, hortzak ez baitira zuritzen zentzu hertsian, naturalean du-ten itxuran mantentzen baizik, higiene hobe- a segurtatzeaz gainera. Azken nobedadea «kaltzio-bahitzailea» izeneko substantzia baten erabilera da, eta ho- rrekin hortz-plakak ez du sarri-rik sor- tzen bere baitan. Gisa honetako pastek, gainera, detergente gutxi-ago eduki ohi dute, eta horrek zepilatu luze-agoa egi- teko aukera ematen du, Odontologo- en Kolegioko presidentea den Alfonso Vi- lla doktoreak adierazi bezala.

Oso bestelako kontuak dira hortze- tako mantxak edo zikinak kentzeko hortzoreak. Horien ekintza zuritzailea abrasioz egiten da, silizeak hortzen azalera urratuz pigmentuak eta man- txak kentzea lortzen duelarik. Eta gaurko honetan aipatu ditugun pasta zuritzaile berri horiek ahalik eta sili- zerik gutxien dute beren formulaz. ■

JABIER AGIRRE

Betidaniko txantxarren kontrako borrokaz gain, hortzore berriak saiatzten dira hortzei ahalik eta itxurarik onena ematen. Farmazietan saltzen dira, kosmetikoak izan arren eta ez botikak

L A N D A R E A K

Gaztainondo-atsoak

GARAIAN garaikoari jarraituz, gaztai- nondoak daude orain uraparretan. Udaberri amaia eta uda hasierako ur- teko luzeenak diren egun hauetan do- tore loretuta.

Gaztainondoak bi motako loreak ditu, arrak eta emeak. Zintzilikario luze hori-laru deigarritan biltzen dira arrak eta hauen oinean babes ezku- tuan emeak. Azken hauetatik sortuko dira gero gaztain aleak biltzen dituzten morkots arantzatsuak.

Garai batean gaztainondoak eus- kaldunaren elikaduran zuen garran- tziaren lekuko, gaztain barietate anda- na ezagutu eta landu izan da betidanik gure lurretan. Beste landare askotan ez bezala ere txertaketa edo mendaketa

teknika aurreratuak erabili izan dira. Badira garrantzi honen arrasto gehia- go ere, ondazilegia, abestiak, ohiturak eta abar.

Gaztainondoarekiko lotura hau zela eta, bere lorealdia eta San Juan gaueko su mitikoarekin toki askotan uztartzen zen. Gau horretako kantu bat «San Juan berde, San Juan berde, batere koskolik gabe, hiru ale, hiru ale» zen. Gipuzkoako Zegamako haurrek gaz- tainadietan egin ohi omen zuten sua, honoko hau kantatuz: «San Juan su, San Juan su, gure gaztainak mamitsu eta besteenak azaltsu».

Gaztain-atsoak ere bereizten ziren. Gaztain-atsoen morkotsek bi edo hiru ale eder izan beharrean, bost, zazpi

edo bederatzi ale kaskar azaltsu zituz- ten. Etxekalte ezin izan ba, eta nola- baiteko antzutasuna (azal asko eta mami urri) zuten gaztain-atsoek au- zokoentzat... ■

JAKOBA ERREKONDO

Badaia mendizerra Bilodatik, Arabako San Fermin egunean

Sobera ospetsuak dira Iruñeko San Ferminak, baita Lesaka eta Pasai Antxokoak ere, baina nehor gutxik ezagutzen ditu Arabakoak, Biloda herrixkan ospatzen direnak. Hemen ez dira izanen besteetan hain zirrargarriak suertatzen diren entzierroak, baina Biloda herriaren kokapenak Badaia mendizerraren alde ezezaguna erakusten digu, bere hegoaldeko mazelena, leunak eta luzeak, zuhaiztiz estaliak. Halaber, gertu geratzen den erromatar hiri garrantzitsu bat bisita dezakegu, Iruña izenekoa hain zuzen.

ZADORRA ibaia gaindituz Bilodako erromatar zubi berritutik herrira iritsiko gara. Behin eliza pasata, Badaia mendizerra aldera doazen bideetako bat hartuko dugu. Bide hauek hasieran ondo agertzen dira pista moduan, baina mendiratu ahala bidezidor bilakatzen dira, zuhaiztien artean galtzeko gero. Beraz, tentuz ibili eta ez galdu bidea.

Belai zabal baten hesia inguratu ondoren, lepo zabal batera iritsiko gara. Hemendik, burni ataka bat igaroz, gorako bidea hartuko dugu. Kasu hemen, bidea ez baitago garbi.

Muino bat igarotzean, lepo estu batean kokatuko gara eta basartetik ondo ageri den bide bat hartuko dugu, Traspontetik datorren hodi berde handi batekin topo egin egin arte. Pista zabal bat jarraituko dugu, goiko larreetaraino eramango gaituena.

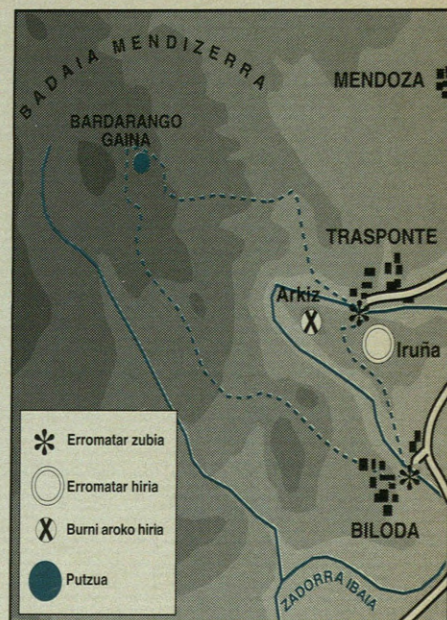
Hemen lurra aldatu egingo da eta zuhaizti itxiek bidea utziko diete larre zabaiei. Dagoeneko Bardaran gainean egongo gara, nahiz eta gailur garbirik ez ageri. Bidearen eskuinaldean geratuko zaigun

zimentazko putzu bat hartuko dugu erreferentzia gisa.

Ibilaldian zehar hainbat putzu ikusiko ditugu. Bertako artzainek eraiki zituzten, Badaian iturri eta ur eskasia zela eta. Bardarangoa, ikusiko dugun handiena izanen da eta bere ondotik, hain zuzen

Iruñako *Oppidumera* (erromatar hiri) eramango gaituen garai bereko zubia ikus dezakegu argazkian, Trasponte herriaren ondoan. Aurkikuntza arkeologiko hauek guztiek leku honen garrantzi estrategikoa erakusten digute.

ere, Trasponteraino jausteko erabiliko dugun bidea hartuko dugu.

Pista hau artez jarraituz, Trasponteko harrobian agertuko gara. Errepidea hartuta, 13 begiko erromatar zubiraino iritsiko gara, Zadorra ibaia gainditzen duena eta Iruña erromatar hiriraino eramango gaituena.

Bilodaren eta Trasponten artean Zadorra ibaiak egiten duen zakelu handian kokatzen da bertako herri baten gainean erromatarrek ezarri eta eraiki zuten *Oppiduma*, harresi azkarrez babestua.

Harresi hauek ederki mantendu dira eta bere garaian 12 metroko altuera izanen zuten. Hiriaren barrualdean mota guztietako etxebizitzak, mosaikoak, eskulturak, zeramikak, txanponak eta tresnak atzeman dituzte. Hargatik hiri itxita dago eta bisitak gida batekin egin behar dira ardu-tegiaren barruan.

Bidearen eskuinean, mendi mutur harritsuan kokatua, Burni Aroko herri bat aurkitu dute, Arkiz izenekoa. Herri hau ere erromanizatua izan zen eta erromatar garaian, Iruña hiriarekin batera multzo bat osatzen zuten.

Bilodarako errepidea jarraituz, berehala ailegatuko gara hasierako erromatar zubiraino eta beraz, gure itzulia amaituko dugu ■

IÑIGO TXINTXURRETA

A N T Z E R K I A

28

Ostirala

● Barakaldo Antzokiak antolatuta, **Jean Cocteauren «Los padres Terribles»**

antzezlanak ikusteko aukera izango dugu gaur eta bihar. Amparo Rivelles, Nati Mistral eta Carmen Conesa antzezleri ezagunek hartuko dute parte lan honetan, **Juan Carlos Perez de la Fuenteren** zuzendaritzapean.

29

Larunbata

● **Gaztegune** antzerki taldeak «Burumuinereak» lana taularatuko du gaur **Bilbo-ko Kafe Antzokian**, arratsaldeko 19:00etatik aurrera.

3

Asteazkena

● Debako **Goaz antzerki taldearen** eskutik, «Larrialdiak» izeneko antzezlanak ikusteko aukera izango dugu gaur **Lazkaon**. Areria zinema-aretoan izanen da emanaldia, gaueko 21:30ean.

4

Osteguna

● Baionako UEUko jardunaldien karietarat antolatutako ekitaldien artean, **Xirrixti-Mirrixti taldeak «India beltzak»** lana eskainiko du 21:00etan Baionako antzokian.

● **Bihar Txotxongilo Taldeak** emanaldi-agenda luzea prestatu du uztailera-ko. «**Adarbakar urdina**» lana aurkeztu asmoz, makina bat emanaldi eskainiko dituzte hilabete honetan. Lehenengo

Uztailaren 2tik 6ra bitartean, Getxoko XX. Nazioarteko Jazz Jaialdia. 1.000 pezetako (40 libera) txartelaren truke, Biotz Alai plazako kontzertu guztiak entzuteko aukera

Kartel lehiaketa antolatuta dute aurtengo Donostiako Aste Nagusiko Su Festen Lehiaketa berriari begira. Artistek nahi beste lan

aurkez ditzake, argazki, pinturaz, akuarelaz, collagez edo beste edozein teknikaz landuta. Kartelak bertikala behar du izan eta euskarri zurrun baten gainean aurkeztu behar da da toles ez dadin. Saria 100.000 pezetakoa (4.000 libera inguru) izango da. Lehiaketa abuztuaren 11tik 18ra artean burutuko da, baina lanak igortzeko azken eguna ekainaren 28koa da. Kultur eta Turismo Ekintzetxean aurkeztu behar dira. Argibide gehiago, (943) 48 11 66 telefono zenbakian.

saioa gaur izango dugu ikusgai, **Zarauzko Musika Plazan**, arratsaldeko 18:30etik aurrera.

B E R T S O L A R I T Z A

29

Larunbata

● **II. Elkartek Bertsogintzan** ekimenaren barruan, gaur burutuko dena izango da ekaineko azken saioa.

Ataungo Aizkoeta Elkartean, afalostean, J. Munduate, A. Sarriegi eta A. Sarasola bertsolariak jardungo dute bertsokantuan.

3

Asteazkena

● Baionako UEUko ekitaldien artean, bertso-saioa izanen dugu gaur Rene Casin Lizeoan, 21:00etatik aurrera. Bertsolariak: **Unai Agirre, Aitor**

duzue, eta 3.000 pezetakoaren truke Fudurako frontoietakoak (jaialdi osorako txartelak 4.000 pezetatan). Kontzertuak 22:00etan. Biotz Alaiko egitaraua: uztailaren 2an, Poloniako Simple Acoustic Trio eta Alemaniako Christian Winninghoff Band; uztailaren 3an, Danimarkako Kung Keso, Austriako Tres Hombres eta Ingalaterrako Root Position; biharamunean, aldiz, Carles Benavent. Fudurako frontoietako egitaraua: hilaren 5ean, The Guitar Trio taldeak (Paco de Lucia, Al di Meola eta John McLaughlin gitarra-joleek osatua) jardungo du; uztailaren 6an, azkenik, Trio Midnight eta Tete Montoliu Trio taldeak entzungai.

Mendiluze, Jokin Soroazabal eta Maialen Lujanbio.

E R A K U S K E T A K

29

Larunbata

● Donostiako **DV Galerian Lido Rico** artista espainiarren erakusketa dugu ikusgai egunotan. Bertan, erretxinaz egin eta ondoren koloretzatutako piezak ikusi ahaliko ditugu. Oraindik ikusteke baduzu, gogoratu **uztailaren 8ra bitartean zabalik** egongo dela.

30

Igandea

● Zarautzen bi erakusketa izan ditugu ikusgai azken asteotan. Batetik, **Arte Ederretako ikasleek prestatutakoa**, Sanz-Enean dagoena. Eta bestetik, Torre Luzean erakusgai dagoen **F. Aniel Quirogaren** «Orain eta lehen» pintura-bilduma. Biek, baina, gaurkoa dute azken eguna zabalik.

● **Gotzon Aranbururen «Irlandako irudiak»** izeneko argazki erakusketa egon da zabalik azken asteotan Urretxuko Aldaketa erakustaretoan. Gaurkoa duzue, baina, berau ikusteko azken aukera.

I K U S K I Z U N A K

30

Igandea

● Noaingo batailaren **475. urtemuga dela eta**, Iruñeko Peñen Komisioak, Ipe-

sek, Geronimo de Ustaritz Institutuak eta beste zenbait elkartek, **Noaingo Batailaren VI. Oroitzapen Ekitaldia** prestatu dute gaurkorako. **Ekitaldia goizeko 10:00etan hasiko da**, Iruñeko Alde Zaharretik Foruen Estatura oinez egingo den ibilbidearekin. Behin bertan bildu ostean, bataila gertatu zen **Getze herrira** abiatuko dira. 12:00ak aldera helduko dira Getzera, eta Ortazar Dantza Taldearen ekitaldia ikusi ahalko dute bertaratutakoek. 12:30ean Mendi muinora abiatuko dira, bertan kokatutako **oroitarriaren inauguraziorako**. Nafarroako sei Merinaldeetako ordezkariak hartuko dute hitza jarraian. Honen ostean, gai honi buruz haurrentzako antolatutako idazketa sariketaren sari-banaketa burutuko da. Getzera itzuli, eta bertako pilotalekuan **herri-bazkaria** burutuko dute.

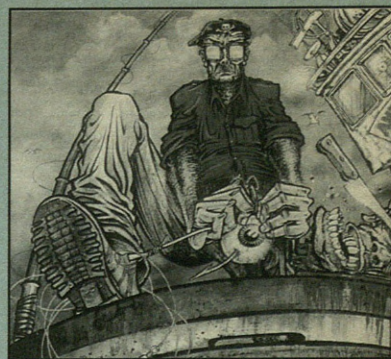
LEHIAKETAK

30 • «**Bilboko Hiri Zabala**» Narrazio Lehiaketarako lanak aurkezteko epea gaur amaituko da. Lehiaketa honen helburua, kultura ezberdinen arteko **elkarbizitza eta errealtatea** eta inmigrazioaren errealtatea ezagutaraztea da. Edozein nazionalitateko pertsona dago zuzendua sariketa, eta lanaren luzerak **hiru eta 12 orrialde bitartekoa** behar du izan. Narrazioak, helbide honetara bidali behar dira: **Bilbo Etxezabal, Principe de Viana kalea 1, 48.007 Bilbo**.

«**Euskal Herria Zuzenean**» izenburupean, kontzertu erraldoia antolatu dute Arrosan ekainaren 28, 29 eta 30erako. Piztu Elkartea eta Irulegi Irratia ditugu antolatzaileak.

Komikiak 100 erakusketa ibiltariak gozatzeko beta izango dugu ekainaren 28tik uztailaren 14ra bitartean Gernikan. Erakusketa hau, Irungo Tipula e. m. taldeak antolatu du Eusko Jaurilaritza eta Eroskiren laguntzarekin, eta aurreko komikiak mendeurrenaren bete duela gogorarazi asmoz prestatu dute. Erakusketa Durangon estreinatu zen martxoan, eta 1997ko martxora bitarte Hego Euskal Herriko 18 kultur etxe bisitatuko ditu. 40 euskal komikilarik komikien hizkuntza, komikien ofizioa, eta komikiak eta euskara gaiak jorratu dituzte erakusketa honetarako. Horrezaz guztiaz gain,

komikigintzaren historiako pertsonaia famatu eta mitikoenen irudiek ere badute tarterik erakusketa honetan.

MUSIKA

28 • **Bilboko Kafe Antzokian** bi kontzertu entzun ahal izango ditugu asteburu honetan. Batetik, gaur iluntzeko 20:30ean, **Terry O'Neilen eta Anje Duhalderen** musika-doinuak izanen ditugu entzungai. 22:00etatik aurrera, berriz, **Tapia eta Leturia Band** taldearen esku egongo da bertaratutakoak dantzan jartzeko ardura. Bihar, oster, **Ahorcados** taldeak eskainiko du kontzertua ilunabarreko 20:30etik aurrera.

29 • **Anje Duhalde** eta bere taldearen emanaldi berri bat entzun ahalko dugu

gaur **Beizamako enparantzan**. Emanaldia gaueko 23:00etan hasiko da.

• **Aierrako** bestak direla eta, bi musika emanaldi antolatu dituzte asteburu honetarako. Gaur, 22:00etan, **Txomin Artolaren** kantaldiaz gozatu ahalko dugu lehenik, eta **Gizon Mentsak** taldearen doinuekin dantzatu ondoren. Bihar, aldiz, arratsaldeko 17:00etan, **Euskal Herriko Kantu Txapelketan parte hartutako zenbait kantarik** kantaldia eskainiko dute, jarraian **Os-korrik** txanda hartzeko.

• **Sustraia** taldeak ekaineko azken kontzertua **Senperen** eskainiko du. Zita gaur herriko enparantzan, gaueko 23:00etatik aurrera.

4 • «Hau berua» disko berriaren aurkezpena Bizkaian eta Gipuzkoan egin ondoren, txanda Arabari iritsi zaio. **Juan Carlos Perezek Gasteizko Principal Antzokian** emango baitu kontzertua gaur, arratseko 20:30etik aurrera.

SOLASALDIAK

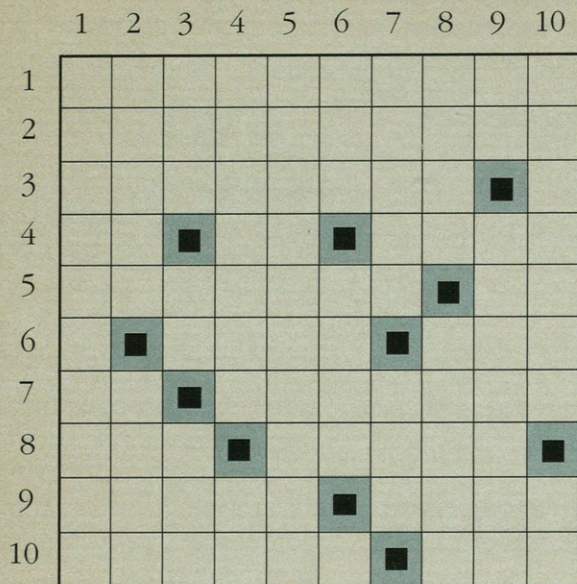
1 • **Manex Goienetxeren** eskutik, «**Baiona eta historia**» gaiari buruzko mintzaldia izango dugu entzungai gaur Baionako Rene Cassin Lizeoan, 17:00etatik aurrera.

Helburuak: Iparraldeko eta Hegoaldeko irati libreak gerturatzea, Hiesari buruzko sentsibilizazio lana egitea, euskal taldeak ezagutaraztea eta Euskal Herria kultur erreferentzia bilakatzea. Ekainaren 28an, reggae musika izango da protagonista (King Mafrundi, Yassa, Joxe Ripiau, Sustraia...). Biharamunean, 15:00etatik aurrera, makina bat talde entzungai. 20:00etan, rock kontzertua: Kashbad, Etsaiak, Su Ta Gar, Def Con Dos.... 29an, musika herrikoien txanda (Gozategi, Anje Duhalde, Terry O'Neil, Txakun...). Hiru egunetarako txartelak 100 libera (2.500 pezeta) balio ditu aurretik, eta 130 bertan. Akanpalekua dohainik izango da.

Denborapasa

Gurutzegrama

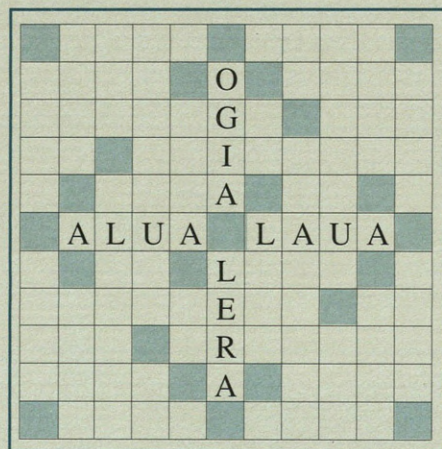

EZKER ESKUIN: 1.- Jendaurrean aritzen den bertsolari edo kirolari. 2.- Sorginduta. 3.- Txerri emeak. Boroa. 4.- Har ezan! Garen hauek. Arrantzagunea. 5.- Gipuzkoako herria. Aluminioa. 6.- Bat. Zintzoak. Modua. 7.- Kontsonante bikoitza. Abarrak. 8.- Istua. Urrin. 9.- Zergatia adierazten duen juntagailua. Iberiako penintsulako ibaia. 10.- Neguko janzkia. Portu.

GOITIK BEHERA: 1.- Plana. 2.- Landare mota. Neukan. 3.- Gabarra. Axolagabetasuna adierazteko hitza. Garai. 4.- Arotza. Erbioa. 5.- Erantzulea. 6.- Gauza. Ikasi aditzaren infinitiboa. Potasioa. 7.- Ulisesen aberria. Norat atzizkia. 8.- Zu izenordainaren erabileran oinarri duen tratamendua. Gaisoak. 9.- Ogi, hitz elkarketan. Fruitu mota. 10.- Aiztoak. Interjekzioa.

Kate hitzak

Letra kopuru desberdineko hitzak ageri zaizkizu ondoan. Helburua zera da, eskuineko taula osatzea, puzzlea bailitzan. Pasa ezazu hitz bakoitza dagokion lekura, kontuan harturik hitzok ezker eskuin eta goitik behera joan daitezkeela.

8 letra

Ariketak
Askapena
Batasuna
Emagaldur

4 letra

Abel
Alua
Antz
Asia
Auzo
Biba
Boga
Diok
Eria
Gasa
Gero
Goza

Irak
Itoa
Kaki
Laga
Laia
Lana
Laua
Lera
Ogia
Olak
Sona
Zuia

7 letra

Alokatu
Egutegi
Eratsua
Uralita

3 letra

Aia
III
Izu
Soa

2 letra

Bi
Ik
Il
Ms
On
Pu
Ra
Zz

ERANTZUN zenbakidunak bete ondoan, pasa ezazu letra bakoitza dagokion goiko taulako laukira eta grabatuan ageri den herriaren izena, Arabako herri baten izena ageriko zaizu.

1	2	3	4	5	6

	Fruitu mota	▼	Etor hadi!	▼	Madari	▼	Prestakin
	Mehetu		Gerlariak		Eskuratu		koipetsua
	▶		▼		▼		▼
Hegazti mota	▼	Puntu kardinala	▼	Ibilgailuak	▶		
Dorre		Norako		Bokala		6	
kanpainaduna	▶	▼	▼				2
Gauerokoa	▶		1996an	▶			
Albiste			Idi, hitz elkarketan				
▶			▼	50	▶	Urania	▶
				Atmosfera		500	▶
Zatiak	▶		▼	fenomenoa		Errep., txori mota	
Anaia					▼	Garen hauek	▶
▶						Musika nota	▼
		1	Gipuzkoa-ko ibaia	▶		▼	
			Erbioa				4
Oriaren erdian	▶		Gaiso	▶	▼	Bi	▶
Artegak			United Kingdom		3	Errep., gorotza	
▶		▼			▼	Sodia	▶
						Tona	
Euskaraz eta kitto!	▶		Hila	▶		▼	
		5					

—Hieroglifiko a—

In

Non gertatu zen istripua?

Aurreko asteko soluzioak

Gurutzegrama

EZKERESKUIN: 1. Astelehena, 2. Maisutasun.

3. Esnegain. A. 4. Rik. O. Tati. 5. Ikas. Az. Xa.

6 Kutsadura 7 Anu Galera 8 Be Dum Or

© Donald L. P. Williams, Alaska

Lugo. Aguil. 6. Elz. Adana. 7. Hantzburgak. 8.

Esna, eR. Ka. 9. Nu. Ixaro. I. 10. Anala. Arku.

Kate hitzak

●	I	N	K	A	●	I	S	U	N	●
A	R	O	A	●	O	●	E	G	O	N
G	U	R	P	I	L	A	●	A	R	E
U	N	●	A	L	O	K	E	R	A	K
R	●	A	R	E	A	●	G	I	●	E
●	B	I	R	A	●	A	I	T	A	●
T	●	T	A	●	O	R	T	U	●	Z
T	O	R	K	●	O	R	R	A	●	S
K	I	N	●	E	R	O	S	●	O	A
I	G	A	Z	●	I	●	M	I	R	U
●	A	K	E	R	●	G	O	N	A	●

Hieroglifikoa:

BASTIDA

ERROBIKO PIRANAKO

Komikia

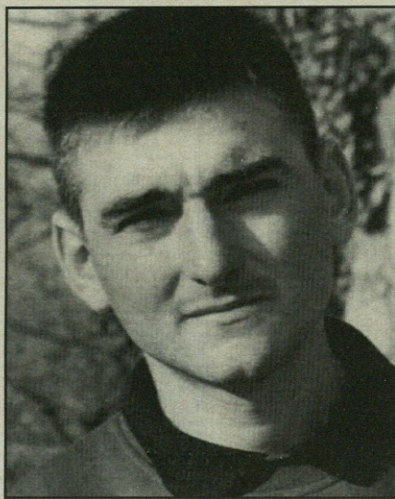
Badatorrela Tourra!

DENON ahotan dabilta dagoeneko Miguel Indurain, Rominger, Zulle, Jalabert, Rijs, Virenque eta beste batzuen izenak. Tabernetako «*Salda badago*»-ren karteltxoak ere desagertu da eta orain «*Tour, kiniela*» dioena ikusten da aspalditxoan. Herriko plaza eta meza ondorengo solasaldietan ere, gutxi asko, guztiek dute Tour-ari buruzko irizpideren bat. Izan ere Tourra kirol mundutik kanpo ateratzen den ikuskizuna baita.

Guztien galdera, ordea, berbera da: «*Nork irabaziko du Tourra?*». Erantzuna, eta 1991.a ezkerotik, erraza dela dirudi. Miguel Indurainek zailena ere erraz egiten ote duen irudipena sortzen baitu. Zaila edo erraza, aurren ere Tourra irabazteko izenik ozenena nafarrarena da, baina faborito bakoitzak zer egin dezakeen eta ibilbidearen arabera nola mugi daitezkeen aztertuko dut hurrengo lerrootan.

ESPERIENTZIAK Indurainen alde hitz egiten du. Nekazari ingurukoa izaki, gazterik ikasi zuen Uztaila uzta jasotzeko hilabetea dela, eta azken bost urteotan paregabekoa izan da bere haziak emankoa. Denboraldi hasieratik asko aldatu da bere itxura. Bere urdaiazpikoak, tabernetan zintzilika daudenak bezala, tantaka tantaka isuritako izerdiaz zaildu dira eta sasoi paregabearen iritsi da zita nagusira. Bera sasoi betean dagoenean gainditzea, ezinezkoa ez, baina oso zaila da. Tour bat ezin da, ordea, inoiz bakarrik irabazi eta bere hutsunerik handiena alde horretatik etor daiteke. Taldea ez dabil ondo.

Tour-erako prestatzeko aitzakiarekin urte osoan ez dira agertu ere egin, baina ez dute prestateta egokiaz jo bertara. Atarrabiakoak irabazi dituen itzuli guztietan pattal ibili dira eta aurtengo Tourrak, batez ere Erdiguneko Mendigunean, taldearen laguntza handia eskatzen du. Indurainek aurka izan dezakeen beste puntu bat erlojupekoen kokagunea litzateke. Aurreko urteetan mendiaren aurretik er-

XABIER USABIAGA

Txirrindulari ohia

lojupeko luze bat izaten zuen mendiari soseguz ekiteko. Aurren, ordea, lehenbizikoz -zazpigarren etapan- mendatean amaituko den etapa bat dago eta segidan erlojupekoa dator, hori ere mendatean. Indurainen ahalak amaierarik gabea ez baina hutsune hauek gainditzeko adinekoa dirudi.

IBILBIDEA, Erdiguneko Mendigunea batez ere, aprobetxatuko dutenak ONCEkoak izango dira. Talde osoaren ahalmena, ausardia eta Manolo Saizen estrategiak prestatzeko gaitasuna aspaldian, inoiz apika, ezagutu gabeak dira. Mendate handienek, ez gaitezen engaina, ez dute aspaldian ezer erabaki. Gainera, horietan taldea ez da hain garrantzitsua. Mendate batean erritmoa markatzen duenak guztientzat markatzen du eta erasotuz gero ahalmen gehien duenak jarraitzen du. Egoera horretan, beraz, zail da Indurain atzean uztea.

Erdiguneko Mendigunean, ordea, 11. etapatik 14.ra bitartean, gaitasun tikiagoa duten txirrindulariek ere min handia egin dezakete. Mendateak ez dira hain gogorak eta bata bestearen atzetik daude. Erasoak etengabe gertatuko dira eta erasotuko dutenak ONCEkoak izango dira. Ihesaldiren batean Zulle edo Jalabert sartzeko intentziao izango dute. Buruan sor daitezkeen ihesaldiren bat bertan behera uzteko, horretarako bai, ezinbestekoa da taldea eta orduan etorriko zaizkio zailtasunak Induraini. Aurreko urtean Liejan egin zuen bezala berak erasotzen ez badu, noski.

FABORITO nagusienetako beste bat Tony Rominger da. Suitzarra, aurreko urteotan, ez da inoiz sasoi betean iritsi Tourrera. Aitzitik, urteko lehen zita nagusira bai. Aurren erabaki hori hartu du, lehen zita Tourra izatea. Prestaketan maisu da eta, suitzar on legez, zehatza oso. Bete-betearen iritsiko dela ez dut zalantzan jartzten, baina ez da Indurain gainditzeko nahikoa izango. Erlojupean gutxiago da eta mendateetan ezin izan du orain arte atzean utzi; beraz... Urteroko moduan asko luza daiteke faboritoen zerrenda, baina nire ustez Tourra amaitzean eta dominak banatzerakoan Parisko podiumaren hiru kajoak aipatu lau txirrindularietatik hiruk beteko dituzte. Onenak irabaz dezala.

Etxebizitza erostea horren neketsu gerta ez dakizun.

Etxebizitza erostea horren neketsu gerta ez dakizun, zatoz Euskadiko Kutxara. Aholkulari Partikular batek prozesu osoan zehar lagunduko dizu, zure neurrirako hipoteka aurkitu arte.

Nahi izanez gero, aldeztu aurretik hitzordua eskatu 901-333 444 zenbakian.

CAJA LABORAL
EUSKADIKO KUTXA

Erantzun zuzena

ARGIA

Harpidedunen
Elkartea

ESKAITZA BEREZIA HARPIDEDUNENTZAT

- ✓ Klean baino ^{laske}merkeago
✓ Bidalketa gasturik gabe

Golden Apple Quartet.

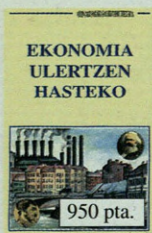
Bizkar Hezurra
Beldurraren Kultura.

Joselu Anayak
Kanta Onenak

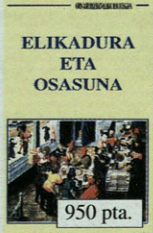
Txakun & Lau Behi
Merke & Ona

Ekonomia Ulertzen Hasteko
Gaiak

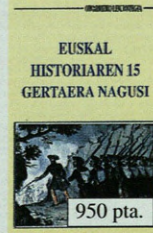
Gizakiaren Tximino-jatorria
Gaiak

Elikadura eta Osasuna
Gaiak

Gazteak eta Sexualitatea
Gaiak

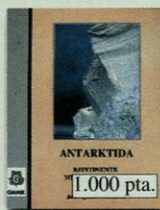
Euskal Historiaren 15 Gertaera Nagusi
Gaiak

Ametsen Interpretazioa
Gaiak

Jugoslavia eta Ekialdeko Beste Herriak
Gaiak

Juan Ignacio Abrisketa
Antarktida

F. Letamendia "Ortiz"
Nazionalismoa eta beste Ideologia Garaikide

Jurgi Kintana / Xabier Kintana
Judu herriaren ibilbide luzea

Isaac Asimov
Oinarriko ehun galdera zientziari buruz

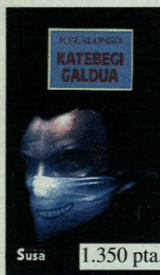
Alizia Stürtze / Pelai Pages i Blanch
Independentzia

Joseba Sarrionandia
Gartzelako Poemak

Xabier Montoia
Emakume Biboteduna

Jon Alonso
Katebegi Galdua

Abelin Linazisoro
Axun

Koldo Izagirre
Ez duk erraza, konpai!

Patri Urkizu
Zoazte hemendik!

Xabier Montoia
Non Dago Stalin?

Itxaro Borda
Bizi nizano munduan

Harkaitz Cano
Beluna Jazz

* Hauetaz gain, GAIK eta SUSA argitaletxeen eta IZ disketxearen katalogoetako titulu ugari ditugu. Eskaiguzu zerrenda eta berehala eskuratuko duzu.

ESKARI ORRIA

Izenburua	Prezioa	Aleak	Guztira
Kobratu beharreko kopurua			

☐ Transferentzia: Euskadiko Kutxa 3035 - 0036 - 19 - 0360030651 Ondorengo datuekin batera ingresoaren agiriaren kopia bidali behar da.

IZEN - DEITURAK

KALEA

ZBKIA.

SOLAIRUA

ESKUA

TFNOA

HERRIA

POSTA KODEA

HERRIALDEA

HARPIDETZA ZBKIA.

☐ KONTUTIK

TITULARRAREN IZEN ABIZENAK

SINADURA

HARPIDETZA ZBKIA.

BANKU EDO AURREZKI KUTXA

SUKURTSAI HELBIDEA

KONTU KORRONTEA/LIBRETA

SINADURA

Entitatea

Sukurtsala

K.D.

Kontu zenbakia